

NIKŠIČKO POZORIŠTE

POZORIŠTE

BESPLATAN PRIMJERAK

Broj 30

Godina 61.

Decembar, 2017.

ISSN 180-783X

Nikšičko pozorište

Zavidna repertoarska politika

Gradsko pozorište Podgorica

Premijera i Dan Pozorišta

Crnogorsko narodno pozorište

„Zimska bajka“ - priča o pogrešnim odlukama

Kraljevsko pozorište „Zetski dom“

„Sin“ - suočavanje sa odgovornošću i krivicom

Intervju:

Slobodan Marunović, glumac CNP
Petar Vlahović, dvanaestogodišnji glumac
Luka I. Milunović, teatrograf

Teatrologija:

Sreten Perović: Patrija i teatrija
Marija Čolpa Sarap: Eros u mojoj drami

Stare - nove priče

Jubilej je u svim sferama stvaralaštva, po nepisanom pravilu, razlog više za sjećanje na postignute rezultate, istaknute pojedince ili grupe koji su svojim radom obilježili vrijeme u kojem su stvarali. Jubilej u kulturi, naročito u pozorištu kao efemernoj umjetnosti, ima posebno mjesto, značaj, ali i značenje. Pozorište traje onoliko koliko traje glumac na sceni. Zbog toga je obilježavanje datuma u dramskoj umjetnosti, prilika u nizu drugih, da se prisjetimo scenskih ostvarenja i njihovih protagonista, čuvajući ih tako od usuda zaborava i protoka vremena.

Taj zadatak je imao i ima časopis „**Pozorište**“, uprkos njegovom izdavačkom diskonuitetu, koji je posljedica bespravedne administrativne odluke iz druge polovine minulog vijeka o ukidanju pozorišta u Nikšiću. Danas, kada Nikšićko pozorište objavljuje jubilarni – 30. broj „Pozorišta“, izviru sjećanja iz požutjelih rukopisa bogate pozorišne tradicije, među kojima je i priča o toj publikaciji.

Sve je počelo davne 1956. godine, u tadašnjem Narodnom pozorištu u Nikšiću, u periodu njegovog tzv. „zlatnog rada“. Grupa pozorišnih djelatnika, u avgustu te godine vizionarski su krenuli u izdavačku djelatnost. Objavili su dvobroj časopisa „Pozorište“. Za urednika je imenovan **Roman Safundžić**, glumac iz Splita. Iste godine iz štampe je izašao i treći broj. Njihovi sadržaji obilovali su osvrtima i kritikama o pozorišnoj produkciji u Nikšiću, Crnoj Gori i Jugoslaviji. Među autorima tih tekstova bio je i **Hugo Klajn**, poznati šekspirolog. No, nažalost iz štampe su izašla samo ta tri broja, jer je ubrzo uslijedila administrativna odluka o ukidanju pozorišta u Nikšiću, Kotoru, Bijelom Polju i Pljevljima i njihovom spajanju u jedinstveno Titogradsko, današnje Crnogorsko narodno pozorište.

U Nikšićkom pozorištu, pet decenija kasnije, pokreće se izdavačka djelatnost. Časopis „Pozorište“ ponovo izlazi iz štampe – **19. decembra, 2006.** godine, na dan kada je Nikšićko

pozorište obilježilo 120 godina nikšićke premijere „Balkanske carice“, Nikole I Petrovića. Danas, jedanaest godina od obnavljenog i 61 godinu od prvog broja, „Pozorište“ je i dalje u misiji i službi dramske umjetnosti, njene afirmacije, ali i njegovanja kulture sjećanja, koja pozorište čuva od zaborava.

Zbog toga i u ovom jubilarnom broju, teatroškim naslovima dajemo presjek pozorišnih dešavanja na prostoru današnje Crne Gore, počev od antičkog teatra, preko oblika tzv. „narodnog glumovanja“, osnivanja pozorišnih trupa i prvih profesionalnih pozorišta do savremenog teatra. Stare i nove priče, u istom sadržaju i između istih korica. Zarad afirmacije savremenog i sjećanja na minula vremena i dramske pregaoce koji s' ponos proniješe slavu teatra i van granica Crne Gore.

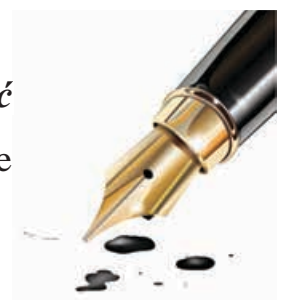
O tome najbolje svjedoče kazivanja teatrografa Luke I. Milunovića, izvodi iz sadržaja knjige „Crnogorci na sceni“, akademika Sretena Perovića i rukopisi Marije Čolpe i Milorada Boškovića, koji u osvrtu na savremenu dramu i dramske umjetnike ilustruju noviji period pozorišnog stvaralaštva.

U sadržaju novog broja su i tekstovi o najnovijim projektima sa crnogorske pozorišne scene, kao i dramskim djelima koji su u post-produkciji ostvarili zapažene festivalske nasupe i osvojili prestižne nagrade, reprezentujući tako na najbolji način nacionalnu kulturu i njenu baštinu.

U susret nekim novim pričama, ali i sjećanjima, čekamo Vas na istoj, novoj – staroj adresi: **Nikšićko pozorište, Trg Save Kovačevića, br. 5.**

Slavojka Marojević

slavam@t-com.me

Nikšićko pozorište realizovalo rekordan broj programskih sadržaja Zavidna repertoarska politika

Realizovani program u proteklih dvanaest mjeseci potvrdio je ranije relevantne ocjene da je Nikšićko pozorište krovna institucija kulture u gradu, koja je svojom produkcijom u posljednjoj deceniji i po vidno doprinijela razvoju dramske umjetnosti u Crnoj Gori. Pozorište će 2017 - u godinu ubilježiti kao rekordni period od osnivanja ove ustanove. Pažljiva analiza mjesečnih repertoara u ovoj godini, govori da se kroz tri produkcije (pozorišnu, filmsku i muzičku) realizovalo ukupno 100 naslova, koji su imali 140 izvođenja. To su, prije svih, pozorišne predstave, prikazivanje filmskih projekcija, a ne zaostaju ni muzički sadržaji čiji je žanr primjeren dramskoj umjetnosti. Pored naslova iz svoje tri

programske koncepcije ustanove.

„Pozorište je pored naslova sa svog repertoara, realizovalo i deset programa gradskih ustanova kulture, nevladinog sektora i asocijacija koje se bave kulturom. Oslanjajući se na politiku tzv. „otvorenih vrata“, odnosno razvoj i jačanje međuinstitucionalne saradnje, Nikšićko pozorište je svojom programskom politikom očuvalo stečenu poziciju vodeće institucije kulture. Na večernjoj i dječijoj sceni publici je priuštilo ukupno 150 sadržaja, računajući i deset programa drugih subjekata iz oblasti kulture“, pojašnjava Bulajić.

No, u Pozorištu se kroz dvanaestomjesečni repertoar posebna pažnja posvetila primarnoj

Repertoar Nikšićkog pozorišta pratilo je oko 40 000 gledalaca

produkcije, Pozorište je u minulom jednogodišnjem periodu upriličilo i pet izložbi, kao i neke programe drugih ustanova kulture. Direktor Nikšićkog pozorišta **Zoran Bulajić**, zbog toga ističe da je broj izvedenih programa veći od navedenih stavki iz

djelatnosti, odnosno kontinuiranoj teatarskoj produkciji.

„U pozorišnoj produkciji, na sceni Nikšićkog pozorišta izvedena su 32 naslova, sa 45 izvođenja. Na večernjoj sceni izvedeno je 25

pozorišnih predstava, od čega pet igranja predstava sa matične scene i 20 dramskih naslova gostujuće produkcije (sa crnogorskih scena i iz najznačajnijih teatarskih centara regiona). Za najmlađu publiku, na dječijoj sceni realizovano je sedam predstava, sa ukupno 12 izvođenja. Za pozorišnu produkciju u ovoj godini posebno je značajan premijerni projekat sa početka tekuće sezone 'Inspekcija', koji je rađen po tekstu Stevana Koprivice, a u režiji Gorana Bulajića. Sa ovom komedijom naravi i mentaliteta, Pozorište je već ostvarilo zapažene nastupe na gostovanjima u drugim centrima u Crnoj Gori. Na Međunarodnom festivalu glumca, akteri tog komada osvojili su četiri predstične nagrade", ističe direktor ove ustanove.

Nikšić tradicionalno, pored pozorišne, ima i prepoznatljivu filmsku publiku. Imajući to u vidu, Pozorište je na bioskopskom platnu u minulom jednogodišnjem periodu prikazalo 45 naslova, sa 73 projekcije filmova domaće i svjetske kinematografije.

„U tom programskom segmentu, Nikšićko pozorište je nastavilo saradnju sa ambasadama više država Evrope, domaćim produkcijama iz fonda Crnogorske kinoteke i ovlašćenim distributerom – Podgorica filmom. Veći dio tih naslova publika je odgledala besplatno, dok je manji dio realizovan na komercijalnoj osnovi, ali u simboličnom iznosu. Ovakav produkcijski potez imao je opravdanje budući da film zbog nedostatka bioskopske sale i opreme do prije nekolike godine u Nikšiću nije prikazivan. Pozorište će nastojati da ovu djelatnost unaprijedi u producentskom i tehničkom smislu u narednom periodu, tako da će publika moći da odgleda najnovije filmske projekcije u udobnom i jedinstvenom ambijentu u gradu. Pored naslova iz pozorišne i filmske produkcije, Pozorište je u saradnji sa Opštinom Nikšić, ustanovama kulture u gradu i muzičkim festivalima organizovalo 18 koncerata različitih muzičkih i folklornih žanrova, a upriličeno je i pet izložbi u saradnji sa institucijama kulture.

Sve navedene programe, prema izvještaju službi marketinga i računovodstva pratilo je oko 40 hiljada gledalaca, što je takođe, impozantna stavka u realizovanoj programskoj politici“, konstatuje Bulajić.

Poseban segment rada u Nikšićkom pozorištu je izvođenje nastave klasičnog baleta.

„U saradnji sa Baletskom školom 'Princeza Ksenija' u Pozorištu se već treću godinu izvodi nastava klasičnog baleta. Polaznice odjeljenja

te Škole u Nikšiću učestvovala su u pripremi projekta 'Pepeljuga', koja je premijerno izvedena na Velikoj sceni Crnogorskog narodnog pozorišta, 2. decembra. Nikšićka premijera tog baletskog spektakla planirana je u februarskom repertoaru naredne godine.

Uz podršku osnivača - Opštine Nikšić, nastava baleta uskoro će biti izvođenja po najvećim standardima, kada je prostor u pitanju. Opština će finansirati adaptaciju neadaptiranog dijela zgrade Pozorišta (aneks zgrade do Bulevara 'Vuka Mićunovića'), gdje će biti izgrađene dvije baletske sale, učionice za klavir i bonton, sa pratećim sadržajima. Taj projekat će dodatno unaprijediti i promovisati zavidnu reputaciju Nikšićkog pozorišta“, uvjeren je direktor Bulajić.

U drugom segmentu rada - Izdavačkoj djelatnosti, Pozorište je realizovalo planirane aktivnosti. Uz Crnogorsko narodno pozorište je jedina teatarska ustanova koja se bavi publicistikom i teatrografijom, što je značajno ne samo za lokalne, već i za nacionalne okvire, budući da u Crnoj Gori ne postoje specijalizovane ustanove za tu djelatnost, poput pozorišnog muzeja ili sličnih. Objavljena su četiri broja časopisa „Pozorište“, koji je promovisan na „Bijenalu crnogorskog teatra 2017“, kao i sedam brojeva biltena „Međunarodnog festivala glumca Nikšić 2017“. Izdavačka djelatnost bavi se i ažuriranjem web stranice Pozorišta, sistematizovanjem i arhiviranjem pozorišne produkcijske građe.

S. Marojević

U retrospektivi: XIV „Međunarodni festival glumca Nikšić 2017“ Ostaju divljenja

Bilježi: *Slavojka Marojević*

Pored uspješne organizacije XIV „Međunarodnog festivala glumca Nikšić 2017“, Nikšićko pozorište se sa svojom produkcijom na toj smotri glume predstavilo u najboljem svjetlu.

Četvoro glumaca ansambla predstave „**Inspekcija**“ dobitnici su prestižnih nagrada na ovogodišnjem izdanju „**Međunarodnog festivala glumca**“, koji je u cjelosti programski posvećen glumačkom artizmu. Ta odluka žirija potvrdila je najavu **Nikšićkog pozorišta** da je to novo scensko

crnogorska glumica **Marija Đurić**, koja tumači lik *Davorke* u predstavi „**Inspekcija**“ dobitnica je nagrade **Grand Prix za najbolju epizodnu žensku ulogu**. Ona tu nagradu, ravnopravno dijeli sa poznatom zagrebačkom glumicom **Brankom Trlin**, iz ansambla predstave „*Balon*“, Teatra Exit. Glumac Nikšićkog pozorišta **Jovan Krivokapić**, koji u „**Inspekciji**“ glumi ulogu *Igora*, laureat je **Grand Prixa za najbolju epizodnu mušku ulogu**, koju ravnopravno dijeli sa **Petrom Vlahovićem**, za ulogu *Arista* u predstavi „*Učene žene*“, Crnogorskog narodnog pozorišta. Za bogatu

Glumci predstave „Inspekcija“ pobrali simpatije žirija i publike Festivala glumca u Nikšiću

ostvarenje festivalski projekat u pravom smislu te riječi.

Simo Trebješanin koji igra lik *Milivoja* u drami *Stevana Koprivice*, dobitnik je **Grand Prixa za najbolju mušku ulogu**. To najveće priznanje Trebješanin, po odluci žirija Festivala, ravnopravno dijeli sa kolegom iz Zagreba **Krešimirom Mikićem**, koji je tumačio jednu od glavnih uloga u predstavi „*Balon*“, Teatra Exit iz Zagreba. Mlada

skalau glumačkih sredstava, žiri je **Specijalnu nagradu** dodijelo **Juliji Milačić**, za uloge: *Radice* u savremenom komadu „**Inspekcija**“ i *Anrijete* u klasičnom komadu „*Učene žene*“, Crnogorskog narodnog pozorišta,.

U retrospektivi bilježimo i dobitnike drugih glumačkih nagrada na prestižnom nikšićkom Festivalu. **Grand Prix za najbolju žensku ulogu** dodijeljen je **Branki Šelić**, za ulogu *Eve* u

predstavi „Jesenja sonata“, Pozorišta Atelje 212 iz Beograda i Festivala Grad teatar Budva. **Grand Prix Festivala za najbolji partnerski odnos na sceni** pripao je ansamblu predstave „Jesenja sonata“, Pozorišta Atelje 212 iz Beograda i Festivala Grad teatar Budva.

Nakon spuštanja festivalske zastave XIV „Međunarodnog festivala glumca Nikšić 2017“, organizatoru te smotre – Nikšićkom pozorištu stigle su pozitivne ocjene od gostiju, publike, stručne kritike i javnosti, što dodatno obavezuje da se i dalje nastavi sa kvalitetnom festivalskom selekcijom.

Specifičnost posljednjeg izdanja Festivala ogleda se u tome što je programski profilisao ekipu mladih glumaca pred kojima tek predstoje veliki uspjesi. Te mlade glumačke snage su većinom sa crnogorske pozorišne scene. Oni su već svojim artizmom pokazali umjeće. Istovremeno su dokazali da dramska umjetnost i njene institucije u Crnoj Gori imaju kadrovskih potencijala, na kojima bi mogle pozavidjeti i mnogo razvijene pozorišne sredine.

Tog saznanja su ne samo uprave pozorišnih kuća, već i publika zbog koje teatar i postoji.

Umjesto pojedinačkih utisaka zaljubljenika pozorišta, o izvanrednim glumačkim dostignućima u čiju slavu postoji nikšićki Festival, u ovom osvrtu objavljujemo stihove nikšićke pjesnikinje Gordane Sarić, koje je napisala u slavu „Međunarodnog festivala glumca“ i njegovog Veličanstva Glumca.

Duh umjetnosti

Gordana Sarić

Bog je darovao samo život ovi
udahnulo moć nježnih osjećaja,
stvorio glumca da svijet razonodi
i duše tanane radošću napaja.

Želja za ljepotom blagorodnih riječi
htjela bi iz srca, iz duše, iz grudi
htjela bi snagom sugestivnog uma
svijet letargičan igrom da probudi.

Onaj ko osjeća magiju teatra,
prefinjenost igre raskošnih treptaja
žudi opčinjen, zanosom ponesen
za čarima umjetničkog doživljaja.

Na nikšićkom Festivalu izraslom iz srca
ko u hramu čarobnom bajkovitog sjaja
svečano slavimo veličinu glumca
s kojim nas duh umjetnosti spaja.

Kada svjetla pogase se ostaju divljenja,
ljepota se razlijeva dubinama srca,
ostaje pamćenje na sjajna ostvarenja
sa ovog jedinstvenog Festivala glumca.

Iz riznice sjećanja na ranija izdanja Festivala Umjetnost je pobijedila

Bilježi: *Slavojka Marojević*

Sjećanja su dragocjenosti. Izvlačimo ih iz prošlosti u želji da ih razgledamo, ili kada nađemo na ruku koja je spremna da ih i zapiše. I tada dok se riječi nižu jedna za drugom i dok ih osluškujemo poput glasa nekog pripovjedača, imamo utisak da ih milujemo prstima kao dragulje... Na trenutak prošlost i sjećanje nam postanu dio sadašnjosti.

Za autora ovog teksta, kao i za njegove čitaoce, sjećanje je u službi priče o nastanku

Dušan Petrović: „Željeli smo Festival“

nikšičkog Festivala glumca, jedinstvenog, u regionalnim okvirima, glumačkog nadmetanja. Sjećanja su posebno važna kada čovjeka ispune ne samo na ličnom, već i na opštedruštvenom polju. Njihova dimenzija posebno dobija na značaju ako su djela i pojave aktera i sudionika, temelj budućnosti i njenih pokoljenja. Tako je bilo i sa Festivalom glumca, koji je iznjedren krajem minulog vijeka u „Zahumlju“, kolijevci nikšičke kulture.

Začet davne 1995. godine, kao „Prvi festival monodrame Crne Gore“, on je tragao za svojom prepoznatljivošću, prolazivši kroz različite forme, od Festivala monodrame, Festivala jednog glumca, do njegove današnje odrednice - „Međunarodnog festivala glumca“, koji je takođe u „Zahumlju“ iniciran, iako je Nikšičko pozorište pola godine prije njegovog održavanja bilo osnovano.

Sjećanja na te dane, bez obzira što je prošlo skoro dvije decenije, ne blijede. Posebno ne kod onih koji su dio te priče, odnosno vinovnici imena, ili naziva - „Međunarodni festival glumca“, danas

već nikšičke i crnogorske kulturne prepoznatljivosti. Priča koja slijedi u nastavku teksta darivali su gospoda dr **Radovan Raco Mijanović** i **Dušan Duško Petrović**, koji su te 2000. godine, u nimalo naklonjenom vremenu za umjetnost i kulturu, istrajavali u svojoj zamisli da ovaj grad vrati zagubljeni šarm i dušu, koji su ga krasili decenijama, čak i vjekovima.

Požutjela fascikla dokumenta otvara se pred bujicom sjećanja pilota JAT-a, Nikšićanina Dušana Duška Petrovića.

„Sve se dešavalo u kancelariji Laza Tripkovića, tadašnjeg direktora ‘Zahumlja’. Lazo i ja, obojica na svoj način, željeli smo da Festival jednog glumca preraste u nešto jače, snažnije, nešto prepoznatljivije. Bio sam nestrpljiv u želji da tu zamisao što prije pretočim u djelo. Lazo je imao sve kontakt telefone sa dramskim umjetnicima i pozorištima sa prostora nekadašnje Jugoslavije, a ja sam prirodno svog avijatičarskog posla poznao dosta uticajnih ljudi iz dramske umjetnosti, a Boga mi i iz politike. I tako je krenula naša ideja, korak po korak, ali ipak, ubrzanim tempom. Nije bilo lako... Naprotiv! Na prostoru zajedničke nam države u to vrijeme još uvijek su bila svježija sjećanja na ratne strahote i stradanja, a uz sve to tzv SRJ je bila pod sankcijama. Na prvi pogled naša misija bila je neostvarljiva. Ali, kada se nešto strašno želi i kada nečem stremite onda to i bude ostvarljivo. Tako su u Nikšić, od 26. juna do 1. jula 2000. godine stigli pozorišni ansambli iz: Rusije, Amerike, Makedonije, Hrvatske, Federacije BiH, Republike Srpske, Srbije i Crne Gore. Selektori Blagota Eraković, Goran Sultanović i Nikola Vavić su za takmičarski dio odabrali deset eminentnih predstava iz tih zemalja, a predstave ‘Putnik’ (Bata Stojković) i ‘Sve moje žene’ (Mira Banjac) su bile izvedene van konkurencije. S’ obzirom da je sala Zahumlja imala samo stotinu mjesta, odlučilo smo da se predstave izvode prvo na Sceni 213, a njihove reprize u sali Zahumlja, Domu vojske i Gimnaziji ‘Stojan Cerović’. Na taj način smo izlazili u susret publici. Ulaznice su bile povoljne, koštale su svega dvije marke. Atmosfera je bila ocharavajuća. Utisci učesnika još jači, jer su umjetnici, bez obzira odakle su došli primljeni od organizatora, publike, ali i građana na ulici, na najvećem mogućem nivou. Sjećam se da su Sarajlije došli preko Dubrovnika,

kao i Zagrebčani. Nažalost, Slovenci nijesu mogli doći, jer za izvođenje njihove predstave, Scena 213 nije tehnički odgovarala. ...Podijelili smo i vrijedne nagrade. Posebno se sjećam rariteta: Nagrada „Veljko Mandić“, za scenski govor, po Odluci žirija, pripala je američkoj glumici Ketj Rendels. Tim gestom htjeli smo da pokažemo kako se možemo izdići iznad lokalnog i krenuti u svjetske tokove, kako bi se ime Crne Gore čulo u umjetničkim krugovima daleke Amerike“, priča pilot Petrović, koji je te 2000. godine, na prvom izdanju „Međunarodnog festivala glumca“ bio u ulozi organizatora.

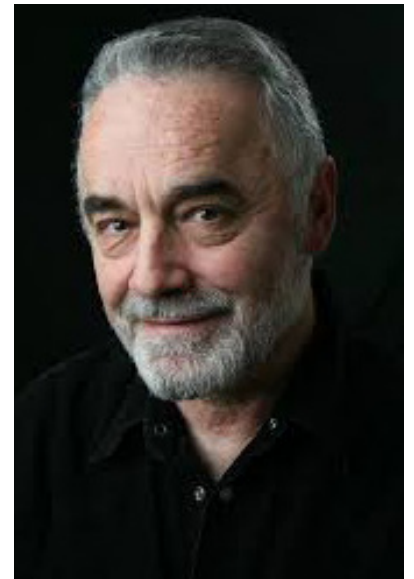
On je i autor plakata „Međunarodnog festivala glumca 2000“ i to sasvim slučajno. Onako, u prolazu i od šale...

„Odlučili smo da za idejno rješenje plakata Festivala angažujemo nikšićke likovne umjetnike, među kojima je bilo dosta poznatih imena van granica Crne Gore i Jugoslavije. Svako od njih je donio svoj rad. Šta se dešava? Tih dana sam se obučavao, u kućnoj varijanti, radu na personalnom računaru. Učio sam, između ostalog i da crtam, više zbog kćerke koja je bila školarac. Tako ja na kompjuteru nacrtam damu sa šeširom, brzopuzno, odštampam je i ponesem sa sobom. Kad sam stigao među umjetnike, od šale ubacim u njihove radove i tu moju škrabotinu. Uroš Tošković pregleda radove i komentariše: ‘Ovaj valja, ovaj ne valja ...’ Odjednom upita: Čiji je ovo ne potpisani rad? Ovo je najbolje’, reče Uroš. Nemadoh kud... Šta je tu je?! Kroz smijah se javih da sam to ja crtao uvijek bavajući rad na kompjuteru. Uroš taj moj crtež odabrao kao idejno rješenje plakata, uz objašnjenje: ‘Da djeluje modernistički, a pozorišno’. Tako ja udoh u anale kao neotkriveni talent za crtanje“, objašnjava Petrović kroz smijeh, idejno rješenje plakata Festivala iz 2000. godine.

U to vrijeme funkciju potpredsjednika Skupštine opštine Nikšić za društvene djelatnosti i socijalna pitanja obavljao je dr Radovan Raco Mijanović.

„Najvažnije je bilo, da obezbijedimo sigurnost tim ljudima koji su došli u Nikšić, u vrijeme kada još nijesu bile kvalitetno uspostavljene ratom prekinute veze na ovim jugoslovenskim prostorima. Željeli smo svima iz okruženja i šire da pošaljemo poruku da je Nikšić otvoreni grad, grad kulture, specifičnog i prepoznatljivog duha. Opština Nikšić je finansijski podržala Festival, a ja sam kao potpredsjednik Skupštine bio predsjednik Savjeta Festivala. Tako da sam tih dana radio u službi umjet-

nika i umjetnosti, sa namjerom da istaknemo da je ovo sredina koja zna šta je pozorište i šta ono znači za društvo u cjelini. Obezbijedili smo direktan TV prenos na Televiziji Nikšić. Na ‘Sindčelu’ su bile postavljene zastave: Crne Gore, BiH, Hrvatske, Makedonije, Amerike, Rusije i naravno festivalska zastava. Marketinški materijal (poster) bili su izlijepljeni u svim gradovima u Crnoj Gori, a u Nikšiću su ulice bile okićene festivalskim zastavicama. Sjećam se bilo je veliko nevrjeme, koje je jedne noći pokidalo zastavice na gradskim ulicama. Sačekali smo da prođe oluja i momci iz organizacije su ponovo okitili cio grad. Kada se Festival završio, ista ekipa tehničke organizacije, taj marketinški materijal je sklonila sa ulica u Nikšiću i u drugim crnogorskim gradovima. Nijesmo čekali da to odrade komunalne službe, ili neko drugi... Festival je koštao oko 60 000 njemačkih maraka. U Opštini smo procijenili da on mora toliko da košta ako hoćemo da imamo nivo. I danas imam isto mišljenje: Festival mora biti skup, ako hoćemo da on napreduje u producerskom smislu, ili makar da očuva postignuti nivo. Zahvaljujući tadašnjoj našoj dobroj organizaciji, prijemu i nagradama koje su značile i bile posebne, ‘Međunarodni festival glumca Nikšić 2000’ je ostavilo utisak u gradu, Crnoj Gori, ali i u svijetu i to u vrijeme kada se svega i svačega dešavalo na ovom dijelu Balkana. Umjetnost je pobijedila sve predrasude“, zaključuje svoje utiske i besjedu dr Mijanović.

Radovan Mijanović:
„Umjetnost je pobijedila sve predrasude“

Sa ovom njegovom porukom zaključujemo sjećanja na Festival i njegove vinovnike u ovom 30. - jubilarnom broju časopisa „Pozorište“. U narednom izdanju ove specijalizovane publikacije čekuju nas neke nove priče, ukoričene u riznici pozorišnog blaga.

Premijera Šekspirove „Zimske bajke“ u CNP –u Tragikomična priča o pogrešnim odlukama

- „Šekspir se u ovom komadu bavi posljedicama pogrešnih odluka – to je svojevrsna ‘studija mogućnosti iskuspljenja’, ali i trajnih posljedica pogrešnih odluka koje mogu uništiti porodice, društvene zajednice, donijeti veliku istorijsku štetu, nepopravljivu za potonje generacije.
- *Svijest o izgubljenosti proizlazi iz jasne spoznaje o vremenu koje postoji samo kao vrijeme potrošene prošlosti“.*

Crnogorsko narodno pozorište (CNP) prvi dio pozorišne sezone 2017/2018, ali i poslovnu godinu krunisalo je premijernim izvođenjem „Zimske bajke“, **Vilijema Šekspira**, u scenskoj postavci poznatog sarajevskog reditelja **Dina Mustafića**, kojem je asistirala **Radmila Čolić**.

Velika scena nacionalnog teatra, 22. decembra zasijala je dramskim sjajem, jer je njegov ansambl oživio tekst najvećeg pisca na engleskom jeziku i dramaturga svjetskog glasa.

koja je uradila muziku za predstavu. Muziku uživo izvode: **Mladen Nikčević**, **Ivan Peković**, **Tatjana Krkeljić** i mr **Mladen Popović**. Za scenski pokret i koreografiju zadužena je prepoznatljiva **Nada Vukčević**, dok je scenski govor bio pod vještim nadzorom **Dubravke Drakić**. O produkciji su brinule **Nela Otašević** i **Janja Ražnatović**.

Autorski tim i glumački ansambl radili su na ovom projektu mjesec i po i za to vrijeme uspjeli su da ovu tragikomičnu priču približe publici na

„Zimska bajka“: Detalj sa premijere

Bravurozna rediteljska postavka Šekspirovog rukopisa i sofisticirani izraz tridesetočlanog glumačkog ansambla, „Zimsku bajku“ upakovali su kao najljepši producentski novogodišnji paket. Da bi umjetnički utisak bio što upečatljiviji pobrinuo se i drugi dio autorskog tima: dramaturškinja predstave **Željka Udovičić Pleština**, scenograf **Dragutin Broz** i kostimografkinja **Tijana Todorović** i njena asistencija **Marta Garčević**. Ekipi se sa svojim velikim iskustvom od prvog dana pridružila kompozitorica, pijanistkinja i pedagog **Vjera Nikolić**

osoben, umjetnički način. Šekspirovu priču o pogrešnim odlukama i njihovim posljedicama, na veoma scenski uvjerljiv i dopadljiv način donijeli su glumci: **Zoran Vujović**, **Žana Gardašević**, **Slaviša Čurović**, **Srđan Grahovac**, **Jelena Nenezić Rakočević**, **Dejan Ivanić**, **Aleksandar Gavranić**, **Andrea Mugoša**, **Ana Vučković**, **Danilo Čelebić**, **Nikola Perišić**, **Petar Burić**, **Gojko Burzanović**, **Dragan Račić**, **Julija Milačić**, **Jelena Minić**, **Radmila Čolić**, **Mirko Vlahović**, **Stevan Radosinović**, **Srđan Tošković**, **Smiljana**

Martinović, Anđelija Rondović, Jovan Dabović, Filip Đuretić i studenti specijalističkih studija studijeskog programa Gluma FDU Cetinje, u klasi profesora Branimira Popovića: Marko Todorović, Vanja Jovićević, Milica Šćepanović, Anđela Radović i Vukan Pejović.

Reditelj Mustafić pojašnjavajući svoje čitanje Šekspira postavlja pitanja: „*Koje je preovladavajuće iskustvo vremena, nakon onoga što je još preostalo od nedovršene istorije? Da li smo je doživjeli? To iskustvo*“, cijeni on, „*pogrešno se naziva*

početka, u drugom dijelu ima komični potencijal sa srećnim krajem. Tragediji prvoga dijela kontrapunktira fantazmagoričnost drugoga, tek kao dodatno sredstvo isporuke još jedne duboko emotivne priče koja, povratkom protagonista i njihovih potomaka, u drugim okolnostima, na Siciliju, utiče na onu prethodnu, s vremenskim razmakom od šesnaest godina, da bi, na kraju, sve završilo simboličnom mogućnošću novog početka. Naš završetak nije sretan, kako je moguć? Ne vjerujem u novi početak, jer vrijeme koje je prosuto

Ansambl predstave „Zimska bajka“ oduševio publiku

nostalgijom za minulim vremenom. Nostalgija je uvijek nalik pastoralnoj slici sjećanja na ono što se dogodilo nekad. Zlatno doba Aboridžini su zvali stanjem alcheringa. U njemu se živjelo ispunjeno. Bogovima je pripadalo božansko, ljudima čovječno, životinjama životinjsko. Melanholija je, pak, bliska žalu za prošlošću. Šekspir se u ovom komadu bavi posljedicama pogrešnih odluka - to je svojevrsna 'studija mogućnosti iskupljenja', ali i trajnih posljedica pogrešnih odluka koje mogu uništiti porodice, društvene zajednice, donijeti veliku istorijsku štetu, nepopravljivu za potonje generacije. 'Zimska bajka' je tragikomična priča iz dva dijela. U prvom kralj Sicilije Leont izgubi razum, učini zlo prema prijatelju iz djetinjstva, kralju Bohemije Poliksenu, čiji je jedini grijeh ljubaznost prema supruzi kralja Leonta. To otvara tragični početak. Mi slijedimo izvornu strukturu komada kao dva teksta koji su po raspoloženju dijametralno suprotna dijela; tragična priča s

ne može se vratiti, nadoknaditi, nije moguće loše učinjeno korigovati. Naše iskustvo obavezuje nas da podijelimo sa publikom spoznaju o svijetu koji je poražen kada ima suspenziju slobode izbora i djelovanja. Svaka autokratija se mora prepoznati, demontirati, prokazati kao opasna jer unesrećuje pokoljenja i iza sebe ostavlja duhovnu i civilizacijsku pustoš. Ne napušta me godinama osjećaj praznine, poraza, gubitka, snažan je... Tako je to, poslije svih događaja na Balkanu činilo mi se da je cijeli jedan život poništen mojoj generaciji. Mislim da se to, da je bilo volje i pameti, nije smjelo dogoditi sa ovako strašnim posljedicama. Onaj ko ne vjeruje u militantno objavljeni napredak, u svijesti o slobodi na frontu budućnosti, ne može biti drugo nego li melanholik. Svijest o izgubljenosti proizlazi iz jasne spoznaje o vremenu koje postoji samo kao vrijeme potrošene prošlosti“, zaključuje Mustafić.

PR služba CNP-a

CNP-o potpisalo Memorandum o zaštiti prava lica sa invaliditetom „Šćeri moja“ u inkluzivnoj verziji

• „Potpisivanje ovog Memorandum je polazna osnova partnerstva koje će pozicionirati CNP-e kao javnu ustanovu koja licima sa invaliditetom daje mogućnost da budu ravnopravni dio publike“.

Crnogorsko narodno pozorište početkom decembra potpisalo je Memorandum o saradnji i razumijevanju sa nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom prava lica sa invaliditetom: Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju, Savez udruženje roditelja djece i

„Nadamo se da ćemo ovom aktivnošću podići nivo javne etike i osnažiti potrebu i obavezu za primjenom međunarodnih standarda i dobre prakse u cjelosti. Osnov svake dobre saradnje je dobra komunikacija i međusobno razumijevanje, i sigurna sam da ovaj dokument neće ostati samo

Detalj sa potpisivanja Memoranduma

omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“, Fondacija Ognjen Rakočević, Udruženje mladih sa hendikepom, Savez udruženja paraplegičara CG, Udruženje paraplegičara PG, Savez slijepih CG, Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „Staze“, Djeca Crne Gore, Udruženje oboljelih od multipleskleroze i Savez civilnih invalida rata.

Zorana Kralj, direktorica CNP-a je tom prilikom istakla da je misija CNP-a kao nacionalnog teatra da stalno širi i njeguje svoju publiku i učini repertoar dostupnim svima. Zbog toga je potpisivanje ovog Memoranduma, navela je Kralj, polazna osnova partnerstva, kako bi kroz zajednički rad i razmjenu iskustava, znanja i informacija, pozicionirali CNP-e kao javnu ustanovu koja licima sa invaliditetom daje mogućnost da budu ravnopravni dio publike.

mrtvo slovo na papiru, već će zaista biti dobar okvir i temelj za mnoge konkretne aktivnosti i akcije koje se ne tiču samo našeg repertoara, već će biti usmjerene i na mogućnosti zajedničkog učešća na konkursima, kao i kreiranju odgovorajućih programa u skladu sa potrebama potpisnika ovog Memoranduma. Takođe smo svjesni da je pred nama još jedan veoma važan zadatak a to je intenzivnija i brža adaptacija samog prostora odnosno zgrade Crnogorskog narodnog pozorišta, u skladu sa onim što su potrebe lica sa invaliditetom“, poručila je direktorica CNP-a.

Milenko Vojičić, predsjednik Udruženja mladih sa hendikepom, naglasio je da je posebno zadovoljan jer se prvi put dešava da jedna javna ustanova pokaže inicijativu da uključi osobe sa invaliditetom u svoje aktivnosti.

„Prvi put se desilo da jedna javna ustanova istupi i kaže – da, mi osjećamo odgovornost da ispoštujemo vaša prava, mi želimo da vas, kao građane, uključimo u sve one aktivnosti koje možemo zajednički odraditi. Svjesni smo da mnoge stvari ne funkcionišu onako kako smo zamislili, ali ta volja da se napravi pomak je, za početak, sasvim dovoljna. Nadam se da ćemo u budućnosti učestvovati u zajedničkim projektima i učiniti

koje je inkluzivno i jednako za sve“, zaključio je Samardžić.

Sanja Žugić, šefica kabineta Ministarstva za ljudska i manjinska prava naglasila je da su „*ljudska prava i slobode svima po rođenju date jednako i da svako od nas ima prava na njih. Društvo i država sa svim relevantnim akterima treba da stvore mogućnosti da se ta prava i slobode ostvaruju na jednak način*“, kazala je Žugić.

Vanja Jovičević i Mirko Vlahović u predstavi „Šćeri moja“

ovu ustanovu mnogo pristupačnijom za osobe sa invaliditetom“, uvjeren je Vojičić.

Andrija Samardžić, predstavnik Saveza slijepih Crne Gore, izrazio je zadovoljstvo što je ovaj memorandum plod saradnje koja traje unazad nekoliko mjeseci i što je potvrda spremnosti pozorišta da krene aktivno da radi na pristupačnosti te ustanove osobama sa invaliditetom.

„Ono što je najznačajnije jeste činjenica da će ova saradnja i ovaj postupak uprave CNP-a biti primjer i drugim državnim institucijama, ne samo iz oblasti kulture, kako se i javna uprava i državne ustanove trebaju otvarati prema civilnom sektoru i na taj način stvoriti uslove za društvo

Prvi korak u realizaciji stavki potpisanog Memoranduma je bilo izvođenje predstave „Šćeri moja“ u inkluzivnoj verziji, prilagođenoj osobama oštećenog vida i sluha, uz gestovnog tumača i naratora, što je plod saradnje CNP-a, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva kulture i nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava osoba sa invaliditetom.

PR služba CNP-a

Nova produkcija Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“ „Sin“ – suočavanje sa odgovornošću i krivicom

- Predstava „Sin“ se ne bavi temom rata, već onim što ostane u ljudima nakon njega.
- „...ovdje otvaramo pitanje krivice. Nijesmo postavljali tragediju, ali to je taj antički model odgovornosti i krivice, koja kreće da proganja druge generacije“.

Uzbudljiva i repertoarski bogata zimska sezona u **Kraljevskom pozorištu „Zetski dom“** nastavljena je premijerom predstave „Sin“, koju je po tekstu i dramatisaciji **Mirjane Medojević** režirao crnogorski reditelj **Mirko Radonjić**. Kostimograf i saradnik na scenografiji je **Lina Leković**, a asistentkinja režije **Marija Backović**.

Grahovac. Dimitrije ima kćerku Maju, kojoj u goste dolazi momak Senad iz Sarajeva, Dimitrijevi sin začet u nasilju ratnog pakla u Sarajevu. Taj sin hoće osvetu zbog bola u kome je odgojen, nastavljajući tako grijeh započet u prethodnom naraštaju. Sve troje plaćaju grijeha počinjene prije više od 20 godina. Lik Maje u predstavi igra Marija Đurić.

Iz predstave „Sin“ – detalj sa premijere

Premijerno izvođenje tog komada je bilo 29. novembra. To nije bilo teatarsko podsjećanje na vrijeme kada se u zajedničkoj nam državi - Jugoslaviji slavio Dan republike, već je akcenat komada stavljen na strahote rata i njegove posljedice koje su vidljive i danas.

„Sin“ se ne bavi temom rata, već onim što ostane u ljudima nakon njega. Iako ratnih sukoba, u periodu raspada Jugoslavije, na teritoriji Crne Gore nije bilo, mnogo Crnogoraca učestvovalo je u ratnim dešavanjima u susjednim državama. Zbog toga neki, kao podsjetnik na ta vremena, imaju rane na tijelu, neki na duši, neki oboje. Baš takav čovjek je *Dimitrije*, koga u predstavi 'Sin' igra **Srđan**

Medojević, autorka teksta i reditelj Radonjić u ovaj projekat ušli su, pored iskusnog Grahovca, sa dva mlada crnogorska glumca: **Marijom Đurić** i **Omarom Bajramspahićem**. Taj tim predano je otvarao teme kako bi zaokružili priču o posljedicama rata na prostoru Jugoslavije, „pitajući se u tom procesu: Da li je krug pakla i mržnje uopšte moguće zaustaviti? Skrojili su zajedno vrijednu priču o sudbini jednog ratnog veterana i njegovoj djeci. No, ta priča se ne tiče samo jednog čovjeka. „Ni jedna priča to nikada nije“, naglašava spisateljica Mirjana Medojević.

„Sin se sveti na najbrutalniji mogući način preko odnosa sa njegovom kćerkom, njegovom

polu sestrom, na kraju dođemo i do griže savjesti tog sina. U suštini su to tuđi grijesi koje plaćaju dvoje mladih ljudi, koji istovremeno čine svoje greške na tom putu. Kada sam saznala da će Mirko da radi ovu predstavu, ušli smo u novu ruku teksta, jer sam shvatila da kod njega postoji motiv. Nemam pristup da na tekst stavljam tačku. Poštujem pisce koji tako rade, ali kod mene taj pristup dolazi iz toga što sam ja zapravo reditelj. Znam koliko života na sceni može da se otvara“, cijeni Medojević. U te stavove spisateljice Medojević vjeruje i glumica Đurić.

sarađivao na scenskim rješenjima sa cijelom ekipom, tragajući za najboljim načinima da se ključne teme zaista otvore.

„Bez revidiranja svoje istorije, ne mislim u duhu nacionalanog ponosa kako je revidiramo, već zbilja kao susret sa svojom odgovornošću i svojom krivicom, kao društvo ne možemo da napredujemo. To se apsolutno vidi kroz razne pore društvenog bivstvovanja, kroz razne podjele koje danas postoje. Probali smo da to što u tekstu stoji, ne čitamo kao bilo kakav pamflet, već u smislu ljudskog stanja i ljudskih sudbina, i toga gdje

Sala Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“

„Mislim da smo načeli dobre stvari, možemo otići još dalje, svi smo na jedan lijep način zaraženi ovim tekstom, sa radošću kopamo šta to on nosi. Na prvo čitanje imala sam potpuno drugačiji utisak, a tek poslije su počele druge stvari da isplivavaju, koje u prvom trenutku ne vidimo. A proces će trajati dok se god bude igrala predstava“, rekla je Đurić.

Reditelj Radonjić pripada generaciji koja je odrastala u ratnom vohoru. Danas su oni dovoljno sazreli da razumije negiranje da se to vrijeme desilo i to ne tako davno. Radonjić je u procesu stvaranja

one sve mogu da povedu. Tek u trenutku kada se suočimo da su naši očevi išli u ratove (postoji podatak da su 35 hiljada ljudi iz Crne Gore išli kao dobrovoljci u BIH i Hrvatsku), tada ćemo moći znati što su naši stavovi, prije nego uskočimo u evropske čizme. Dakle ovdje otvaramo pitanje krivice. Nijesmo postavljali tragediju, ali to je taj antički model odgovornosti i krivice, koja kreće da proganja druge generacije“, kazao je reditelj komada Mirko Radonjić.

PR služba Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“

Predstava „Zetskog doma“ - „Dokle pogled seže“ dobitnik i tri Ardaliona Višestruki festivalski laureat

Predstava „Dokle pogled seže“, Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“ sa Cetinja, za dvanaest mjeseci postproducentuskog života pokazala je svu posebnost teatarskog stila koji kombinuje dokumentarni i umjetnički pristup. To najbolje potvrđuju uspješni festivalski nastupi u inostranstvu, gdje su akteri ove predstave osvojili brojne prestižne

nagrade, dobre kritike i salvu aplauza publike sofisticirane festivalske publike.

Taj autorski projekat jednog od vodeći evropskih reditelja **Arpada Šilinga** u proteklih dvanaest mjeseci izveden je na prestižnim pozorišnim festivalskim scenama u: Italiji, Mađarskoj, Hrvatskoj, Sloveniji, Makedoniji, Bosni i Hercegovini i Srbiji. Reditelj Šiling i glumački ansambl komada „Dokle pogled seže“, najnovija esnafska priznanja dobio je na 22. Jugoslovenskom pozorišnom festivalu „Bez prevoda“, u Užicu, održanom od 13. do 20. novembra ove godine. Žiri tog poznatog pozorišnog Festivala (Dejan Mijač, pozorišni reditelj – predsjednik žirija; Radivoje Dinulović, scenograf; Željka Turčinović, dramaturškinja; Zoran Ljutkov, glumac i Nataša Nelević, pozorišna kritičarka) jednoglasno je odlučio da nagrada „Ardalion“ za najbolju režiju pripadne reditelju **Arpadu Šilingu**, za rukopis u predstavi „Dokle pogled seže“. Nagrada „Ardalion“ za epizodnu ulogu na užičkom Festivalu dodijeljena je glumcu **Srđanu Grahovcu**. Njegova partnerka na sceni Jelena Simić, na Festivalu u Užicu dobila je dvije nagrade: „Ardalion“ za najboljeg mladog glumca i nagradu Politike „Avdo Mujčinović“.

Ovim vrijednim priznanjima prethodila su i druga, ništa manje značajna festivalska znamenja.

„Dokle pogled seže“ je na svom dosadašnjem teatarskom putu ubilježio i priznanja: ravnopravna glumačka nagrada glumcu Dušanu Kovačeviću na Festivalu satire Fadila Hadžića, u zagrebačkom Pozorištu „Krempuh“. Na ovogodišnjem izdanju FIAT-a, Arpad Šiling dobio je priznanje za najbolju režiju, dok je na Bijenalu crnogorskog teatra ovom komadu dodijeljena specijalna nagrada.

Ovaj komad nastao je kao dio projekta EU Collective plays!, čija je ideja vodilja kreativno zajedništvo šest država kroz promociju tzv. „polivokalnih“ pozorišnih metoda. Slijedeći taj put, Kraljevsko pozorište „Zetski dom“ saraduje sa umjetnicima iz drugih zemalja, udružujući reditelje, glumce i pisce drugih nacija sa našim umjetnicima, u cilju formiranja novog kreativnog društva. Na taj način nastale su inovativne produkcije, koje su i prikazane u odabranim evropskim pozorištima i festivalima, a pravi ambasador projekta koji je na konkursu EU programa Kreativna Evropa dobio podršku za finansiranje, jeste upravo komad „Dokle pogled seže“.

Ansambl predstave čine: **Srđan Grahovac, Zoran Vujović, Varja Đukić, Dejan Donović, Dušan Kovačević, Nada Vukčević, Jelena Simić i Aleksandar Gavrančić**. Pored

Šilinga u autorskom timu su: dramaturg, **Bence Biro**, prevodilac, **Kata Đarmati** saradnik - dramaturg, **Nina Perović**, kompozitor i **Mirko Radonjić**, asistent reditelja.

PR služba Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“

Gradsko pozorište iz Podgorice uspješno završava poslovnu 2017 -u godinu Premijera i Dan Pozorišta

- *Ovaj avanturistički komad akcentuje niz značenja koja se tiču današnjeg mladog gledaoca: relativizacija bogatstva, konstanta zla oličenog u neonacizmu, ...*
- *Predstava je poziv mladima da u sopstvenom istorijskom nasljeđu i predanju otkriju uzbudljivi svijet etičkih vrijednosti.*

Posljednji mjesec 2017. godine u Gradskom pozorištu protiče u nizu događaja kojima se istinski slavi teatarska umjetnost. Repertoar ove pozorišne ustanove ne samo što će obradovati publiku, već će i skrenuti pažnju na dostignuća u ovoj kući. Osim redovnih naslova, Gradsko pozorište je sredinom decembra za najmlađu publiku premijerno izvelo komad „Modro blago“, u režiji **Staše Koprivice**. Tekst za ovo scensko djelo namijenjeno djeci starijoj

(Brbo), **Jelica Vukčević** (Elza), **Branka Femić** (Mama) i **Emir Čatović** (Mudroša).

„Modro blago“ je uzbudljiva priča o potrazi za blagom grupe tinejdžera. Radnja je smještena u šezdesete godine prošlog vijeka, u Herceg Novom. Družina biva ponesena legendom o sakrivenom blagu, negdje na skrovitom mjestu u tom gradu. U isto vrijeme, za vrlo konkretnim blagom, traga i nacistička ekspedicija. Njihove potrage se ukrštaju i

„Modro blago“ je pozorišno čitanje kulturnog romana *Dušana Kostića*

od osam godina, je napisao i dramatisovao **Stevan Koprivica**, prema motivima romana **Dušana Kostića**. U autorskom timu pored Koprivice su: scenografkinja **Vladislava Munić Cunnington**, kostimografkinja **Magdalena Klašnja** i kompozitor **Srdan Marković**.

U predstavi igraju: **Vule Marković** (Žarko), **Jelena Simić** (Mira), **Pavle Popović** (Polpeta), **Vukan Pejović** (Zujo), **Maja Šarenac** (Drugarica Gospođica), **Dejan Đonović** (Ditrih), **Goran Slavić**

djeca dolaze u egzistencijalnu opasnost, jer postaju svjedoci nečeg opasnog. Kroz ovaj avanturistički komad akcentovan je niz značenja koja se tiču današnjeg mladog gledaoca: relativizacija bogatstva, konstanta zla oličenog u neonacizmu... Ovo je ujedno i poziv mladima da u sopstvenom istorijskom nasljeđu i predanju otkriju uzbudljivi svijet etičkih vrijednosti.

Rediteljka Staša Koprivica u eksplicaciji svog rukopisa navodi da „*nekada davno bajke*

...Pozorište...

nijesu služile samo za puku zabavu djece. One su bile šifrovana uputstva za život. Zato u njima nijesu samo lijepe i nježne stvari, već i one strašne, tužne, opasne... Ono što je u njima najuzbudljivije jeste i najpotrebnije djeci - prilika da prožive pravu avanturu, ne izlazeći iz svog toplog kreveta.

Danas, kada su klinci ušuškaniji nego ikada, kada smo ih potpuno obmotali svojom pažnjom, kada žive ono što je prethodnim generacijama

prošlosti pojavilo se... Nešto.

„Modro blago” je pozorišno čitanje kultnog romana Dušana Kostića koji je zasnovan upravo na ovoj bajkovitoj osnovi. Naravno, Kostić je svoj avanturistički triler artikulisao u duhu literarnih trendova šezdesetih godina prošlog vijeka od kojih su neki izdržali provjeru vremena, a neki ostali u muzeju nostalgичnih sjećanja. Polazeći od osnove avaturističkog zapleta

„Modro blago“ akcentuje niz značenja koja se tiču mladog gledaoca

izgledalo kao san - avanture su im potrebnije nego ikad. ‘Modro blago’ je naš, pozorišni način da ih uvučemo u jedan zabavan, ali mračan svijet, u priču punu topline, ali i straha. Dužnost nam je da im pokažemo kako izgleda zlo, a kako dobro, da im kroz bajku skrenemo pažnju na opasnosti koje nosi svijet u kome žive, jer se one u stvarnosti najčešće ne vide tako dobro kao na sceni“, poručuje rediteljka Koprivica.

Pisac Stevan Koprivica, kroz riječ dramaturga navodi:

„Nekada, davno, u lijepom gradu, između mora i planina, živjeli su dječaci i djevojčice koji su se igrali i maštali. Bilo je to vrijeme kada nije bilo kompjutera, konzola, fejsa, tvitera ni instagrama, ma koliko to nevjerovatno zvučalo. U tom vremenu i u tom gradu dani su tekli mirno i pomalo dosadno, a sve važno i lijepo što je trebalo da se dogodi bilo je smješteno u očekivanju sutrašnjeg dana, nekog budućeg vremena. A onda, odjednom...Iz mraka

romana Dušana Kostića dao sam sebi za pravo da njegovu literaturu tretiram kao polaznu građu koju sam, uz saglasnost rediteljke, dramaturškom alhemijom, dopunjavao iskustvima nove bajke, novog isčitavanja istorije zasnovane na mitovima i legendama modrih blaga Boke Kotorske, ali i dalekih nordijskih zalivskih magli iz kojih može svašta da se pojavi“, zapisao je Koprivica.

Gradsko pozorište, pored premijere „Modrog blaga“, u decembarskom repertoaru uvrstilo je još jednu svečanost. Taj teatar 27. decembra obilježio je **Dan Pozorišta**. Dodijeljene su nagrade najzaslužnijima, a promovisana je i publikacija „Uzlet“ koja predstavlja osvrt na prethodnih pet godina rada Pozorišta. Ove godine po prvi put dodijeljena je nagrada „Vasilije Ivanovič Šćućkin“, za posebna umjetnička dostignuća u projektima koji pripadaju Gradskom pozorištu.

PR služba Gradskog pozorišta

Intervju: Slobodan Marunović, glumac CNP-a Pozorište je velika misija

- „Svjestan sam svojih replika i monologa, velikih riječi i poruka koje sam izgovarao skoro četiri decenije... Uvjeren sam u njihovu istinitost jer sam ih tumačio, usvajao, doživljavao kao svoje i bojio svojim duhovnim habitusom, uvijek shvatajući pozorište kao veliku misiju, a ne mjesto za zabavu kako mnogi očekuju.
- Otkad znam za sebe i prije nego mi je pozorište postala sudbina, bio sam kao i danas ‘gladan’ pozorišta. Ja sam cijelim bićem u njemu“.

Razgovarala: **Marija Čolpa Sarap**

Habitus glumca Slobodana Marunovića teško da može stati u jednu novinarsku priču, jer je ovaj

dramski djelatnik u svojoj skoro četrdesetogodišnjoj karijeri ostvario veliki broj uloga u pozorištu, na filmu i televiziji. Marunović je zakoračio u svijet glume sa scene Crnogorskog narodnog pozorišta čiji je i danas član. Osim u matičnom teatru uspješno je tumačio uloge i na drugim crnogorskim scenama: Kraljevskom pozorištu „Zetski dom“, „Grad teatru“, „Barskom ljetopisu“ i Nikšićkom pozorištu. Ništa manje nijesu zapaženi ni njegovi nastupi u predstavama sa kojima je gostovao širom svijeta (Pariz, Njujork, Rim, Beč, Ciri, London, Moskva, Beograd, Zagreb, Sarajevo, Ljubljana, Stokholm, Taškent, Samarkand, Toronto,

Montreal, Halifaks, Čikago, Detroit, San Francisko, Los Anđeles, San Pedro, Melburn, Pert, Sidnej, Atina, Keln, Štuttgart, Karlsrue, Kastroma...). No, za Marunovićev angažman u pozorištu vezuje se i fenomen: monodramu „Potonja ura Njegoševa“, Slobodana Tomovića u režiji Blagote Erakovića, koja je premijerno izvedena 19. maja, 1988. godine u Crnogorskom narodnom pozorištu, igrao je do sada oko 1500 puta u domaćim, regionalnim, ali i velikim pozorišnim centrima na svim kontinentima osim Afrike. Učestvovao je na mnogim domaćim i međunarodnim festivalima širom regiona i svijeta, na kojima je dobio brojne strukovne i društvene nagrade i priznanja.

Pored glume, posebna ljubav ovog glumca je poezija, kojoj je posvetio svojih pet CD-ova i 20 TV emisija „Život knjige“, u kojima je za TV Crne Gore, u igranoj formi govorio stihove crnogorskih pjesnika. Režirao je preko dvadeset predstava sa studentskim, alternativnim i ad hoc pozorišnim grupama.

Raskošnog ste talenta, a poznati ste kao bard crnogorskog glumišta... Imate li potrebu za retrospektivom, ili Vas vode neki drugačiji svjetovi od spoznaje umjetnosti...?

Hvala na lijepim riječima, iako ih lično, u svakom trenutku („raskošni talenat, bard...“) smatram „prevelikim“ i ne nosim ih u glavi kao svijest o sebi. Nemam potrebe za retrospektivom, jer sam „od početka“, a i sada mislim, da „granica nema“ i da sam zaplovio u beskrajni prostor teatra i stvaralaštva sa nepresušnom željom da trigram za smislom i suštinom. Ne vidim sebe u drugim slikama, osim u onima koje nosi posvećeni teatar, koji promišlja svijet, čovjeka u njemu, njegovu kreativnu i destruktivnu prirodu, njegov apsurd i tragiku.

Koliko je ego upitan za glumačku karijeru u načelu?

Za svakog čovjeka kome se čini da je poseban i jedinstven u odnosu na ostale osobe u svom okruženju, taj izraženi ego je poguban osjećaj, pogotovo za glumca, pa koliko god bio slavljen i dokazan u svojoj profesiji. To je neka vrsta mentalnog zatvora i sebičnosti koja čini čovjeka nesrećnim i grotesknim.

Sanjate li svoje replike? Koliko ste svjesni takvih replika i uvjereni u njihovu autentičnost, nakon 35 godina aktivne, profesionalne glume?

Više puta u životu sam sanjao jedan isti san. Mučan i težak... Sebe na pozornici, u predstavi,

Slobodan Tomović, briljantni i nepravazidjeni tumač Njegoševog djela. U isto vrijeme igrao sam u „Gorskom vijencu“ i „Lažnom caru Šćepanu malom“, u režiji Blagote Erakovića, kao i još uvijek u aktuelnom „Gorskom vijencu“ na sceni CNP-a, u režiji Diega de Brea... Govorio sam bezbroj puta i snimio na CD-u i za tv Njegoševe pjesme („Noć skuplja vijeka“ i dr.). Već nekoliko godina sam opsjednut genijalnim Njegoševim djelom „Luča mikrokozma“ i nadam se da ću početkom iduće godine imati sreće i hrabrosti da napravim dobru predstavu po ovom djelu.

U kakvoj dimenziji se nalaze današnje, crnogorske teatarske inscenacije u odnosu na vijek kojeg ostavismo za nama?

Marunović sa Mirom Stupicom u predstavi „Princeza Ksenija od Crne Gore“

izgubljenog i očajanog zbog neznanja teksta. Ovim snom bi se vrlo kreativno pozabavio nekiiskusni psihijatar i pretpostavljam da bi pronašao u njemu „moje muke“. Da se malo našalim, replike ne sanjam jer ih se u pomenutom snu ne mogu ni sjetiti. Svjestan sam svojih replika i monologa, velikih riječi i poruka koje sam izgovarao skoro četiri decenije, a izgovaram ih i dalje sa pozornice. Uvjeren sam u njihovu istinitost jer sam ih tumačio, usvajao, doživljavao kao svoje i bojio svojim duhovnim habitusom, uvijek shvatajući pozorište kao veliku misiju, a ne mjesto za zabavu kako mnogi očekuju.

Kako se „nosite“ sa Njegošem u sebi?

Prilično dobro. Tri decenije će biti iduće godine kako tumačim Njegošev lik u monodrami „Potonja ura Njegoševa“, koju je napisao

Na prvi pogled može se pomisliti da je današnja pozorišna produkcija u Crnoj Gori veća i kvalitetnija nego „u vijeku za nama“. Istina je sljedeća: Fakultet dramskih umjetnosti na Cetinju iškolovao je veliki broj glumaca, producenata i manji broj reditelja i dramaturga. Među njima se izdvaja jedan broj vrhunskih umjetnika sa već značajnim biografijama i ostvarenjima. U naizgled velikoj produkciji, za malu zemlju kakva je Crna Gora, koju realizuju CNP, Zetski dom, Gradsko pozorište iz Podgorice, Grad teatar,

Barski ljetopis, Nikšičko pozorište, Tivatski centar za kulturu, Kotor art, Bjelopoljsko pozorište, desilo se posljednjih 20 godina izuzetnih pozorišnih ostvarenja koja po svojoj estetici i umjetničkom rezultatu spadaju u sami vrh pozorišne umjetnosti. No, ne treba zaboraviti da je u prošlom vijeku u Crnoj Gori postojalo šest profesionalnih pozorišta sa svojim ansamblima (Cetinje, Kotor, Nikšić, Pljevlja, Titograd) i da su dekretom ukinuta, što se može slobodno nazvati kulturnim genocidom. U tim pozorištima su kreirali svoje predstave i uloge legendarni glumci i reditelji. Pomenuću samo neke: Miloš Jeknić, Veljko Mandić, Boro Begović, Dragica Tomas, Zlata Raičević, Blagota Erakovic, Nikola Vavić, Vlado Popovic, Slobodan Aligrudic i dr. Imao sam sreću da na početku svoje karijere „zakačim“ nekoliko godina rada sa

njima, a saradnja sa Blagotom Erakovićem traje do današnjih dana. Taj umjetnik neobičnog dara, intelektualac, maštar i boem otvorio mi je u svojim predstavama prostor za svoja najbolja ostvarenja. Predstave toga vremena imale su estetiku svoga vremena i umjetničku moć koja nimalo ne zaostaje za aktuelnim zbivanjima u crnogorskom teatru i koje su bile nagradjivane i cijenjene na velikim festivalima u Jugoslaviji i inostranstvu.

Da li mislite da je privatni teatar moguća sadašnjost crnogorske kulturne scene?

„Potonja ura Njegoševa“ - Marunović u ulozi Njegoša

*V o -
lio bih da imam svoj privatni teatar, da u njemu sanjam svoje snove, ali mi se čini da je ovo post-tranzicijsko vrijeme koje živimo previše siromašno duhom, poplavljeno konzumerizmom i da je uspostavljen stupidni i šizoidni sistem vrijednosti u kojem su šverceri, kriminalci i akteri raznih riality programa i grand parada „junaci našeg doba“. Za sada imam, sa svojom djecom privatni bioskop u Martinicima, u kojem sa prijateljima gledamo filmove, a repertoar sastavljamo po ličnom afinitetu.*

Šta je za vas esencija stvaralaštva?

Istinski doživljaj svijeta, njegove ljepote i nesavršenosti, apsurd života i smrti i nadahnuće, let u metafizičke prostore u pokušaju da se nasluti Smisao.

Imate li i dalje rediteljske apetite?

Rekao bih da imam rediteljski afinitet i apetit. Otkad znam za sebe i prije nego mi je pozorište postala sudbina, bio sam kao i danas „gladan“ pozorišta. Ja sam cijelim bićem u njemu. Režirao sam preko 20 predstava sa alternativnim, akademskim, neformalnim i amaterskim grupama i pozorištima u Podgorici, Cetinju, Baru, Danilovgradu, Bijelom Polju, Trebinju...

Green Montenegro International Film Fest je vaša zelena oaza u formatu slave filma, a Vi njen selektor. Recite nam neki festivalski fragment, vezano za sam koncept i potrebu za ovakvim događajem.

Lijepo ste to rekli OAZA. Green Montenegro International Film Fest - festival „ekološkog filma“ doživio je ovih dana svoje treće izdanje na veličanstven način. Započeo je u Danilovgradu, nastavljen u Nikšiću, Podgorici, Baru, svim osnovnim i srednjim školama u zemlji i završen dodjelom nagrada i festivalskom premijerom u Hotelu Splendid u Bečićima. Publika je vidjela 93 filma iz preko 33 zemlje, koji su podijeljeni u tri kategorije. Originalnost ovog Festivala u odnosu na druge je što ima kategoriju Ekologija duše. Ja smatram da je prostor u kojem bitišemo i priroda koja je oko nas zagađena upravo, zato što smo mi, ljudi „kontaminirani“ ideologijama, pseudo religijama i lažnim vrijednostima koje podstiču agresiju, mržnju, pohlepu, ratove. Na taj način izgubili smo ono što je apsolutna vrijednost, a to je duh bez kojeg njesmo ljudi. Za ovu ideju dobili smo izuzetne komplimente od ljudi koji stvaraju autorske filmove i publike koja osjeća umjetnički impuls takvih ostvarenja.

Kuda ide taj Festival i kakve su mu ambicije?

Festival je nedavno zvanično učlanjen, zbog svoje vitalnosti, brižljivo biranog repertoara najboljih svjetskih i regionalnih ostvarenja koja se bave zaštitom prirode i ljudi, u GREEN FILM NETWORK, zajednicu najvažnijih festivala na planeti koji tretiraju ove teme. Ambiciozno idemo prema organizovanju sljedećeg festivalskog termina GMIFF-a 2018, gdje ćemo opravdati sve zacrtane ciljeve i podići fesivalski nivo za onaj dio regionalne prepoznatljivosti koji nam je svima potreban. Što se tiče samog koncepta, dosljednost ćemo prikazati na osoben način, jer imamo tim sa kojim Festival raste i razvija se, u svim volumenima umjetničkog, organizacionog i ekološkog nivoa, tako da ćemo se družiti i saradivati.

Intervju: Petar Vlahović, dvanaestogodišnji glumac predstave „Učene žene“ Magija koja bogati

Razgovarala: *Slavojka Marojević*

Kada dvanaestogodišnjak stane na scenu, ili ispred filmske kamere to i nije rijetkost, ali ako povjerene uloge sa toliko godina i bez prethodnog, makar malog iskustva u glumačkom zanatu, iznese do perfekcije, onda je to izuzetak koji se ne može drugačije nazvati osim talentom. Taj „glumački nerv“, kako se među djelatnicima dramske umjetnosti najčešće zove i darom od Boga, posjeduje i dječak **Petar Vlahović**, koji je nedavno

za briljantno odigrani lik (Arist / „Učene žene“) dobio nagradu - Grand prix za najbolju epizodnu ulogu i to na Festivalu posvećenom glumačkom artizmu („Međunarodni festival glumca Nikšić 2017“). Petar ne samo da plijeni svojom ozbiljnošću na sceni i nadarenošću za glumu, što oduševljava publiku, već je neobičan sagovornik za godine koje ima. Autorka ovog teksta, nakon prvog susreta sa tim dječakom stršave kose i vragolastog pogleda, zastala je pred bujicom njegovih riječi. Petrova priča ličila mi je na sadržaj leksikona znanja „Hiljadu zašto hiljadu zato“. Pričao mi je taj dječak tog rujnog septembarskog dana o pozorištu, filmu, o snovima, dječijim nestašlucima, o dobru i zlu... Imali smo još tema za razgovor, ali je on žurio u Podgoricu da ne zakasni u školu. Krupne crne okice neobičnog sjaja, u kojima se odslikava iskrenost velikog dječijeg srca, govore su mi da ćemo se uskoro ponovo sresti. Da li će to biti u Podgorici ili Nikšiću, u pozorištu, ili na nekom drugom mjestu, bilo mi je nebitno. Imala

sam samo želju da sa njim ponovo razgovaram i da priču nevjerovatne ozbiljnosti o djetinjstvu, njegovoj generaciji i teškoćama sa kojima odrastaju, o pozorištu, školi i sportu, zabilježim i prenesem na papir, jer je vrijedna pažnje ne samo za mladost, nego i za one kojima je to doba odavno minulo... Petrova naracija nije samo mladalačko zapažanje, nego i opomena odraslom svijetu. Nešto što me podsjetilo na poruke stihova pjesnika Dragana Radulovića i na njegov TV serijal „Mali veliki“.

Ponovni susret sa glumcem koji je tek zakoračio na scenu desio se na istom mjestu kao i prvi, u VIP salonu Nikšićkog pozorišta. Petar je sa ansamblom predstave CNP-a „Učene žene“ te novembarske večeri učestvovao u takmičarskom programu XIV „Međunarodnog festivala glumca Nikšić 2017“. Ovog puta započesmo priču o pozorištu i njegovom prvom angažmanu, koji su mnogi uporedili sa počecima poznatog reditelja Jagoša Markovića.

Moj otac je glumac i kao dijete dramskog umjetnika stalno sam kroz svoje djetinjstvo bio uključen u tu priču, iako nijesam tome prilazio u fazonu: „Moj tata je glumac“. Smetalo mi je kad bi mi drugari govorili: „Tebi je tata glumac... Ti si poznat...“ Uvjeravao sam ih da to ni izbliza nije tako, kako se njima čini. Dosta im je teško bilo objasniti. No, da budem iskren i ja sam bio skeptičan kada je gluma u pitanju.

Otac mi je govorio: „Sine, pozorište je najljepša stvar na svijetu“! Ostajao sam i dalje sa puno skepse u sebi, jer sam razmišljao: Šta ako pogriješim? Ta moja sumnja vjerovatno je bila produkt ličnog straha od prirode tog posla. Imao sam tu barijeru i stalno su mi se miješala pitanja: Možda? Otkud? To je radalo moje dileme u vezi glume. No, u međuvremenu dobio sam ulogu u TV serijalu „Budva na pjenu od mora“. Potom je uslijedio angažman u „Božićnom ustanku“, a onda u filmu Veljka Bulajića „Bijeg od mora“, koji tek treba da izađe. Kada sam dobio ponudu za ulogu Arista u Molijerovoj drami „Učene žene“ u početku sam se nećkao. Reditelj Jagoš Marković saznao je za mene od direktora Baneta Popovića. „Na prvu loptu“, nije mi se išlo u pozorište?! A, onda u jednom trenutku odlučim i tako odem na

probu. Za dvije minute na čitajućoj probi, reditelj mi je rekao: „Dobio si ulogu“. Za jednu šesnaestinu prve probe ušao sam u Molijerovu priču u stihu. Da se ne lažemo, bilo je dosta zahtjevno razbijati rime koje je potom bez patetičnosti trebalo prenijeti publici. Ako bi ste me sada pitali: Da li mi je bilo ljepše igrajući u filmu ili u pozorištu, nemam dilemu, jer pozorište je magija. Film ima mnoge benefite, pozitivne stvari, ali je pozorište mnogo ljepše od njega. U filmu svako radi za sebe. Glumci, kamermani i montažeri su mi davali savjet: „Samo slušaj šta ti pričaju: režiser, kamerman i direktor

i nevjerovatnog procesa stvaranja na sceni, sada mogu reći da je pozorište za mene, u jednu ruku igra, a u drugu čekić, malj i veoma moćno oruđe za edukaciju opštih masa. Tek sad mi je jasno šta znači kada kažu učeni ljudi: „Nacija koja nema razvijen teatar, ne u institucionalnom, kadrovskom, već u produkcijskom smislu, prevashodno u njegovom kvalitetu u odnosu na kvantitet, je nacija koja nema perspektivu“. Zbog toga je pozorište duhovna snaga i moć. Tako sam ga ja doživio i sada mi je kristalno jasna poruka: „Bez pozorišta nema osnove za kulturu jedne nacije“. Vjerovatno će neko reći, ili se zapitati: „Koliko je korektno da neko sa trinaest godina priča o tome“? Imam pravo da prenesem moje prve utiske iz procesa rada u pozorištu.

Na pitanja: Da li se te osnove o teatru i životu, njihovom međusobnom prožimanju stiču u ranoj mladosti, djetinjstvu i koliko se on kao neko ko se za razliku od njegovih vršnjaka bolje razumije u pozorište i film, što vaspitanjem, što svojim iskustvom, Petar je naravno imao odgovar kao iz rukava:

Kada sam igrao predstavu peti ili šesti put, doveo sam osamnaest drugova i drugarica i to na njihovu inicijativu. Željeli su da vide šta ja to radim. Bilo mi je dra-

„Učene žene“ - Petar Vlahović u ulozi Arista

fotografije. Ostalo ne treba ništa da ti se tiče“. U teatru je drugačije. Posao je timski.

U „Učenim ženama“ sam doživio najljepše trenutke. Najmanju sam podršku imao od oca, što je apsurdno. Rekao mi je: „Radi i uči sam. Nema potrebe da ti ja pričam. Znaš to nešto malo... Neću da te hvalim, jer to ne valja. Ti idi svojim putem... Nagovijestiću ti šta je loše, šta je dobro...“ To što sam najmanju podršku imao od oca, tek sad vidim da je dobro. Taj moj poslovni odnos sa ocem nazvao sam „Prvi put s ocem na predstavi“. Nadam se da neće biti poslednji! Podrška koju su mi dali drugi glumci iz ansambla je bila daleko veća. Nije to ličilo na dadiljanje, već su me maksimalno uvažavali. Nadam se da ih nijesam iznevjerio ili zloupotrijebio. Nakon tako lijepog odnosa sa njima

go, ne zato što će oni mene da gledaju ili da mi bacaju ruže. Ne! Rekao sam im: Nemoj da vam se to slučajno desi! Drago mi je bilo što su došli, jer je to bio jedini način da ih „uguram“ u pozorište. Tačno je, sa školom smo išli u pozorište, ali nijesmo imali taj doživljaj posebnog. Obično djeca pričaju, a rijetko ko od njih gleda šta glumac radi na sceni. Potrebno je djecu, posebno adolescente, voditi u pozorište. Kod nas za taj uzrast ima sjajnih predstava. To su, recimo u Gradskom pozorištu: „Čuvari tvog poštenja“, „Mi djeca sa stanice Zoo“. Ti komadi se bave problemima adolescenata i moraju ih odgledati sva djeca koja ulaze u adolescenciju i pubertet. Dakle, tu se treba napraviti jedna mala inicijativa da se oni dovedu u pozorište, jer za taj uzrast imamo malo predstava. Sa druge strane,

imamo veći broj predstava za malu djecu. No, i njih je nedovoljno. Mora se puno više raditi za djecu i omladinu, jer pozorište na najbolji način može da prenese poruke o društvu, o smislu života... To škola ne može ni izbliza da postigne. Posebno ne sa ovim našim obrazovnim sistemom, koji nije prilagođen XXI vijeku. Greške tog sistema su fatalne. Kao odličan đak imam puni kredibilitet to da kažem, jer se u školi puno polaže na to: „Ponavljaj i samo ponavljaj“! Gradivo kada se nauči napamet brzo se i zaboravi. Od toga onda nema koristi ni društvo, ni mladi čovjek koji mora sticati kvalitetno znanje ne samo u školi, već i u drugim institucijama, prije svih u pozorištu. Zašto? Pa zato što ono nosi poruke života. Predstava koja nema poruka za mene nije pozorište. Pozorište mora biti višeslojno, zato je ono magija koja čovjeka opije, ali ga i uči životu.

To što pripada tzv. sajber generaciji, Petar ne doživljava kao negativnost. Naprotiv!

Život se danas ne može zamisliti bez interneta i kompjutera. Čitao sam sa četiri godine i imao sam tada, vjerovali ili ne Fejsbuk stranicu. Moji roditelji su mi to dozvolili, ali su dosta vremena provodili sa mnom. Nažalost, danas ima dosta roditelja koji djeci kupe najnovije ajfone i tablete, daju im u ruke i ne bave se njima. Jednostavno ih prepuste igricama, samo da im djeca ne dosaduju. E, tu nastaje problem. Ta djeca najveći dio vremena onda provode za kompjuterom, ili pored telefona, gdje igraju igrice. I ja ih gram, ali ne trošim puno vremena zabavljajući se na taj način. Kompjuter koristim najviše za istraživanje. Na Internetu pronađem sve što me zanima. Čitam i literaturu i lektiru iz pdf i skriptuma. Knjigu apsolutno ne koristim, osim kada moram da napišem zadaću. Još nešto ću Vam reći: Naučno je dokazano da gejmeri imaju izoštrenije „izvore“ npr. kod lucidnih snova, ali i za razna druga iskustva koja su sakrivena u mozgu. Oni imaju te neke istančane komponente. Tako da ja stojim iza svih ljudi koji pametno koriste kompjutere. Problem nastaje onda ako neko nema granice, odnosno kada nema život van interneta. Tada nastaje problem, jer mladi ljudi u tom slučaju nemaju nikakvu viziju života. Oni gube pojam realnosti i nemaju osjećaj da odvoje dokolicu koja se zove igrica i internet i uopšte tehnologija od života.

Ovaj mladi čovjek uživa u trenutku, ali ima svoje snove, vizije...

Uživam u ovom trenutku i ne razmišljam o tome čime bi se konkretno mogao baviti kada

odrastem. Ko zna kuda će me život odnijeti? Jedini mi je cilj da se obrazujem, jer kao obrazovan čovjek moći ću da se uhvatim „u ring“ sa drugima. Obrazovanje nosi perspektivu čovjeku. Naravno cilj mi je i da budem zdrav i da kada odrastem stvorim svoju porodicu. Znači težim opštim stvarima,. Bilo bi mi bolesno ambiciozno da sad planiram koji ću fakultet da upišem. Isto tako ne znam Vam odgovoriti na pitanje: Da li ću biti glumac? Znam jedno: Da trenutno želim da pomognem mojoj generaciji kako bi smo se izborili za prava mladih. Zbog toga moram da se obrazujem što više, jer me sada ne shvataju ozbiljno i kažu mi najčešće: „Mlad si“. Ja sam uvjeren da sam na pravoj strani, jer kako ćemo objasniti našoj djeci sve ove ekološke, ekonomske, ideološke katastrofe na planeti... Zbog toga ukazujem na pojave koje se odražavaju na mlade. Evo, navešću primjer - sportista. Sport je brutalan, kao i ovaj život oko nas. Mnoga djeca su fascinirana sportom, kao što sam i ja. O tome priča i Duci Simonović i mnogi drugi pametni ljudi i sportisti. Toliko se djece forsira da idu na treninge i na kraju 90 posto njih se odbaci, a 10 ostane u sportu. Šta biva sa onom većinom? Potrošili su dosta vremena na treninge, izostavili su školu zbog njega. Na kraju je došla selekcija i odbacila ih, iako to ne znači da su oni nekvalitetni. Odbaci se većina, među kojima ima sjajnih talenata, a ostanu neki drugi iz razloga o kojima ne želim da pričam. Tako da je u suštini u sportu problem forsiranja do iznemoglosti, a onda odbacivanja. Slično je i sa nekim drugim sferama u životu. To su problemi nas mladih i moramo ih rješavati.

Svog dragog sagovornika ispratila sam na put, jer ga je čekao ansambl CNP - a dok je davao ovaj intervju. Za dobar duh, bistar pogled i briljantan um darivah Petru knjigu, uz opasku da ih mora čitati u štampanom izdanju, a ne samo u elektronskoj formi. Dodir sa knjigom pruža nevjerovatan osjećaj sa životom, baš kao što je Petar Vlahović svo vrijeme tokom razgovora skretao pažnju na ono što čovjeku otvara vidike, ali i na magiju koja ih bogati.

„Pepeljuga“ – premijerni projekat Baletske škole „Princeza Ksenija“ Čarobna baletska priča

Bilježi: **Ana Halas**

Premijera Baleta „Pepeljuga“, **Sergeja Prokofjeva** u produkciji **Baletske škole „Princeza Ksenija“** izvedena je na Velikoj sceni Crnogorskog narodnog pozorišta, 2. decembra. Koreografsku bajku kreirala je **Katia Petrovska**, poznata

umjetnica Nacionalnog baleta Sofije, koja je i u ranijoj produkciji Škole postavila još jedan uspješan baletski spektakl omiljen crnogorskoj publici. U pitanju je balet „Chipollino“ koji se ove godine u februaru igrao i na sceni Nikšićkog pozorišta.

Premijeri „Pepeljuge“ u Podgorici su prisustvovala visoke zvanice, među kojima su bili predstavnici crnogorskih ministarstva kulture, odbrane i pravde, te Sekretarijata za kulturu Glavnog Grada, Opštine Danilovgrad, kao i ambasada Njemačke, Mađarske, SAD i delegacije EU, UNICEF-a i UNDP-a, roditelji balerina i drugi ljubitelji i prijatelji baleta u Crnoj Gori.

Nova baletska predstava u kojoj nastupa oko 140 mladih balerina i solisti iz Državne baletske akademije Kijeva i „Narodnog pozorišta“ iz Beograda oduševila je publiku koja je salu ispunila do posljednjeg mjesta. Veliki odziv ljubitelja baleta i potraga za kartom više obilježili su ne samo premijeru, već i prvu i drugu reprizu predstve održane već narednog dana - 3. decembra.

Po završetku svake scene ili u toku igre, u

muzičkim pauzama izuzetnog djela kompozitora Sergeja Prokofjeva, čuli su se gromoglasni aplauzi kao spontana i svesrdna reakcija publike. Ovacijama i sa oduševljenjem pozdravljeni su ansambl Škole iz Nikšića, Podgorice i Bara, te solisti: Princ - Fedir Zarodyshev, Pepeljuga - **Galyna Grynkiv** iz Državne baletske akademije Kijeva i Mačeha, koja je definitivno ponijela najviše simpatija, čiju ulogu tumači **Željko Grozdanović** iz Narodnog pozorišta“ iz Beograda.

Balet „Pepeljuga“ se razlikuje od svih dosadašnjih predstava po izuzetnom koreografskom crtežu, koji sa svojim spektakularnim masovnim scenama povremeno podsjeća na sletove ili otvaranje Olimpijskih igara. Tokom 18 godina postojanja i rada Škole „Princeza Ksenija“, „Pepeljuga“ predstavlja najgrandiozniju produkciju do sada i pokazatelj je da nivo vještina i izvedbe crnogorskih balerina raste iz godine u godinu, na zadovoljstvo direktorice Škole Vanje Pantović i svih pedagoga koji ulažu veliki entuzijazam u razvoj crnogorskog baleta.

Nikšićka pubilka će ovo uzbudljivo baletsko ostvarenje imati priliku da vidi već u drugoj polovini

februara, 2018. godine. Zato draga nikšićka publiko, poziv: **Svi na prvu galeriju!**

Autorka teksta je profesorica klasičnog baleta

Nove knjige: „Crnogorsko glumište“, Luke I. Milunovića Studija o nacionalnoj pozorišnoj istoriji

- „U knjizi su kao prilozi, uz pojedine studije, publikovani i arhivski dokumenti o pozorišnom životu u Crnoj Gori s' kraja 19. i početka 20. stoljeća.
- „Milunovićeva knjiga stoga ide u red onih naslova koji, osim što nude sintezu dosadašnjih saznanja i dragocjenih novih uvida, kroz stalni dijalog, pobuđuje čitaoca na vlastite zaključke i tumačenja“.

U izdanju Matice crnogorske i Državnog arhiva Crne Gore nedavno je iz štampe izašla nova monografija „Crnogorsko glumište od 19. stoljeća do Prvoga svjetskoga rata“, autora **Luke I. Milunovića**. Nakon promocije u Podgorici, knjiga je u organizaciji Arhiva Crne Gore i njegovog Odjeljenja u Nikšiću, promovisana je u novembru, u Gradskoj biblioteci.

nastoji popuniti neobjašnjiva praznina svojstvena nacionalnoj pozorišnoj istoriji.

„Crnogorsko glumište“ je vrijedno štivo koje se „dominantno oslanja na arhivsku i bibliotečku građu o razvoju crnogorskoga glumišta u 19. i tokom prve decenije 20. stoljeća“.

Urednik izdanja **Marko Špadijer** cijeni da su „pouzdanost u iznošenju fakata, posvećenost

Ova monografska publikacija sastavljena je od 18 poglavlja, od kojih je osam, u proteklih deset godina, objavljeno u časopisu „Matica“, a deset u časopisu „Arhivski zapisi“. Ona se mogu pratiti kao tematske cjeline širega opsega. Autor knjigu počinje Njegošem, koji sa aspekta scenskih djelatnosti i nije mnogo komentaran, te njegovim djelom kao izvorom. Milunović na kraju knjige ponovo daje Njegoša - ali jubilarnim povodom kao sliku početka potpunog kraja kulturne produkcije u Kraljevini Crnoj Gori. Dosadašnja teatrološka istraživanja usredsrijeđena na problematiku proučavanja istorije crnogorskog teatra oskudijevaju činjenicama o nastanku, razvoju i opstanku pozorišne umjetnosti. Ovom se „studijom“, kako je neki kritičari nazvaše,

istraživanju i tumačenju okolnosti, učinili knjige i članke Luke Milunovića nezaobilaznim izvorom novih saznanja o kulturnim prilikama u Crnoj Gori“. To ga, između ostalog, kako cijeni Špadijer, čini „legitimisanim ekspertom u oblasti domaće teatrologije“.

„Preciznost i akribičnost očituje se u svim aspektima ozbiljnosti prilaza temi. Milunović proučava opšte kulturne i društvene prilike vremena u kome se odvija pozorišna djelatnost i prati glavne drumove, ali se pedantno bavi i nagovještajima, diletantizmom i stvaranjem materijalnih uslova za obavljanje glumačke aktivnosti. Opštu sliku naseljavaju, ne samo magistralni pravci rađanja pozorišne kulture u Crnoj Gori i nastajanje

državnog teatra Zetski dom, već veoma precizno repertoar, glumci, reditelji, pozorišna kritika, gostovanja, odnos crnogorske vlasti prema teatru“, navodi Špadijer.

Aleksandar Radoman u prikazu knjige ističe da je većina njenih tekstova vezana za

proširila krug saznanja o naznačenoj problematici. U knjizi su kao prilozi, uz pojedine studije, publikovani i arhivski dokumenti o pozorišnom životu u Crnoj Gori s'kraja 19. i početka 20. stoljeća. Svaka od ovih studija, osim bogate faktografske zasnovanosti i obilja novih informacija koje pruža,

Milunović u „Crnogorskm glumištu“ većinu tekstova posvećuje sceni Kraljevskog pozorista „Zetski dom“

nastanak Zetskog doma i pozorišni repertoar koju je taj nacionalni teatar u prvim decenijama svog rada

Godina 1884. u Knjaževini Crnoj Gori, bila je period, kada je pozorište „*progovorilo na sav glas. .. Pozorišna zavjesa je prvi put podignuta na Cetinju drugog januara 1884. godine. U nedovršenoj, ali za tu priliku naročito pripremljenoj, novoj kući vojvode Maša Vrbice, tek nešto većoj od 140 metara kvadratnih, prikazana je predstava „Balkanska carica“, čime počinje organizovani i kontinuirani pozorišni život u Crnoj Gori“.*

produkovao. Prema njegovoj ocjeni, Milunovićeva monografija je drugačija od sličnih publikacija drugih autora.

„Milunovićeva monografija odstupila je od ustajalog modela kompiliranja već poznatih činjenica, kakav se odomatio u našoj nauci, i kao rijetko koje izdanje potonjih decenija, značajno

otvara i niz pitanja na koje sami izvori ne mogu dati cjelovit odgovor. Milunovićeva knjiga stoga ide u red onih naslova koji, osim što nude sintezu dosadašnjih saznanja i dragocjenih novih uvida, kroz stalni dijalog, pobuđuje čitaoca na vlastite zaključke i tumačenja“, zaključio je Radoman.

Autor knjige koju bi svaki dramski djelatnik trebao da posjeduje u svojoj biblioteci, pojašnjava da je „*postojala težnja da, sa jedne strane, članci zadrže svoj integritet, a sa druge da njihovi sadržaji svojom povezanošću omoguće praćenje i sagledavanje pozorišne umjetnosti u tom periodu kao cjelovitog sadržaja. Bude li djelovala inspirativno u pravcu povećanja interesovanja za oblasti kulture u Crnoj Gori, kao i stvaranja uslova za rad na sveobuhvatnom razvoju pozorišne umjetnosti pomenutoga perioda, publikacija će ispuniti svoj osnovni cilj“*, zaključio je Milunović.

S.Marojević

Intervju: Luka I. Milunović o crnogorskoj teatrografiji Crna Gora i tragovi od antičkog teatra

- „Crnogorsko društvo nije imalo snage za izdanja enciklopedija, leksikona, ... koji bi cjelovito tretirali pojedina pitanja sa opšteg, ili posebnoga aspekta.
- Autori su prinuđeni da tražeći odgovore na svako novo pitanje, često i o akterima događaja koji ih interesuju, počinju takoreći od početka. Ovakvo stanje mora se naravno direktno odraziti na traženje odgovora i na pitanja o razvoju pozorišta i kulture u prošlosti“.

Razgovarala: Slavojka Marojević

Luka I. Milunović u crnogorskoj teatrografiji i kulturologiji poznat je kao neumorni istraživač jer u njegovom autorskom opsegu dominiraju štiva koja su na ovom prostoru jedinstvena, ili su među rijetkim. Milunović je rođen na Cetinju, gdje i danas radi i živi. Svoja prva istraživanja posvetio je brojnim radovima iz oblasti ekonomije (turizam). Nešto kasnije bavio se ekologijom (šumarstvo, lov),

ali i šahom, kao internacionalni suduđa FIDE. Dominantni su mu, ipak naslovi iz kulture, posebno oni koji govore o teatarskoj prošlosti Crne Gore. Učestvovao je u desetak većih projekata državnoga karaktera, a zapažen je njegov angažman na 11

naučnih skupova. Objavio je preko 450 studija, eseja i priloga u naučnoj, stručnoj i opštoj periodici, te 16 posebnih priloga u monografskim publikacijama. Koprirač je pet posebnih monografskih publikacija, te četvorotomnoga izdanja enciklopedijskoga karaktera „Stoljeće crnogorskog državnog teatra“. Koautor je dvije izložbe dokumenata i odgovorni urednik jednoga zbornika radova. Samostalno je objavio tri, a priredio je pet monografskih publikacija, među kojima je i nedavno objavljena knjiga „Crnogorsko glumište od 19. stoljeća do Prvoga svjetskoga rata“. Dobitnik je 30 posebnih oficijelnih priznanja, plaketa i nagrada od institucija i organizacija iz Crne Gore i inostranstva.

Dobar dio svog naučno-istraživačkog rada posvetili ste razvoju, odnosno istoriji crnogorskog teatra. Teatrologija (grč. theatron - riječ, govor, logos - nauka) kao nauka o pozorištu, koja se bavi istorijom, teorijom i drugim relevantnim pitanjima vezanim za pozorišnu umjetnost je mlada naučna disciplina. Začeta je u drugoj polovini XIX, a definiše se i izdvaja kao posebna nauka tek u XX vijeku. Nešto kasnije nastaje teatrografija kao subspecijalnost teatrologije i bibliografije. Polazeći od toga da su navedene naučne discipline prisutne tek nekih vijek i po, onda nije začuđujuće da je teatrološki naučni fond i u mnogo razvijenijim pozorišnim sredinama nego što je crnogorska, skromniji u odnosu na bogatu istorijsku građu koja govori o razvoju pozorišne umjetnosti. Vaš komentar i ocjena na ovo zapažanje....

Svaki susret sa potrebom da se kod nas vrše istraživanja konsultovanjem arhivskog i bibliotečkog materijala, te stečena saznanja ponude za koncipiranje adekvatnih odgovora na otvorena pitanja, sudara se sa činjenicom da još nismo uradili monografije sa sređenim podacima iz pojedinih oblasti. Crnogorsko društvo nije imalo snage za izdanja enciklopedija, leksikona, ... koji bi cjelovito tretirali pojedina pitanja opšteg, ili posebnog aspekta. Autori su prinuđeni da tražeći odgovore na svako novo pitanje, često i o akterima događaja koji ih interesuju, počinju takoreći od početka (početnih podataka). Ovakvo stanje mora se naravno direktno odraziti na traženje odgovora i na pitanja o razvoju pozorišta i kulture u prošlosti. Kada je crnogorsko glumište u pitanju, nismo u prilici kao u drugim sredinama u regionu, da imamo instituciju (pozorišni muzej, ili institut) koja bi se organizovano i kontinuirano bavila proučavanjem ove oblasti, a što je, želim to ustvrditi iz više razloga naročito značajno za crnogorsku kulturu, odnosno potpunije razumijevanje razvoja društva uopšte. Kada pominjem institucije kojih nemamo, a držim da su nam jako potrebne, da ne bih bio pogrešno shvaćen, kako sada, što se odmah obično ima na umu, plediram na izgradnju objekata, administraciju, razne službe, te adekvatna kadrovska rešenja, ... Definitivno ne! Naprotiv – mislim u stvari da se najveći dio sadržaja rada tih oblika organizovanja proučavanja određenih oblasti (u ovom slučaju scenske umjetnosti) mogu realizovati adekvatnim uređivanjem poslova, te kroz redovnu aktivnost postojećih ustanova u oblasti kulture i nauke u Crnoj Gori. Kao lijep primjer (oblik realizacije dijela sadržaja specijalizovane institucije) pominjem izdavačku djelatnost naših pozorišnih kuća, koja je krenula pred sam kraj 20. i početkom 21. stoljeća da bi, nažalost znatno gubeći u intenzitetu, ipak dogurala do danas. Ne mislim takođe da institucije ne treba osnivati, već da činjenica što trenutno nijesu osnovane, ne treba da bude alibi za odsustvo ostvarivanja bar dijela sadržaja njihovog rada tamo gdje za to postoje adekvatne mogućnosti.

Izučavali ste periode, počev od prvih početaka tzv. narodnog glumovanja do osnivanja profesionalnih pozorišta i savremenog teatra u Crnoj Gori. Čitaocima „Pozorišta“ u najkraćem približite razvoj dramske umjetnosti, odnosno pozorišnog stvaralaštva u Crnoj Gori....

Izraz sa dramskim karakteristikama, ili potrebanjim, pratiljudeodnjihovesamosvjesnosti,

od momenta kada se pojavila potreba (i ta potreba zadovoljena) da se drugima prenese, ili od drugog sazna, bar nešto o osjećanjima, ili doživljajima. Govorimo o takvima prilikama kada je korišćenje samo jednoga čovjekovog organa nedovoljno za saopštavanje potpune poruke. I ovdje nam pomaže Petar II Petrović:

*Čovjek organ dosta slabi ima
da izrazi svoje čustvovanje,
zato znake različite dava,
različita tjelodviženija,
umna čuvstva da objelodani;*

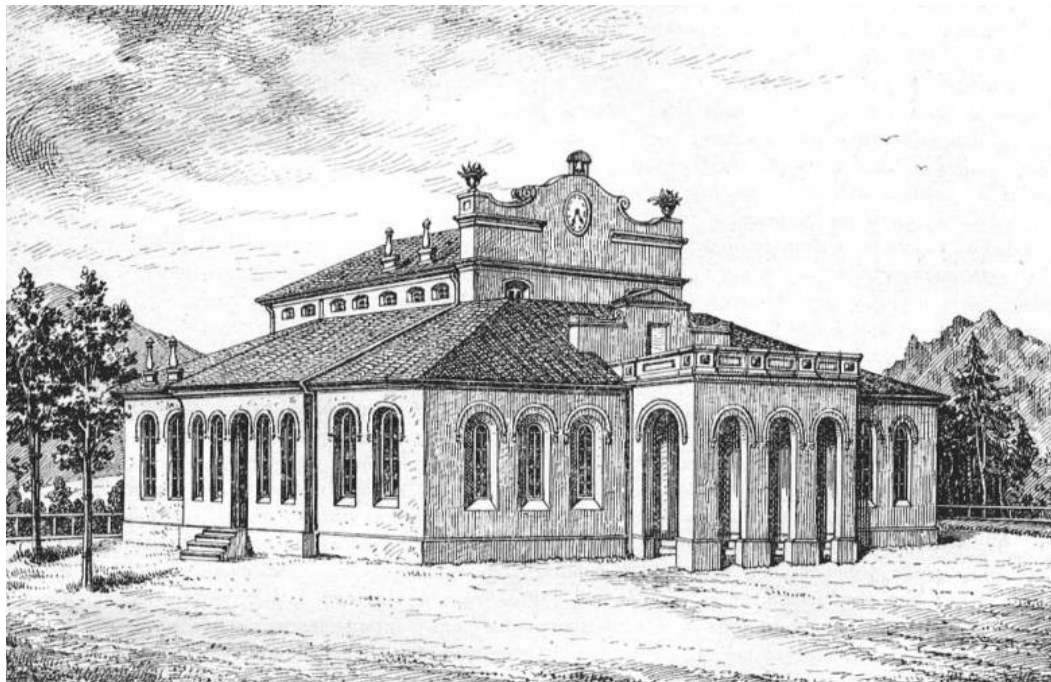
Tragovi o teatru na području Crne Gore sežu u antička vremena (Risan, Doklea, Budva, Municipium S. . . .) ali nažalost na te mogućnosti, kao u mnogo čemu drugom i pored indikativnih nagovještaja nemamo potpune odgovore. Pomene scenskih djelatnosti sretamo i kroz srednji vijek. Iako je postojao u mnogima periodima, teatar se mučno probio do naših dana. Diskontinuitet kao osnovna karakteristika razvoja društva i države na našima prostorima potpuno je korespondentan sa razvojem teatra, što je opet sasvim u skladu sa stavom da je pozorište uvijek jako osjetljiv indikator o stanju u društvu.

Zanimljiv je period koji ste obradili u svom novom naslovu „Crnogorsko glumište“, sa podnaslovom od XIX stoljeća do Prvog svjetskog rata. Kratak rezime ovog bogatog i vrijednog štiva....

Uz oslonac na aktuelni nivo istraženosti pojave kazaćemo da redovni pozorišni život u Crnoj Gori, koji možemo dokumentovano pratiti, počinje 1884. godine. U pomenutoj publikaciji, sa jedne strane, analiziram postignute rezultate u periodu (1884-1914) uz ukazivanje na prateće probleme i povezanost sa razvojem društva uopšte, te sa druge strane, nastojim naglasiti da sve nije nastalo niotkuda, počelo odjednom, bez prethodnih događaja. Okrećemo zato pogled prema preiodu prije Veljega rata, odnosno ka Njegoševom vremenu, te početku 19. stoljeća, tražeći moguće konekcije sa renesansnim Cetinjem Crnojevića i kulturnim zbivanjima u dvorovima i gradovima Balšića i Vojislavljevića. Trudimo se dakle da u opštem mraku diskontinuiteta u razvoju, lociramo i povežemo bar neke svijetle tačke, ma koliko skromne bile.

Arheološka istraživanja i zapisi govore o bogatstvu pozorišnog trajanja na ovom podneblju. Na prostoru današnje Crne Gore postojalo je i antičko pozorište. U Kotoru su Francuzi za vrijeme

okupacije podigli pozorište za potrebe svoje vojske, činovništva i njihovih porodica. U literaturi nalazimo podatke da je prva predstava na narodnom jeziku bila u tom gradu 1860. godine, te da se naš jezik prvi put čuo sa kotorske pozornice još i ranije - 1819. godine (kanoniki Antonio Kojović je recitovao dvije pjesme od kojih jednu na našem jeziku). Imajući u vidu da se crnogorska sredina ne može baš pohvaliti sa kulturom sjećanja kao civilizacijskim kodom, koliko ste kao naučni radnik imali poteškoća u svojim istraživačkim poduhvatima?

L.I. Milunović: „Tehnička sredstva danas omogućavaju čuvanje građe“

Kako smo opšte teškoće zbog nedostatka izdanja enciklopedijskoga karaktera već pomenuli, trebalo bi skrenuti pažnju na činjenicu da kod nas arhivski fondovi, sa jedne strane, osnovnih nosilaca aktivnosti nijesu sačuvani, a sa druge strane, oni sačuvani nijesu u stepenu sredenosti koji dozvoljava lako korišćenje. Najčešće zbog sređivanja građe, ali i drugih, rekao bih ličnih razloga, ponekad nije lako pronaći ni dokumente na koje se pozivaju autori u objavljenoj literaturi. U vremenu koje je pred nama značajna bi bila fototipska izdanja kompleta stare periodike i njihove bibliografske obrade, sa čime se doduše ranije započelo (pozorište je u povoljnijem položaju zahvaljujući bibliografskim radovima Ljiljane Milunović). Dragocjeno je u posljednje vrijeme nešto intenzivnije, objavljivanje zbornika dokumenta, ali na žalost vrlo rijetko je obuhvaćena oblast pozorišta. Kao vrlo značajne treba pomenuti i hrestomatije članaka o pozorištu koje su objavljene u proteklih kvarat stoljeća. Sve međutim, ukazuje

na opšti zaključak koji treba potencirati i od kojeg treba krenuti: Pažljivo planirana, dobro organizovana i mnogo temeljnija istraživanja naše kulturne prošlosti su zaista neophodna.

Što bi bilo neophodno uraditi na polju teatrologije i teatrografije, kako bi smo budućim pokoljenjima ostavili trag o današnjem pozorištu, kao i o periodu koji nije vremenski toliko daleko i gdje se još uvijek mogu pronaći materijalni i pisani dokazi dramskog stvaralaštva u našoj sredini.

Tehnička sredstva danas omogućavaju čuvanje građe (sv-jedočanstava) o tekućoj produkciji na veoma laki način u zaista reprezentativnom obliku. Potreban je ipak dogovor, ali obavezujući (zakon, uredba, na osnovu ocjena stanja i mogućnosti) o tome: što, gde i kako treba čuvati. Nije teško, a ni skupo, ako ima dobre volje. Kada govorimo o odnosu prema našoj (kulturnoj) prošlosti način hoda (put ka saznanjima) u narednom perio-

du treba riješavati na nivou države, koja će, iskazujući visok stepen svoje zainteresovanosti, reći (zadužiti): ko je radno odgovoran da u skladu sa utvrđenom politikom (ili politikama): konstituiše konkretne projekte i programe, razvija, redovno prati, realizuje i ocjenjuje postignuto u proučavanju razvoja i objavljivanju rezultata (prezentaciji i afirmaciji) kada su u pitanju pojedine oblasti života Crnogoraca i drugih naroda koji sa njima ovdje žive. Neka nam i ovdje pomogne stečeno iskustvo: U Crnoj Gori, maloj i ekonomski veoma nerazvijenoj zajednici, imalo je snaga da se, u ne baš naklonjenom okruženju, kroz stoljeća čuva sloboda i razvija državnost, sve do njenog međunarodnog priznanja. Za očekivati je da i danas imamo snaga da se već ostvareno očuva i razvija.

O stvaralaštvu akademika Sretena Perovića Reprezent moderne crnogorske scene

Prestižna nagrada „Veljko Mandić“, koja se bijenalno dodjeljuje za izuzetan doprinos pozorišnom stvaralaštvu u Crnoj Gori, na svečanom otvaranju „Međunarodnog festivala glumca“, ove godine pripala je akademiku **Sretenu Peroviću**, pjesniku, teatrologu, pozorišnom i književnom kritičaru, dramskom piscu i prevodiocu. To je jednoglasno odlučio Žiri u sastavu: Andro Martinović, predsjednik i članovi: Sonja Nikčević i Vojislav Vojo Krivokapić.

U obrazloženju Žirija ove ugledne nagrade u dramskoj umjetnosti, navodi se da je akademik Sreten Perović rođen je 1932. godine u Gornjoj Gorici. Višu realnu gimnaziju završio je u Titogradu, a Jugoslovensku i svjetsku književnost na Filozofskom fakultetu u Beogradu 1956. Prvu zbirku stihova „Zvuci i daljine“ objavio je 1951.

gdje pokreće više edicija i odgovorni je urednik edicije „LUČA“, antologijske biblioteke crnogorske književnosti, u kojoj su, u osamdesetak tomova, objavljena najznačajnija djela klasične i savremene crnogorske književnosti. Od 1975. do 1981. odgovorni je urednik i direktor Izdavačke djelatnosti „Pobjede“, a zatim, u sljedećem desetljeću, obavlja najodgovornije dužnosti u Leksikografskom zavodu Crne Gore, a glavni je urednik za oblast Kultura i prosvjeta u projektu izrade Enciklopedije Crne Gore. Ukidanjem Leksikografskog zavoda 1991. godine, pod optužbom za crnogorski nacionalizam, Perović ostaje bez stalnog zapošljenja. Nastavlja da se javlja u Programu za Jugoslovane na Švedskom radiju, izvještavajući o zbivanjima u Crnoj Gori. Početkom 1992. primljen je na rad u kompaniji „Montex“, u formalnom statusu savjetnika. Krajem 1993. odlazi

Sreten Perović na dodjeli Nagrade „Veljko Mandić“

godine u izdanju Književnog kluba studenata Beogradskog univerziteta, a jedan je od pokretača i urednika književne revije „Vidici“. Po povratku u Crnu Goru, u periodu od 1957. do 1962. radi kao profesor književnosti u titogradskoj Srednjoj tehničkoj školi, istovremeno uređujući časopis „Susreti“. Od januara 1963. je u titogradskom izdavačko-štamarskom preduzeću Grafički zavod,

u prijevremenu penziju. Intenzivnim publicističkim radom, zastupajući jednaka ljudska, građanska, nacionalna, vjerska, jezička i druga prava za sve narode koji su bili dio jugoslovenske zajednice, Sreten Perović se stavio nasuprot nacionalističke histerije i rata na prostoru bivše Jugoslavije. Kao generalni sekretar, a potom i kao višegodišnji predsjednik Crnogorskog P.E.N. Centra, veoma je angažovan

na domaćem i međunarodnom planu. Nadasve je važan njegov doprinos afirmaciji crnogorske državnosti, kulture i identiteta u dugim godinama snažnog osporavanja i spolja i iznutra. Kao izuzetan prevodilac sa makedonskog jezika, bio je utemeljitelj i predsjednik Društva crnogorsko-makedonskog prijateljstva, a aktuelni je predsjednik Društva crnogorsko-ukrajinskog prijateljstva. Jedan je od osnivača Dukljanske akademije nauka i umjetnosti, i počasni je član Crnogorskog narodnog pozorišta i više institucija, udruženja i nevladinih organizacija. Poezija Sretena Perovića prevedena je na tridesetak jezika i predstavljena u brojnim domaćim i stranim antologijama. Za svoje književno stvaralaštvo, dobio je brojne nagrade, te najznačajnija nacionalna i ugledna međunarodna priznanja. Pomenimo dvije nagrade Udruženja književnika (1956; 1977), dvije Trinaestojulske nagrade (1961; 1972), Nagradu „Risto Ratković“ za zbirku „Gladno oko“ (1976), Nagradu Željezare Sisak, takođe za „Gladno oko“ (1976), Nagradu oslobođenja Titograda (1986), Internacionalno Književno žezlo (2004), Veliku nagradu za poeziju Internacionalne akademije Mihai Eminescu (2012), Zlatnu medalju „Blaže Koneski“ (2013), Internacionalnu nagradu grada Trsta za poeziju i druge. U 2010-oj dodijeljeno mu je zvanje Istaknutog crnogorskog kulturnog stvaraoca. O pozorištu Sreten Perović piše još od 1957. (dakle, evo već šezdeset godina!), najprije kao kritičar „Susreta“, a od 1962. kao dugogodišnji pozorišni i književni kritičar „Pobjede“. I kada je 1961. dobio tek ustanovljenu Trinaestojulsku nagradu za zbirku pjesama „Žedni sat“, istaknuto je da mu se ona dodjeljuje i za pozorišnu kritiku. Nagradu Oslobođenja Titograda dobio je 1986. za dvotomnu zbirku kritika i eseja „Darovi scene“. U koautorstvu sa Radoslavom Rotkovićem objavio je antologiju „Savremena drama i pozorište u Crnoj Gori“ (1987), koju je publikovalo Sterijino pozorje, a za koju je prof. Ratko Đurović napisao da je prva cjelovita knjiga o teatru u Crnoj Gori, dok 2014. godine, u izdanju Crnogorskog narodnog pozorišta izlazi knjiga „Crnogorci na sceni“. Pozorišne oglede, kritike i eseje objavljivao je i u beogradskim, novosadskim i zagrebačkim časopisima i listovima. Ishodište ovog obimnog opusa su izuzetna posvećenost i studiozan rad. Klasik i modernist u djelovanju i istupanju, Perović kritički revalorizuje crnogorsko kulturno nasljeđe. a to nikad nije lak zadatak, ni u većim sredinama. Kako konstatuje Predrag Matvejević, „Perovićeva vraćanja prošlosti nije žal za prošlim nego ispitivanje odgovarajućih

konstanti u čovjekovom trajnom rvanju s vremenom, u njegovom trajanju“. Uzmemo li u obzir da je, na svojevrsan način, pozorište umjetnost trenutka, dodjeljivanjem nagrade „Veljko Mandić“ Sretenu Peroviću, kao dostojnom reprezentantu generacije koja je stvarala modernu crnogorsku pozorišnu scenu, ukazujemo na to da su teatrološka istraživanja važan element pozorišne kulture i njenog trajanja - navodi se u Odluci žirija.

Redakcija biltena „Međunarodnog festivala glumca Nikšić 2017“

Mandić – značajni crnogorski komediograf

„Veljko Mandić spada među najznačajnije ondašnje jugoslovenske filmske i pozorišne umjetnike, kakvi su bili Radko Polič, Rade Marković, Rade Šerbedžija, Vladimir Vlado Popović, Zoran Radmilović, Relja Bašić, Bert Sotlar, Ljuba Tadić, Bekim Fehmiju, Bata Živojinović, Mihailo Janketić, Boro Begović i drugih, a bilo ih je još mnogo značajnih i u makedonskom i u slovenačkom, i u bosanskom i u vojvođanskom teatarskom životu. Veljko Mandić je bio od svih njih specifičnija pojava i na velikom i na malom ekranu, i na pozorišnoj sceni, a i kao nesumljivo značajni crnogorski komediograf. Od njegovih šest komedija bila je i ostala najpopularnija komedija ‘Snaha je doputovala’ iz 1956. godine. Danas o svemu tome najbolje svjedoči časopis ‘Pozorište’, nastavljajući najbolje tradicije pozorišne publicistike i teatrologije u Crnoj Gori“, navodi akademik Sreten Perović u zahvalnici povodom dodjele Nagrade „Veljko Mandić“. O Nikšiću i njegovoj prošlosti nije lako govoriti, jer Nikšić nije samo najprostranija opština u Crnoj Gori; to je regija – duboke istorije, viteške slobodarske energije i uzorne kulturne i prosvjetne tradicije. Nikšić je dao i mnoge značajne i veoma pozorišne i filmske reditelje: Nikolu Vavića, Veljka Bulajića, Blagotu Erakovića, Branislava Đagu Mićunovića, Branka Baletića, Vidu Ognjenović, Živka Nikolića, Božidara Botu Nikolića, Milana Karadžića, Gorana Bulajića i druge. A pored nezamjenjivog Veljka Mandića, koji je bio sveprisutan i kao filmski glumac i dobitnik Zlatne arene, tu su i drugi znameniti i poznati glumci iz Nikšića: Vladimir Vlado Popović, Petar Banićević, Drago Malović, Ljiljana Kontić, Milutin Mima Karadžić i mnogi drugi, kao i čitav niz današnjih osvjedochenih glumaca i nikšićkog pozorišnog hrama. U kulturnom fondu grada Nikšića, pozorištu pripada značajno, a po mojem mišljenju i najznačajnije kulturološko mjesto. Pored Kraljevskog pozorišta ‘Zetski dom’ na Cetinju, Pozorište u Nikšiću ima najdužu tradiciju u Crnoj Gori, a ta činjenica nije važna samo po estetskom, umjetničkom, već i po društvenom učinku. Početak pozorišne djelatnosti u Nikšiću značio je i civilizacijski iskorak građanstva oslobođenih krajeva i drevnoga Onogošta, pa i njihovu privrženost crnogorskom društvenom i državnom napretku“ ocijenio je akademik Perović.

Skica za portret dramskog umjetnika: Veljko Mandić

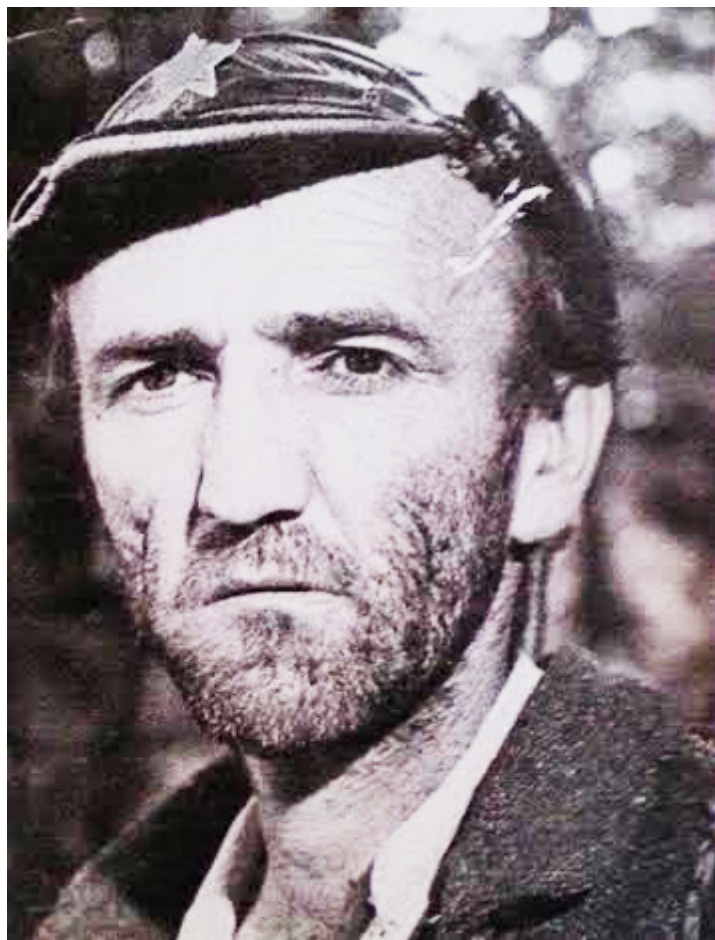
Ožiljak koji kazuje

- *Uz dodjelu Nagrade „Veljko Mandić“:*
- *„Veljko Mandić je najuniverzalniji crnogorski dramski umjetnik: glumac, pisac pozorišnih komada, režiser, organizator i da ovim povodom parafraziramo Brehta: njegova umjetnost je doprinijela najvećoj umjetnosti, umjetnosti življenja, umjetnosti posvećenja“.*

„Sjećanje me lakom tugom ovi“.
(Leso Ivanović)

Piše: **Milorad Bošković**

Veljko Mandić, doajen crnogorskog glumišta, jedan od najuniverzalnijih jugoslovenskih dramskih umjetnika igrao dramskog heroja, tananog

nervčika, bivao lucidni komičar, ono čudesno scensko biće što u sebi sjedinjuje praiskone glumačke vještine od rimskih mima do likova iz komedije del arte, s najdužim emanacijama teatarskog duha. Ono biće koje je shvatilo da je život trošan i nesavršen, da je igra potrebna kao hljeb da bi svoje bližnje vidalo od njihovih rana. Sa sobom u grob ponio je i svoju masku i svoju tajnu. A nama je, prasliku te maske, ostavio da ga po njoj pamtimo.

U bogatom scenskom životu, Mandić je

odigrao mnogo značajnih i velikih uloga: *Vuka Mićunovića, Teodosija Mrkojevića, Tezeja, Lanja, skitnicu, mornara, propalog generala, izgubljenog skojevca...* Oni koji su ga gledali pamtiće ga najviše po kreaciji Njegoševih likova. Tu magijsku Njegoševu riječ - tu harmoniju zvuka, mašte i smisla, Veljko Mandić je izgovorom i neuhvatljivim pokretom pretrvarao u scensku sliku. Svi mi smo gotovo jednom za svagda zapamtili Njegoševe stihove i od djetinstva gajimo prema toj riječi čitav jedan mali kult. Veljko se Njegoševoj riječi vraćao i kao vlastitom utočištu.

Lik *Vuka Mićunovića* tumačio je 1961. godine u „*Gorskom vijencu*“, reditelja *Nikole Vavića*, na sceni *Crnogorskog narodnog pozorišta*. Deset godina kasnije, na istoj sceni, u predstavi „*Lažni car Šćepan Mali*“, reditelja *Blagote Erakovića*, tumači *Teodosija Mrkojevića*. Imponovala su u ovoj predstavi Mandićeva fina psihološka nijansiranja, paradoksalna, a u punoj funkciji, distanca od kolektiva i tumačenje mudrosti i opreznosti.

Ovaj glumac je duboko odan Njegošu i značajki interpretator njegovog djela u pozorištu i na filmu. Njegoševa metafizička riječ je u Mandićevom tumačenju, duhom iscijedena iz nerečene volje naroda. On je shvatio, da je negdje u toj riječi, koja nosi svu energiju ljubavi i sav potencijal mržnje, i duhovna kuća naroda kome pripada, kao dramski umjetnik. Godine 1974. igra veoma uspješno *Igumana Stefana* u „*Gorskom vijencu*“, u režiji *Blagote Erakovića*, takođe na sceni *Crnogorskog narodnog pozorišta*.

U Crnogorskom narodnom pozorištu, sa čijim je duhom neraskidivo vezan, proveo je najveći dio života. Mandić je zajedno sa *Borom Begovićem* i *Dragicom Tomas*, dvije decenije bio „zaštitni znak“ ove kuće.

Šezdesete i sedamdesete godine minulog vijeka, u pozorišnoj istoriji predstavljaju vrijeme prodora izrazito avangardnih ideja. Poslije prodora teatra apsurdna, slijedio je buran proces obračuna sa građanskom pozorišnom tradicijom. Otuda i

pojam tzv. totalnog teatra i niza varijanti: ritualno, surovo, asketsko, fizičko pozorište panike. Ta previranja u jugoslovenskom pozorištu dodirnula su i crnogorski teatarski prostor, mada je strah od promjena bivao golem, a „odbrana“ jaka. Veljko Mandić, vaspitan na vrijednostima realističkog i epskog pozorišta, dosljedno se držao svoje estetike, ali u tim strujanjima zahvaljujući čudesnoj intuiciji, neiscrpnom daru i antidogmatskom shvatanju poziva dramskog umjetnika – bio je protagonist, prije svega, modernog senzibiliteta.

Sve umjetničke produkcije, osim pozorišnih, mogu se očuvati: knjiga se čuva i kada minu vjekovi, muzika se reprodukuje nanovo, slike i skulpture odvajkada prkose vremenu, opiru se prolaznosti i smrti u galerijama i muzejima, stare filmove možemo gledati u kinotekama. Jedino pozorišna predstava prođe, umire, potone u zaborav. Neopozivo i zauvijek. Veljko Mandić pripada odabranima. Jedan od malobrojnih koji je uspijevaao da pobijedi ovu efemernost. Mnoge njegove uloge nijesu umirale sa predstavama. Kritika mu je ipak ostala dužna, jer njegov rad nije dovoljno analiziran. Neka umjesto komentara budu navedene pomalo cinične riječi Entoni Kveja, engleskog glumca i reditelja: „Što se tiče besmrtnosti, mi pozorišni stvaraoci, zavisimo od

sa najpoznatijim rediteljima, od *Velja Stojanovića* i *Veljka Bulajića* do *Zdravka Velimirovića*,

Boja nostalgije

Prva profesionalna pozorišna predstava zbila se u tkanju mladosti pisca ovog teksta u Nikšićkom pozorištu 1957.godine, poslije maturalnog ispita proslavljenog sa flašom krakera, čašom boze i dvije baklave u slastičari. Veljko Mandić kao Skitnica u istoimenoj drami, brodolomnik stišenog glasa, iz svakog gesta izbijaše teatarska vatra igre... A potom ironija, kao žaoka, dok priča o starcu pogleda zarivenog u neku nepomičnu tačku. Mnogo godina kasnije, moja malenkost izabrana je za direktora CNP-a, na predlog Veljka Mandića, tadašnjeg predsjednika Pozorišnog savjeta. Čestitajući mi izbor za direktora prva replika mu je bila: „*Skitnica mi je najdraža uloga...*“ Odgovor: *A, moj najdraži glumac, Žan Gaben.*

Živojina Pavlovića i *Sergeja Bondarčuka*, ostvario preko dvadeset uloga. Njegova filmska gluma

bila je realistička, ponekad sa nijansom duboko proživljenog naturalizma. Sa odličnim rediteljima, Mandić je ostvario izvrstne uloge, a tamo gdje je film bio osrednji ili slab, njegova glumačka tajna nije mu dozvoljavala da se spusti ispod umjetničke vjerodostojnosti i da iznevjeri ljudsku prirodu.

Veljko Mandić je najuniverzalniji crnogorski dramski umjetnik: glumac, pisac pozorišnih komada, režiser, organizator i da ovim povodom parafraziramo Brehta: njegova umjet-

nost je doprinijela najvećoj umjetnosti, umjetnosti življenja, umjetnosti posvećenja.

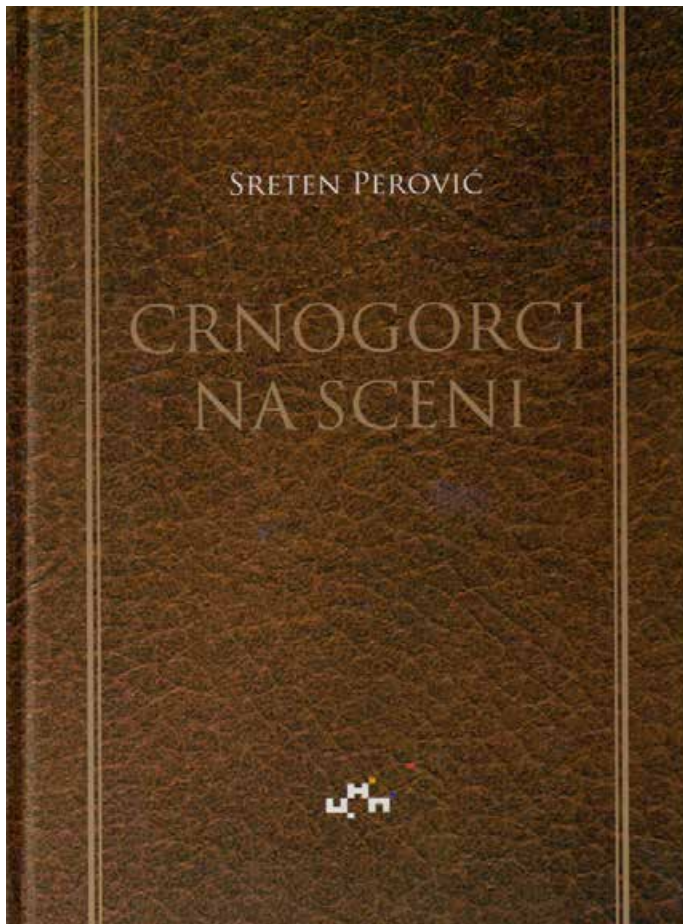
raspoloženja, ukusa i znanja i pozorišnog kritičara“. Veljko Mandić je jedan od rijetkih crnogorskih dramskih umjetnika čije će ime braniti od zaborava i filmsko stvaralaštvo. On je na filmskoj traci u saradnji

Patrija i teatrija

• U najširem smislu riječi pozorište (gledalište, kazalište, teatar) ima u Crnoj Gori duboke korijene. ...crnogorski teatrolozi (R.Đurović, A.Ujes, S.Perović i dr.) zaključuju da su još od helenskog doba u gradovima na Crnogorskom primorju i na drugim prostorima u Crnoj Gori (Budva, Municipium S...) postojali određeni oblici scenske umjetnosti, prije svega religioznih i kulturnih igara.

• Kulturna djelatnost Zetskog doma i njegove amaterske pozorišne družine snažno je uticala da se u drugim crnogorskim gradovima i mjestima (najviše u Nikšiću i Podgorici) formiraju amaterska društva. Na tadašnjoj državnoj teritoriji Crne Gore, 1909. godine bilo je jedanaest dobrovoljnih pozorišnih društava sa 216 amatera.

Od najranijih vremena Crna Gora je poprište ljudske i društvene drame. U najširem smislu riječi pozorište (gledalište, kazalište, teatar) ima u Crnoj Gori duboke korijene. Na osnovu arheoloških

nalaza i kulturoloških analiza, crnogorski teatrolozi (R.Đurović, A.Ujes, S.Perović i dr.) zaključuju da su još od helenskog doba u gradovima na Crnogorskom primorju i na drugim prostorima u Crnoj Gori (Budva, Municipium S...) postojali određeni oblici scenske umjetnosti, prije svega religioznih i kulturnih igara. Vrlo je vjerovatno da je i u periodu poslije doseljavanja Slovena, u to vrijeme konstituisanja slovenske arhontije, Kneževine i Kraljevine Duklje

Iz knjige „Crnogorci na sceni“, Sretena Perovića

bilo domaćih i putujućih zabavljača, svirača i igrača, „ pogotovo dvorovima njenih dinasta i plemića“ (R.Đurović, *Pozorište /u Crnoj Gori /*, trojezična monografija CRNA GORA, s.l./Titograd/1981). O tome ima pomena u starim zapisima, naročito iz doba kad su Dukljanski Sloveni, preci današnjih Crnogoraca, uspješno ratovali protiv Vizantije ili se, s nejednakim uspjehom, sukobljavali s okolnim „narodima“. Da je u to daleko doba na teritoriji Duklje, današnje Crne Gore, i prije i poslije njenog sloveniziranja, bilo muzičkog i scenskog stvaralaštva svjedoče i rezultati muzikoloških istraživanja u nedavno objavljenoj dvotomnoj studiji *Drevne muzičke kulture Crne Gore* prof. Manje Radulović - Vulić (Cetinje 2002).

O postojanju stalnih zabavljača na dvorovima Balšića i Crnojevića (XIV- XV v.) i o gostovanju putujućih zabavljača iz Italije, Francuske, Dubrovnika – postoje nepobitni dokazi. Godine 1395. Dubrovački svirači dolaze u Zetu i sviraju na crkvenoj slavi Svete Bogorodice Ratačke, a dvije decenije kasnije artisti iz Zete gostuju u Srbiji. Sačuvana su svjedočanstva o nastojanju da se kultura, pa i scenska umjetnost razvijaju po ugledu na naprednije pomorske zemlje, ali – i o stvaranju autentičnih umjetničkih formi i vrijednosti. Primjere ovih nastojanja nalazimo na kraju *prosvijećenog* petnaestog vijeka – u inkunabulama Crnojevića štamparije, naročito u *Oktoihu* iz 1494. i *Psaltiru* iz 1495. Crna Gora je tada, uspijevajući da se duže odupre najezi osmanskih osvajača, knjigama iz ove štamparije i renesansnom dvorskom crkvom posvećenom Bogorodici, relativno blizu najprogresivnijim evropskim kulturnim tokovima.

Pozorište je ogledalo kulturne zrelosti i socijalne razvijenosti odnosno sredine.Ta uslovno važeća definicija, kao i pojam *teatar*, imala je osobeno i u raznim epohama različito značenje u povijesti crnogorske kulture.U ranoj fazi hristijanizacije

nijesu osporavane niti suzbijane paganske narodne svetkovine, ali je i taj religiozni folklor sistematski prilagođavan i usmjeravan prema konkretnom monoteizmu. Znatno kasnije, poslije velikog raskola (1054), obje hrišćanske crkve nastojale su da svaki oblik pozorišta, naročito onog profanog sadržaja – u potpunosti prilagode vjerskoj propagandi ili sasvim zabrane, ali u tome nijesu postigle zavidnije rezultate. Ono u čemu nije uspjelo neprilagodljivo *pravoslavlje* (ortodoksija) – da stvori religiozno pozorište i liturgijsku dramu – ostvarila je organizovanja i fleksibilnija Rimokatolička crkva. Iako protivnik *civilnih predstava*, ova Crkva je u liturgijski protokol uvela više teatarskih elemenata. Postepeno se u gradovima današnjeg Crnogorskog primorja (Kotor, Perast, Budva) i u seminarijima razvija „praoblik“ *duhovnog* teatra, pa se sjemeništarci obavezuju da učestvuju u tim školskim predstavama. A već od XVI vijeka u Primorju se izvode jednostavnije forme anonimne pučke dramei naglašeno liturgijske igre, dijalozi iz jevanđelja, biblijske legende, pa i razvijeniji oblici *crkvenih prikazanja* (ital. *sacra rappresentazione*) sa poučnim sadržajima iz Starog i Novog zavjeta. Te predstave se najprije igraju na latinskom jeziku, a kasnije na *slovenskom, ilirskom, crnogorskoprimeorskom narodnom jeziku*. Na otvorenom prostoru, pred crkvama ili u manastirskim predvorjima. Na tom nasljeđu razvija se u Primorju i autorska dramska književnost (Ivan Antun Nenadić i dr.), najprije crkvenoga sadržaja, a kasnije i svjetovnom tematikom (Antun Kojović, Krsto Ivanović i dr.).

Uz crkvena prikazanja razvijalo se, dakle, i pučko pozorište, najviše karnevalskoga i komediografskog tipa. U Crnogorskom primorju, koje je stoljećima bilo pod stranom okupacijom, oko 1810. Francuzi su osnovali pozorište, koje je za *prezentaciju* svoga programa koristilo italijanski i francuski jezik. Poslije 1814, za vrijeme austrijske okupacije, u tom pozorišnom zdanju davane su predstave na njemačkom i italijanskom jeziku. Prema pouzdanim podacima, najranije scenske izvedbe Njegoševih djela dogodile su se upravo u našim primorskim gradovima. Ako i nije uspio pokušaj prikazivanja *Gorskog vijenca* u Risnu, marta 1851. godine, još dok je Njegoš bio u životu „u Budvi su prikazani *Gorski vijenac* i *Šćepan Mali*, a grupa Marina Stijepića izvela u Kotoru, 1863, odlomke iz *Gorskog vijenca*“.

Ono što se događalo u tzv. Klasičnoj Crnoj Gori poslije njenog pada pod Turke (1496/99) i u potonjim vjekovima- samo u uslovnom smislu bolje

je poznato. Razumljivo, tu je mnogo manje i mnogo tanje teatarsko nasljeđe. Israjavajući na prostorima ili u susjedstvu najvitalnijih mediteranskih civilizacija i kultura, pritisnut mnogim nevoljama, unutrašnjim antagonizmima i korozivnim djelovanjem turskih, mletačkih, austrijskih i drugih agresora, djelimično okupatora, „saveznika“ i vazdašnjih asimilatora – crnogorski narod je uspio da u viševjekovnoj borbi izgrdi *modus vivendi*, vlastitu etiku, osjećanje odgovornosti pred nužnostima i idealima slobode, pred vlastitom istorijom. Sve je to na određen način imalo odraza na razvoj dramske literature i pozorišne umjetnosti, na pojavu i egzistenciju teatarskih institucija u Crnoj Gori. Kpliko god su nepovoljne životne okolnosti (specifično crnogorska drama življenja: vazda rat na pragu, ponekad svjesno isprovociran da bi preživjeli oni koji preteknu poslije boja!) odlagale pojavu organizovanih oblika pozorišta, toliko je dinamizam svakodnevne ratne zbilje zamjenjivao, a moglo bi se reći – i nadoknađivao potrebu za tim vidom kolektivnog umjetničkog iskaza. (Oblici *narodnog glumovanja*, o kojima piše srpski pjesnik dr Laza/r/ Kostić, tada formalno u crnogorskoj službi, to na najbolji način pokazuju.)

Dok se u Crnogorskom primorju, iako pod stranom okupacijom – mletačkom, francuskom, austrijskom, austrougarskom – kulturni život razvijao se po modelima koji su vladali i u drugim evromediteranskim regijama, u dijelu Crne Gore pod turskom vlašću (i u primorskom i u kontinentalnom dijelu – u Baru, Ulcinju, Risnu i Herceg – Novom, kao i u crnogorskim varošima u srednjem i sjevernom dijelu Crne Gore) nije bilo uslova ni nalik na takav (kulturni) život. Pominje se, međutim, da su od početka XVI vijeka i u tim krajevima povremeno gostovali turski mađioničari, pehlivani (akrobate na žici ili konopu), igrači čočeka, pričaooci šaljivih zgoda i nezgoda, pa i grupe koje su izvodile *karadžoz*. (Karadžoz je i danas omiljena turska igra – „sa obojenim figurama od tanke kože, koje na platnu pokreće glumac pomoću konca“, posuđujući im svoj glas.)

U današnjem Crnogorskom primorju, osim onog pod turskom okupacijom, u XVII i XVIII vijeku dominiraju prevedena i domaća crkvena prikazanja u izvođenju mjesnog građanstva, uz gostovanja dramskih i operских pozorišta i glumačkih družina iz Dubrovnika, Venecije, Trsta i drugih jadranskih gradova, pa i njemačkih pozorišnih umjetnika U ovom drugom, slobodnom dijelu Crne Gore svega toga nije bilo, a kako je to doživljavano od običnih

Crnogoraca (ne i od plemenskih glavara i crkvenih i državnih poglavara) vidi se po reminiscencijama vojvode Draška u *Gorskom vijencu*.

Zašto je dolazilo do svih tih zakašnjenja u slobodnom dijelu Crne Gore nije teško objasniti. Iako su u toku posljednjeg pola milenija svi crnogorski vladari nastojali da svoju zemlju što prije uključe u evropske kulturne i civilizacijske tokove, počev od Đurđa Crnojevića koji je na *monodromnom* Cetinju podigao renesansnu crkvu i uz nju prvu u Evropi državnu štampariju, taj proces je energično nastavio

Petrović Njegoš, 1813 – 1851) dajući mu filozofske okvire – promišljanjem ljudske sudbine i smisla postojanja (u djelima univerzalne vrijednosti), ali i kao poglavar crnogorske Države i Crkve – i njihovim neposrednim jačanjem. Takve napore, u različitim uslovima i vremenima, samopouzdanu i samožrtveno su činili i dva međusobno slična i odvažna državnik, nemilosrdna i prema sebi i prema drugima, a u interesu Crne Gore i crnogorskog naroda – Šćepan Mali (+ 1773) i knjaz Danilo Petrović (1826 – 1860).

Цетинье - Зетски Дом.
Cetinje - Zetski Dom.

tek vladika Vasilije (1709 – 1766) svojim brojnim međunarodnim akcijama i grčevitim pokušajima da Crnu Goru i crnogorski narod izvede na evropsku pozornicu, sanjajući i o *univerzitetu* u svojoj maloj i materijalno siromašnoj *antiknoj* domovini. Postepenu *evropeizaciju* Crne Gore započeo je Petar Prvi (Petrović Njegoš, 1747 – 1830) uvođenjem pisanih zakona (1796. i 1803) i epistolamakoje su kombinovanjem evropskog duha i crnogorskog tradicionalnog morala branile univerzalne principe ljudskosti i slobode; a taj proces slobodarski je slijedio mudri vladika Rade (pjesnik Petar Drugi

Za vrijeme vladavine Petra II Petrovića Njegoša (1813 – 1851) Crnogorska književnost doživljava svoj zenit – upravo u djelima ovog svjetovnog i duhovnog poglavara Crne Gore. Dva njegova djela – *Gorski vjenac* (1847) i *Lažni car Šćepan Mali* (1851), a ponekim elementima i filozofski „ep“ *Luča mikrokozma* (1845) – pisana su u dramskom obliku i od samog početka bili su predmet brojnih scenskih adaptacija i *dramatizacija*.

Osnivanjem Cetinjske čitaonice (1868) i kulturnim i prosvjetnim unapređenjem, postepeno su stvarani uslovi za rad amaterskih („diletantskih“)

družina, pa su u okviru ove ustanove počele s radom Vojna muzika (1871) i pozorišna sekcija koja je januara 1873. na Cetinju izvela *Šarana* J. J. Zmaja, a priređivana su i sijela sa prigodnim programima, večeri pripovijedanja, čitanja i deklamovanja.

Poluzvanična pozorišna institucija u Knjaževini Crnoj Gori zaživjela je tek koncem 1883. godine kada je, uz neposrednu pomoć crnogorskog Dvora, počelo sa radom iznova oformljeno Dobrovoljno diletantsko društvo Cetinjske čitaonice. Trebalo je pripremiti *Balkansku caricu*, poetsko dramsko djelo Knjaza i Gospodara Crne Gore, tragediju u kojoj se glorifikuje epoha Ivana Crnojevića, „vladara za čijom je državom Nikola I cijeloga života težio da je obnovi i čiji je spomen želio da što jače obilježi“ (S. Vukmanović, *Dramski pisac*, Cjelokupna djela Nikole I Petrića Njegoša, knj.III – DRAME). Strasnim patriotizmom nadahnut, ova je drama za veoma kratko vrijeme postala poznata van Crne Gore, u slovenskim zemljama, pa i u nekim drugim inostranim kulturnim centrima. „U toku trideset godina ona je petnaest puta prevedena i to na deset evropskih jezika: ruski, italijanski, njemački, francuski, finski, mađarski, češki, holandski, engleski i slovački“, a veliki uspjeh i nepodijeljene pohvale *Balkanska carica* je doživjela na pozornicama Evrope, naročito u carskom Petrogradu, Berlinu i Novom Sadu. Rovinski je pozdravio pojavu *Balkanske carice* i procijenio da će ona biti „ukras ne samo srpskohrvatske nego cjelokupne slovenske književnosti“. Uspjeh ove „kraljevske drame“, njen prijem u različitim evropskim kulturnim centrima i njeno značenje među južnoslovenskim zemljama – uprkos njenim strukturnim, pjesničkim i poetološkim manjkavostima i ideološkim konzervativizmima i atavizmima – umnogome je doprinio popularnosti i slavi njenog autora, ali i razvoju pozorišne umjetnosti i opštekulturnom napretku Crne Gore. Taj Knjažev literarno – patriotski (danas bi se - i medijski) uspjeh značio je i novo otvaranje Crne Gore prema Evropi i njenim naprednim monarhijama. Premijerno izvođenje *Balkanske carice* (3. januara 1884. godine – u još nedovršenoj palati vojvode Maša Vrbice) iniciralo je izgradnju Zetskog Doma na Cetinju, zdanja namijenjenog svim vidovima kulture i umjetnosti. Zetski Dom, čija je izgradnja započela 1884, a svečano otvoren novom postavkom *Balkanske carice* 1888, brzo je postao stjecište najambicioznijih kulturno – umjetničkih poduhvata u Knjaževini i Kraljevini Crnoj Gori, s dalekosežnim nacionalnim rezonancama i reminiscencijama koje djeluju inspirativno i u naše vrijeme. Zetski Dom

je odigrao epohalnu ulogu u razvoju crnogorske umjetnosti i kulture. Iz tog duhovnog jezgra kretale su i estetske i supraestetske ideje, što će se u drukčijem socijalnom i političkom ambijentu izvanredno manifestovati i čitav vijek kasnije – autorskim projektom Radmile Vojvodić „Princeza Ksenija“, predstavom koja je imala preporoditeljski smisao i značaj, koja i danas, nakon više sezona aktivnog trajanja, ima i ljekovito sociopsihološko dejstvo. (Sjetimo se ljekovitih suza i kolektivne katarze gledališta na premijernom izvođenju „Princeze Ksenije“ – u Kraljevskom pozorištu „Zetski Dom“ na Cetinju 1994. godine!)

Kulturna djelatnost Zetskog doma i njegove amaterske pozorišne družine snažno je uticala da se u drugim crnogorskim gradovima i mjestima (najviše u Nikšiću i Podgorici) formiraju amaterska društva. Na tadašnjoj državnoj teritoriji Crne Gore 1909. godine bilo je jedanaest dobrovoljnih pozorišnih društava sa 216 amatera. Oktobra te godine Diletansko odeljenje Cetinjskog radničkog društva preraslo je u Narodno pozorište Cetinjskog radničkog društva – sa stalnim glumačkim ansamblom, a 16. maja 1910. Knjaz Nikola I otvorio je Knjaževsko crnogorsko narodno pozorište - govorom u kojem se, pored ostalog, kaže: „Knjiga nas neće omlaćiti. Naša krv, naša junačka crnogorska krv, crpiće u nauci i umjetnosti moć da su Crnogorci još bolji junaci, nego kada bi ostali u svom primitivnom stanju. Narod je moj brojno mali, ali moralno biće veliki, dok u jednoj ruci brus da sablju oštri, a u drugoj knjigu da se njom prosvjećuje“. I, na kraju govora: „Neka je blagosloven dan otvaranja našeg pozorišta! Neka Svemogući uputi ovu mladu ustanovu stazom pravde i ljepote! Neka Crnogorsko Narodno pozorište s dostojanstvom posluži intelektualnom i moralnom napretku dragoga momsru naroda crnogorskoga!“

(Glas Crnogorca, br.23,22, V 1990).

Eros u mojoj drami

Marija Čolpa Sarap

Od kako zna za sebe, čovjek poznaje vezu između seksualnosti i ljubavi, rađanja, smrti i umiranja - dvije dopunjujuće i izrazito suprotne pojave. Prva se događa u radosti, uživanju i nadanju, druga u patnji, strahu i ništavilu. Seksualnost je tjelesna, ona je u srži čovjeka kao stvorenja, a tijelo je smrtno, pa je veza između seksualnosti i smrti očigledna i veoma tijesna. Kasnije, odnos između seksualnosti i smrti postao je najznačajnija biblijska priča o okončanju raja, kada je otkriće seksualnosti uvelo čovjeka u smrt. U mitologiji starih Grka, eros i tanatos su razdvojeni, ali smrt je prirodan blizanac seksualnosti. Psihoanalitičari smatraju da je veza između erosa i tanatosa jedna od najznačajnijih. Pretpostavlja se da smrt prethodi seksualnosti, da je seksualni odnos mitski i mitotvorno obnavlja sve katastrofe koje su se desile do pojave života. Orgazam nije samo izraz intrauterine tišine i mirne egzistencije u gostoljubivoj sredini, nego takođe i izraz one tišine koja je prethodila pojavi života, mrtve tišine neorganskog postojanja.

Erotika u inscenaciji profesionalne predstave *Plan B*, HercegNovskog pozorišta kod gledališta uglavnom izaziva neobično jako zastide. Čini mi se da je čitav spektar opipljivih i ljepljivih pogleda, od kojih njih dvoje Žana (Julija Milačić) i Genije (Dušan Kovačević) istovremeno sa publikom prolaze dupleks katarzu! Taj nevjerovatni spoj uzbuđenog i probuđenog erosa, koje se prezentavaju u zastrašujućim scenama nasilja rade sasvim suprotno od očekivanog – ventulaju! Pročišćavaju dušu, na neki začudan način. Reakcije su: glasno plakanje, izlaženje pa nanovo ulaženje u pozorišnu dvoranu... I uvijek suze na rastanku, na poklonu... aplauzu. Nevjerovatno je kako „radi“ publicum dramska inscenacija *Plan B*. Najčudnije je što su baš svi sluđeni i zbunjeni. Neočekivan govor tijela, kojeg očigledno svi prepoznaju. Ne samo zbog glasno izgovorene uvrede, psovke, udarca... nasilja već upravo ertotičnošću bivaju nošeni i vođeni i do sopstvenog iskupljenja duše. Možda će zazvučati pretenciozno, ali smatram da je spektar erotičnih scena upravo obojio onaj dio naših potisnutih „erotskih strahova“ zbog kojih se najčešće osjećamo bespomoćno.

GENIJE: *Ja te volim! Približi mi se, i opusti se*

malo - ukočena si k'o neka palica. Gdje ti je mladost izvjetrila? Ovakvu transformaciju ne priznajem bez debelog objašnjenja. Nisi se muža uželjela? Ne odgovara ti tvoj Genije da te prepravlja u savršenstvo bez mane? Ne sviđa ti se da budeš parametar za ženstvenost ovim ćurkama u p'jacu? S tobom se zaista nešto čudno događa!

ŽANA: *Loše mi je.*

GENIJE: *Naravno da ti je loše, kad nećeš da se opustiš! Hajde jedna ne bila, sad ti je ura od toga, jer sam glavnu raspravu ostavio za poslije. Nevolja mi je. Nemaš mi se što čuditi! A kum nas čeka. Samo da ne moram isleđivat' one tvoje pederčiče iz škole! Ajde, napući mi usta..*

Ovi navodi iz dramskog teksta su „momenat“ kad muž Genije mrcvari svoju voljenu, razgolićuje pred publikom i njenim tijelom „otvara“ njihovu zajedničku sapatničku dušu. Publika se vrpolji jer doživlja patos. Pomalo u nevjerici uživa, biva upećana u opšte mjesto u ono što prepoznaje kod sebe, u svom braku i u sopstvenom erotskom tanatosu.

* * *

Ranko je šminka jarko crvenim karminom, obližuje i sebe i nju. Ona se zgrozi, zatvara oči sa tjeskobom koju je više nemoguće prikriti./

ŽANA: *Guši me. Nije mi dobro...*

GENIJE: *Smiri se, vazda nešto izmišljaš. Čekaj da se prvo ovako raželim jedno drugoga. Da te nije može bit stid naše igre, više ti se ne dopada? Hajde, moramo zajedno da bi uspjelo...*

/ Rukama pokazuje na sve rekvizite koji su uredno složeni na stolu./

Moram da te presvučem, sve je mokro na tebi...

/ Iz ormana izvlači veš, košulju, suknju i sako. Donosi iz komode crne salonke, briše ih flanelskom krpom. Presvlači je./

Polako, anđele moj, proči će, ne brini se... Sve će se rasčistit'. Pa onda nek laju...

Raščistićemo to lijepo: ko, gdje, s kim, zašto... Pa da živimo ko ljudi, ko vazda.

/ Odmiče je od sebe i vrti u krug/

Ja sa teretnošću opet da idem na pučinu nisam lud! Razumiješ?...

/ Zadovoljan je ./

Uživanje koje se ogleda u ovoj sceni je sado-mazo tumačenje poremećene percepcije od kulminirane muške ljubomore. Ženska inferiornost

je uzrokovana fizičkom slabošću nad nadmoćnijim i jačim suparnikom. Eros izbija iz svih elemenata dramske igre. Na sceni su znoj, vrisak i strast. Oni su vizuelno ogoljeni no, radnja koju grade poništava seksualnost koja je u prvom planu. Ona postaje samo sredstvo. Nakon izvjesnog vremena sve postaje besmisleno jasno. Nagost biva nevidljiva. Nevjerovatno, vidljiva i nestvarno lijepa.

* * *

Možemo se podsjetiti na Frojduvu analizu dva osnovna nagona, odnosno pranagon života – eros i pranagon smrti - tanatos. Frojd je smatrao, da je život pokrenut iz mrtve materije, i da se izdanci ova dva nagona mogu spajati, neutralisati ili zamjenjivati jedni druge. Tako je eros: nagon za životom, skup svih konstruktivnih nagona koji služe održavanju života gdje je osnovna energija - libido. Frojd pod libidom smatra isključivo seksualnu energiju. Libido se može sublimisati, što znači da se seksualna energija, pored polnog zadovoljenja, može transformisati u kreativne činove, stvaralaštvo, želju za znanjem, i sve ono što čovjeka čini stvaralačkim bićem.

Ideja o libidu i Erosu nastala je mnogo ranije nego ideja o Tanatosu. Nasuprot tome imamo i pripovjed o Tanatosu, kojeg tumači kao nagon za smrću, za destrukcijom. Postoji i nagon za samodestrukcijom, prisutan kod svih ljudi, tj. želja da se vratimo u neživu, neorgansku materiju, iz koje smo i potekli. Ljudi taj nagon pomjeraju na druge objekte, što se manifestuje u agresivnim i destruktivnim djelima (agresija je, prema Frojdu, urođena je i služi kao odbrana od samouništenja). Ukoliko mehanizam pomjeranja samodestruktivne energije oslabi, dolazi do želje za smrću, depresije, samourušilačkih djela.»

Libido se kao ključni termin psihoanalitičkih teorija prevodi kao požuda, htjenje, priželjkivanje ili zadovoljstvo. Frojd ga tumači isključivo kao seksualni nagon i jedini ili glavni pogonski pokretač u čovjeka. Jung smatra da je to sasvim nemoguće pojašnjenje. Ne slaže se da se libido objašnjava kroz isključivo seksualnu energiju. Tragajući za ovim "istinama" da je seksualna dinamika u totalnom području psihe samo specijalan slučaj, kao na primjer i nagon gladi, čime Jung ne osporava njenu egzistenciju, već je samo pomjera na pravo mjesto. Dakle nasuprot seksualnoj teoriji, Jung libido predstavlja kao (psihičku) energiju.

Šekspir je u djelu *Romeo i Julija* pokazao gdje je skretao dramu u užem smislu riječi. Da bi se kroz istoriju drame prokazalo, da se tako koncipirana drama javlja tek u impresionističkoj drami sa Čehovim. Dakle, Čehov jeste realistički pisac ali

je napisao drame koje su impresionističke forme. Ovim načinom se pet aristotelovih elemenata pretapaju u jedan element – jedan čin, dok kod Šekspira i kod romantičarskih tragičara imamo tri čina, jer naprosto dolazi do sažimanja. Naime u impresionističkoj drami dramski elementi su ostali na formalnom nivou tri čina, ali su se neminovno i suštinski izgubili: ekspozicija, zaplet, kulminacija, peripetija i rasplet. Odnosno ima ekspozicije ali nema raspleta ni prave kulminacije. I tako dolazimo do moderne impresionističke drame koja je zapravo drama u užem smislu riječi. Tu sada treba razlikovati grotesku kao način pisanja, koja se javlja u prozi, noveli, romanu ili sama po sebi. Groteska je svakako i David Štrbac i njegov dijalog kod Petra Kočića u drami *Jazavac pred sudom*. Naročito kad se čita scena, gdje niz ironija pravi satiru a satira u dramskom smislu čini grotesku.

Dakle, svaka drama gdje eros dominira nad tanatosom pretvara se u melodramu. U drami u užem smislu riječi u impresionističkoj i modernoj drami izvjesno je tanatos ona životna neminovnost što „jedino“ mora da se umre. A u tragediji se sigurno umire. Znači junaci moderne drame čekaju smrt kao razrješenje bola ali ne uzimaju u ruke odluku, i opet sve to jednako može da bude i melodrama.

Realističnog kraja u impresionističkom komadu naprosto nema. Zato što je drama život i što može biti apsurdna u smislu da je sve besmisleno i da nema rješenja, te da je život negdje između. Mi od drame očekujemo rješenje, dok se svaka moderna drama na kraju svede na apsurd.

Život je takav kakav jeste, negdje između. Situacija je suštinski apsurdna. Moderna drama govori o smislu života koroz egzistencijalistički filozofiju: čemu život, kako ljudi žive, te ima li smisla živjeti.

Pošto je ovo melodrama, ona u jednom segmentu ima apsurdnost, ali je u ograničenom prostoru, tako da nije drama apsurdna nego je više melodrama. Sve se desilo, i ništa se nije promjenilo sem mučnine koja ostaje na njenom kraju. I nekog razmišljanja da eto to je život - tumananje i sivilo.

* * *

Ljubav se u drami *Plan B* tretira onako kako je tretira Aristotel. Eros je u grčkom smislu erotika, ljubav. Ali erotika sve dok ostaje na nivou platonske ljubavi. Onog trenutka kada dođe do seksualnog čina to je umiranje. To nije naukovanje starih Grka, već je to upravo naša narodna tradicija - Umiranje platonske ljubavi. Onog trenutka kada smo osvojili platonsku ljubav ona prestaje biti idealna ljubav.

Osvojena je i nemože da opstane u svijeti čulnosti. Da bi preživjeli novonastalo iznenadno stanje duha i tijela, pomjeramo naše ljubavne zahtjeve. Ulazimo u situacije i razvijamo porodicu. Radimo to samo da bi modifikovali tu i takvu ljubav. No, ona kao ljubav, odnosno kao ideja više ne postoji. Tada doživljavamo pravi problem „ljubavnih jada“ i čitavu antičku tradiciju i kulturu prebacujemo u nešto sasvim drugo.

vrijeme, odnosno dok postoji ljubav kao nadnaravno osjećanje pripadanja i nedokučivosti. Onog trenutka kada su ljubavnici preživjeli, ušli su direktno u romantizam i modernu dramu, postaju efemerni ljudi.

Ljubav je apsolutna kategorija i ona ne dozvoljava vaganje. Eros je jednak tanatosu. Ljubav jednako smrt. Ako je nema umireš. Ako je ima, a nedostižna je, opet umireš. Ako je uhvatiš to više nije ljubav.

Iz predstave „Plan B“, Marije Čolpe Sarap

U našoj narodnoj književnosti postoje bezbrojni i najeksplicitniji primjeri ove ljubavne teze, naime, da onog trenutka kada je ljepota osvojena - ona umire. Naime, kada mladić (carević) osvaja djevojku, odvodi je u šumu. Danas to zvuči vrlo poznato i metafora šume-šumice znači samo jedno, da oni na tom mjestu vode ljubav. No, onog trenutka kada su ušli u šumu on se okreće i nje nema. Zapravo ona postoji, ona je tu ali više nije u pitanju ta djevojka odnosno emocija koja je postojala prije odlaska u šumu. Tog momenta, ona postaje njegova žena. Zato tragedija i postoji, jer se ljubavnici „ubijaju“ na

Tako umire ideja ljubavi.

Kad se za ljubavnike kaže da idu „spavati“ je samo eufemizam za smrt. I niko u narodnoj književnosti ne kaže da je umrla, već usnila, odnosno da se nije probudila. S ljubavima (ljubavnicima) spavamo zajedno fizički, tijela nam se prožimaju, ali je ideja ljubavi nestala.

Život je toliko obesmišljen da nema smisla živjeti. Apsurd je toliko tačan da se ne smije negirati. Apsurd je istina, činjenica koja se ne provjerava.

Green Montenegro International Film Fest 2017

Umjetnost u službi ekologije

- „Green Montenegro International Film Fest“ prepoznat je po svojoj koncepciji koja u centar stavlja zaštitu životne sredine.
- GMIFF od ove godine mapirao je Crnu Goru na svjetskoj listi ekoloških manifestacija, pod nazivom „Green Film Network“.

U okviru programa III „Green Montenegro International Film Fest 2017“ (GMIFF), od 14. do 16. decembra, u Danilovgradu (Centru za kulturu), Nikšiću (Nikšićko pozorište), Baru („Barski ljetopis“), Podgorici (Univerzitetu Donja Gorica) i Budvi (hotel „Splendid“) prikazana su 93 filma iz 33 zemlje svijeta. Festival je u cjelosti osmišljen kao

režiser iz BIH, Vesna Radunović, producentkinja iz Njujorka i Danijel Pavlić, režiser iz Hrvatske, donijeli su jednodlasnu odluku da se u festivalskoj kategoriji „Ekologija“ kao nagrada za najbolji film, dodijeli makedonskom filmu „Jezero jabuka“, u režiji Ljuba Stefanova i Tamare Kotevske. Drugo mjesto pripalo je pakistanskom filmu „Pangolini u

edukativni i nekomercijalni projekat. No, i pored te karakteristike, GMIFF je imao i takmičarski karakter. Selekcija je podijeljena u tri kategorije: „Ekologija“, „Ekologija duše“ i „Promotivno turistički filmovi“. Za nagrade Festivala u kategoriji „Ekologija“ ovog puta takmičilo se deset, a u „Ekologiji duše“ devet filmova. U „Promotivno turističkoj“ nominovano je šezdeset filmskih ostvarenja.

Nakon trodnevnih projekcija, Festival je završen dodjelom nagrada u Hotelu „Splendid“, u Bečićima. Grand Prix za najbolje ostvarenje na Festivalu dobio je film „Plastični okean“, režisera Craig Leeson, u koprodukciji UK i Hong Konga. Međunarodni žiri u sastavu: Mustava Mustafić,

opasnosti“, režisera Muhameda Ali Ijaza. Nagradu za treće mjesto dobio je engleski film „Zelena je sjajna“ (Green is great), režiserke Ketrin Dušen, u produkciji British Councila. Specijalnu nagradu žirija za globalni akvizizam i izuzetnu produkciju dodijeljen je filmu „Prije poplave“, režisera Fisher Stevensa iz SAD-a.

Filmove u festivalskoj kategoriji „Ekologija duše“ ocjenjivao je žiri u sastavu: predsjednik žirija Gojko Kastratović filmski i tv reditelj, Maja Bogojević filmska kritičarka i teoretičarka i Sara Radović producentkinja. Jednoglasnom odlukom, Nagrada za najbolji film dodijeljen je ostvarenju „Beško“, režisera Nedžada Begovića iz Sarajeva.

Nagradu za drugo mjesto osvojio je film „Tok“, režisera Milivoja Miša Obradovića, poznatog crnogorskog glumca. Treća nagrada pripala je hrvatskom filmu „Mama, zašto plačeš“, režiserke Vladimire Spindler iz Zagreba. Specijalna nagrada žirija za autentičan pogled na prirodu i ljude Crne

takve koncepcije „Green Montenegro International Film Fest“ predstavlja veliki nacionalni iskorak na putu umjetnosti u službi ekologije i brige o zaštiti životne sredine. Osim toga, za tri godine postojanja GMIFF je prepoznat kao centar ekološkog i kulturnog identiteta države Crne Gore. Pokretač je

14 - 16. decembar

Centar za kulturu - Danilovgrad
Nikšićko pozorište - Nikšić
Hotel Splendid - Bečići

Gore dodijeljen je filmu „Crna Gora – neograničeno otkrivanje svijeta“, u režiji Cornelia Schulze iz Njemačke.

O najboljim ostvarenjima u kategoriji „Turističko-promotivni filmovi“ odlučivao je žiri studenata Fakulteta umjetnosti sa UDG. Nagrada za najbolji film dodijeljena je ostvarenju „Alpski smisao života“, režisera Džonasa Greberta iz Austrije. Drugo mjesto osvojio je film „Azerbejdžan tour“, režisera Fuada Gulijeva iz Azerbejdžana, dok je nagrada za treće mjesto pripala filmu „Montenegro“, u produkciji NTO Crne Gore. Na Festivalu su uručena i specijalna priznanja zaslužnim pojedincima i institucijama, koji su značajno doprinijeli uspješnoj realizaciji ovog međunarodnog filmskog izdanja. Festival je nadahnutom besjedom i univerzalnom porukom o potrebi stvaranja svijesti o ugroženosti životnog prostora i čovjeka u njemu, zatvorio član Savjeta GMIFF-a Princ Nikola Petrović, predsjednik Fondacije „Petrović Njegoš“.

„Green Montenegro International Film Fest“ prepoznat je po svojoj koncepciji koja u centar stavlja zaštitu životne sredine, zbog čega je ta smotra značajna ne samo za u Crnu Goru, već i za region i svijet. Cilj Festivala je razvijanje i podizanje nivoa svijesti o potrebi zaštite i očuvanja životne sredine, kroz umjetnički impuls i unapređenje znanja i informisanosti o ekologiji, te upoznavanja sa globalnim trendovima kojima Crna Gora teži. Zbog

konkretnih akcija i održivih ideja na planu zaštite očuvanja prirodnih resursa naše zemlje.

Poseban značaj GMIFF-a ogleda se u tome, što je ove godine mapirao Crnu Goru na svjetskoj listi ekoloških manifestacija, pod nazivom „Green Film Network“. Tako je ovaj Festival postao međunarodno prepoznat sa ciljem stvaranja svojevrsnog imidža i ekskluzivnosti prve Ustavom definisane ekološke države na planeti.

Ovogodišnji, bogati program „Green Montenegro International Film Fest“ ostaće upamćen, ne samo po kvalitetnoj selekciji, već i po brojnoj publici, ali i dobroj organizaciji i prezentaciji filmskih ostvarenja koja su tematski posvećena očuvanju i unapređenju životne sredine. Organizatori Festivala: Centar za kulturu Danilovgrad, NVO Centar za multimedijalnu produkciju (CEZAM), NVO Montenegin Universal Theatre uz podršku Opštine Danilovgrad, te crnogorska ministarstva za održivi razvoj i turizam, finansija i prosvjete, kao i Agencija za zaštitu životne sredine, pokazali su da je umjetnost najbolji ambasador dobrih ideja, od kojih ne samo da zavisi život pojedinca ili nacije, već i ljudske populacije na planeti Zemlji.

S. Marojević

„Podgorica film festival“

Promovisanje regionalnog i svjetskog filma

Festival igranog filma „Podgorica film festival“ održan je od 5. do 9. decembra u okviru programa DEUS, a u organizaciji NVO „Avventura Montenegro“ i Crnogorske kinoteke. To je drugo izdanje ovog Festivala pod tim nazivom, a prethodno je bio poznat kao „Avventura film festival Podgorica“.

Organizatori ove podgoričke festivalske smotre planirali su da ovogodišnje izdanje Festivala otvore dodjelom nagrade „Kino oko“ za doprinos filmskoj umjetnosti, koja je pripala proslavljenom crnogorskom i jugoslovenskom autoru Vlatku Giliću.

filmovi, u saradnji sa EOF platformom koja radi na promociji i distribuciji debitantskih filmova koji već imaju bogat festivalski život. U saradnji sa Evropskom filmskom akademijom prikazana su četiri bloka najuspješnijih kratkih filmova iz ovogodišnje produkcije. Tim festivalskim segmentom nastavljena je ranije uspostavljena saradnja sa EFA-om, tako da je Festival zajedno sa Crnogorskom kinotekom postao dio te evropske akademske mreže. Saradnja je započeta sredinom ove godine, organizacijom prvog „Young Audience Award dana“ u Podgorici. Crnogorska kinoteka je za festivalski program, povodom desetogodišnjice

Publika „Podgorica film festivala“

No, Gilić je i dalje u svojevrsnoj samoizolaciji, a direktor Crnogorske kinoteke Andro Martinović je na otvaranju Festivala, to prokomentarisao riječima: **„On ima svoje razloge koji bi se mogli sažeti u jedno: najveće priznanje koje možete dati filmskom autoru je zapravo šansa da radi novi film. Vlatko tu šansu nije dobio“**. Publika je imala priliku da na Festivalu odgleda njegov kratki film „Dan više“, koji se nalazi u fondovima najprestižnijih svjetskih kinematografskih institucija.

Program Festivala je paralelno realizovan u dva segmenta (dnevnom i večernjem) u KIC-u „Budo Tomović“ i Biblioteci „Radoslav Ljumović“. Festivalski repertoar je otvoren prikazivanjem filma „Ne gledaj mi u pijat“, hrvatske autorke Hane Jušić, a nakon toga na velikom platnu prikazano je četrdesetak recentnih naslova evropske i svjetske produkcije, od kojih se većina ne može naći na redovnom bioskopskom repertoaru. Glavni program je realizovan u terminima od 20 i 22 časa na Velikoj sceni KIC-a. Od 18 časova prikazivani su

smrti jednog od najuticajnijih ličnosti u svijetu filma u drugoj polovini XX vijeka – Mikelandela Antonionija, u okviru programa „Retrospektive“, pripremila projekciju pet njegovih ostvarenja.

„Podgorica film festival“ fokusiran je na promovisanje djela filmske umjetnosti i na podsticanje razvoja kinematografije i kreativnih industrija. Cilj Festivala je animiranje poklonika filma i nove, mlade filmske publike, kao i podizanje svijesti i promovisanje filmskog stvaralaštva sa umjetničkom vrijednošću. Takođe, važan je i njegov doprinos razvoju i promovisanju art bioskopa i filmske industrije, kao i otkrivanje kvalitetnih djela kako bi se podstakao razvoju filmske umjetnosti i širenje filmske kulture.

S.Marojević

Sa tribune „Teorijsko – analitički aspekt poetike Živka Nikolića“ Svjedok istine

• Na tribini „Teorijsko – analitički aspekt poetike Živka Nikolića“, koja je održana u okviru „Podgorica film festivala“ promovisana knjiga istoimena knjiga prof.dr Zorana Koprivice.

„Teorijsko – analitički aspekt poetike Živka Nikolića“ - naziv je tribine koja je održana u klubu „Sejdefa“, u okviru „Podgorica film festivala“. To je ujedno bila i promocija istoimene knjige prof.dr Zorana Koprivice, koji se bavi proučavanjem estetike

Detalj sa promocije knjige Koprivice

stvaralaštva poznatog crnogorskog i jugoslovenskog sineaste.

Prema ocjeni Koprivice, Živko Nikolić je svojom geoestetikom uspio da predstavi jedan osoben svijet, iako je taj svijet, po mnogima, bio ispunjen određenim paradoksima, ali i njegovim darom za zapažanje pojedinosti. Čuveni reditelj uspijevao da ubjedljivo prenese običaje ljudi sa podneblja iz kog je ponikao“, zaključuje profesor Koprivica. On Nikolića vidi kao velikog posvećenika i pregaoca, koji je pratio sve što se dešava u svijetu filma.

„Nikolić je bio opsjednut Crnom Gorom i njenom tradicijom, što čini jedan od ključeva za tumačenje cijele njegove poetike. Govorio je: ‘Sjećam se crnih marama, tamnih povorki, lelekanja ... tih

skoro apstraktnih slika koje nekada nijesam shvatao, a danas pokušavam da odgonetnem’. Dakle, gotovo da nema nekog dodatnog prostora koji bi njega interesovao do te mjere kao što je bio prostor Crne Gore, u kojem se, kako kaže Lubarda, ‘odnjivio’.

Govorio je i ovo: ‘Teško bih mogao da se orijentišem van Crne Gore i onog što u sebi iz nje nosim’“ podsjetio je Koprivica.

Poznati reditelj, prema mišljenju Koprivice, nije se bavio puno psihologijom, teorijom filma, ni estetikom, što ne znači da nije bio obrazovan. Fokusirao se na nešto što je primarno u njegovom poimanju umjetnosti, a to je

film. Njegova ostvarenja je teško odrediti žanrovski. Time se nije bavio, a nije se ni opterećivao kako će neko žanrovski da odredi njegov film. Međutim, vodio je računa o samoj priči, odnosno o tome kako će

ona biti profilisana i dramaturški obrađena. Bavio se istinom čiji je bio svjedok“, zaključio je Koprivica.

Festival filma o ljudskim pravima „Ubrzaj“ Propitivanje granica

Projekcijom filmova „Neoprostivo“, danskog reditelja Larsa Feldballea Petersena i „Čovjek integriteta“, iranskog reditelja Mohammada Rasoulofa, u Kino „Boka“, u Kotoru završeno je osmo izdanje Festivala filma o ljudskim pravima „Ubrzaj 2017“, pod sloganom „Propitivanje granica“, koji je organizovao Centar za građansko obra-

zovanje (CGO), u saradnji sa partnerima – objavljeno je na web stranici Centra za građansko obrazovanje. Festival se održao od 10. do 16. decembra u Podgorici, Kotoru i Beranama, a otvoren je na Međunarodni dan ljudskih prava, u KIC-u „Budo Tomović“ u Podgorici. Tom prilikom, dodijeljene su i nagrade za afirmaciju ljudskih prava i građanski aktivizam neformalnoj građanskoj inicijativi za očuvanje Boke - **Bokobran**, u kategoriji organizacije, i posthumno **Milanu Šaranoviću**, u kategoriji pojedinca.

U 2017. godini Festival je predstavio izvrsnu selekciju naslova čiji je zajednički imenitelj vjera u neotuđivost ljudskog dostojanstva i moć stvaralačkog i odvažnog pojedinca/ke da inicira promjenu. Nastavljena je avantura kroz koju se gledaoci/teljke izlažu neposrednosti kojom film zahvata u živote ljudi, ma kako daleki i nesusretljivi oni možda bili, ali, takođe i neposrednosti kojom životi ovih ljudi zahvataju u naš vlastiti, mijenjajući nas i otvarajući za nova iskustva i šireći granice našeg razumijevanja.

Festival filma o ljudskim pravima „Ubrzaj“, prvi i jedini te vrste u Crnoj Gori i ima za cilj da posredstvom filma doprinese podizanju svijesti građana i građanki o važnosti ljudskih prava i njihove zaštite i unaprijeđenja, kao i vrijednosnog okvira koji podstiče harmonične odnose među različitim, po bilo kojem osnovu.

U proteklih sedam izdanja Festivala, u

salama Kulturno informativnog centra „Budo Tomović“, Crnogorskog narodnog pozorišta (CNP) i Rektorata Univerziteta Crne Gore u Podgorici, Skupštine opštine Berane, kao i Kinu „Kultura“ u Kotoru prikazano je 86 filmova najrecentnije produkcije, koji su pokupili nebrojene nominacije, priznanja i nagrade širom svijeta. Dodatno je jedan film prikazan na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore, u okviru tematske panel diskusije. Time je kroz jedan inovativan i osvježavajući umjetnički pristup koncept ljudskih prava privukao najširu publiku. Rastući broj posjetilaca (preko 3,500 u 2016. godini) Festivala filma o ljudskim pravima *Ubrzaj* potvrđuje opravdanost njegovog uspostavljanja, a posebno raduje činjenica da je među njima značajan broj mladih kojima to može biti dodatna inspiracija da se zauzmu za svoja prava.

Vrijednost Festivala je i regionalna komponenta, koja se oslikava kroz kontinuiranu saradnju sa sličnim festivalima u regionu, prije svega sa *Pravo Ljudski* iz Sarajeva, a kasnije i sa *Beldocson* iz Beograda i *Sarajevo Film Festivalom* iz Sarajeva.

Pored centralne aktivnosti koja se odnosi na projekciju filmova, tokom Festivala organizuju se panel diskusije kojima se aktuelizuju nepopularna pitanja i uvode u javni prostor kao relevantne teme artikulisanih debata.

Kultura ljudskih prava još nije zaživjela u Crnoj Gori, iako je dosta učinjeno na ovom polju u dijelu unapređenja zakonodavnog okvira. Tome direktno doprinosi nedovoljno razvijena svijest o ljudskim pravima, načinima njihovog ostvarivanja, oblicima kršenja i mehanizmima zaštite. Pitanje koje je nagnalo organizatora na traženje drugačijeg, inovativnijeg i svježijeg načina komuniciranja problematike ljudskih prava u našoj sredini bilo je – Kako učiniti ova pitanja osjetljivijim, bolnijim i prisutnijim? Upravo provokativan i neposredan, medij filma predstavlja odličan način da uistinu pogledamo u lice žrtvama i dželatima, nepodnošljivim nepravdama i nevjerovatnim herojstvima, slabosti i snazi ljudskog u savremenom dobu“, objavljeno je na web stranici Centra za građansko obrazovanje.

S.M.

Osnovan Fond za izgradnju filmskog studija u Crnoj Gori U korak sa Evropom

Organizacija za zaštitu intelektualne svojine domaćih i stranih audiovizuelnih stvaralaca "A prava Montenegro" osnovala je krajem novembra **Fond za izgradnju filmskog studija u Crnoj Gori** - javili su crnogorski mediji. Prema pisanju dnevnika „Pobjeda“ u toku su pregovori sa predstavnicima lokalnih samouprava, koji bi trebalo da obezbijede lokaciju, a očekuje se učešće Vlade, Filmskog centra i ostalih srodnih institucija i partnera. To su potvrdili predsjednik Upravnog odbora „A prava Montenegro“ Branko Baletić i član odbora Željko Sošić.

Dvojica reditelja kazali su da će studio biti dostupan za rad producentima koji rade u Crnoj Gori, a valorizovaće se kroz izdavanje i pružanje usluga stranim autorima.

Projekat je predstavljen tokom jednodnevnog seminara na temu „Kolektivni menadžment u autorskim i srodnim pravima – aktuelno stanje i izazovi; uspostavljanje sistema naknade za privatno umnožavanje“, koji je održan u Podgorici.

Na sjednici skupštine „A prava Montenegro“ odlučeno je da se za tu namjenu odvajaju dio prihoda ove organizacije. Izgradnjom studija, prema riječima Branka Baletića, Crna Gora će konačno postati konkurentna u regionu i Evropi.

„To će se posebno odraziti na ukupne uslove koje naša država može ponuditi stranim producentima, budući da je posljednjih godina poraslo interesovanje za snimanje u Crnoj Gori. Međutim, naše prirodne ljepote nijesu bile dovoljne, jer su strane produkcije enterijerne scene morale da snimaju u državama koje su imale adekvatno opremljena studija“, izvijestila je „Pobjeda“.

„Naša namjera je da se svake godine odvajaju određeni procenat za izgradnju studija i da se konačno u Crnoj Gori stvore uslovi za domaće i inostrane producente, televizije i sve ljude koji se bave audio-vizuelnim stvaralaštvom“, izjavio je Baletić crnogorskom dnevnom listu „Pobjeda“. Prema njegovim riječima, od velikog značaja su pregovori sa predstavnicima lokalnih samouprava, koji bi trebalo da prepoznaju interes da se uključe u projekat.

„Opštine bi mogle da nas oslobode raznih dažbina u vezi sa opremanjem lokacije, shvatajući da će to i njima donijeti prihode, kao i hotelima, privredi“, naglasio je Baletić.

Poznati crnogorski reditelj Blagota Eraković, učestvujući prije dvije godine u radu simpozijuma o djelu Živka Nikolića, poznatog crnogorskog i jugoslovenskog sineaste, najavio je pokretanje ideje o otvaranju filmskog studija u našoj državi. Eraković je na tom simpozijumu predložio da bi za filmski studio najidealnija lokacija bila u Nikšiću, u objektu Doma revolucije.

Iz crnogorske kinematografije još jedna dobra vijest:

Crna Gora je postala i formalno članica mreže kinematografija Jugoistočne Evrope – SEE CINEMA NETWORK. Ta odluka je donešena na Generalnoj skupštini evropske mreže, održane u Solunu, početkom novembra na Međunarodnom filmskom festivalu. Crnu Goru je na toj Skupštini predstavljao Sehad Čekić, direktor Filmskog centra Crne Gore. Čekić je predstavio značaj učlanjenja Crne Gore u ovu mrežu, trenutno stanje u crnogorskoj kinematografiji, kao i viziju razvoja ovdašnje kinematografije.

SEE CINEMA NETWORK je mreža kinematografija Jugoistočne Evrope osnovana u proljeće 2000. godine od strane predstavnika 11 zemalja. Ona ima za cilj razvijanje saradnje između filmskih profesionalaca zemalja članica. U tu svrhu, mreža podržava razvoj internacionalnih koprodukcija (igrani filmovi) i proizvodnju kratkometražnih filmova (koje dijelom finansira). Grčki filmski centar obavlja administrativne poslove za organizaciju i pokriva operativne troškove, a organizacija se finansira kroz kontribucije zemalja članica. SEE CINEMA NETWORK organizuje događaje kreirane u cilju promovisanja filmova u zemljama članicama. Ovo obuhvata prezentaciju Balkan programa na raznim nacionalnim festivalima koji se održavaju u zemljama članicama mreže i organizovanje nedjelje posvećene nacionalnoj kinematografiji jedne zemlje u drugoj zemlji članici. Mreža, uz to, ima za cilj razvijanje saradnje sa drugim sličnim regionalnim mrežama, kao i sa zemljama u okruženju.

S.M.

XX „Nikšićki književni susreti“ Književni hepening u gradu pisaca

- Duga tradicija književnog hepeninga u Nikšiću dodatno su obavezali organizatore da kvalitetnim programom opravdaju očekivanja ljubitelja pisane riječi.
- Programski koncept manifestacije podijeljen u dva segmenta: dječiji i program za odrasle.

Bilježi: Svetozar Bajović

Jubilarni - XX „Nikšićki književni susreti“ koji su u gradu podno Trebjese održani od 11. do

je Nikšić - grad pisaca, te da su knjiga i književno stvaralaštvo duboko utemeljeni u njegovu kulturu, dodatno su obavezali organizatore da kvalitetnim programom opravdaju očekivanja ljubitelja pisane riječi.

"Daj odrasli svijete buđi jađnom dijete!"

XX
NIKŠIČKI
KNJIŽEVNI
SUSRETI
2017
11-13. decembar

Ponedjeljak, 11.12.
POETSKO-MUZIČKI ČAS SA
MINJOM SUBOTOM
Učestvuju mali hor Muzičke škole
"Dara Čokorilo"
Sala Nikšićkog pozorišta 12h

Utorak, 12.12.
POETSKI ČAS SA
CRNOGORSKIM
DJEČIJIM PJESNICIMA
Učestvuju:
Dušan Govedarica
Gordana Sarić
Blaga Žurić
Rajko Jolić
Žarko Vučinić
Goran Radojičić

Opština "Pavle Kovačević" Grahovo
Opština "Jovan Gnjatović" Vračenovici
Opština "Braća Bulajić" Vilusi
Opština "Jovan Draganić" Petrovići
Opština "Bade Perović" Velimlje

Srijeda, 13.12.
POETSKI ČAS SA
CRNOGORSKIM
DJEČIJIM PJESNICIMA
Učestvuju:
Dušan Govedarica
Gordana Sarić
Blaga Žurić
Rajko Jolić
Žarko Vučinić
Goran Radojičić

Opština "Dobrišlav - Dedo Perunović" Bogetići
Opština "Dušan Đukanović" Lukovo
Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom
Dječije odjeljenje Opšte bolnice Nikšić
Specijalno odjeljenje
Opština "Olga Golović"

Zbog toga je programski koncept manifestacije podijeljen u dva segmenta: dječiji i program za odrasle, što je publici darivalo neponovljive poetsko – pripovijedačke trenutke koji će se dugo pamtili i prepričavati.

Dječiji program posvećen sjećanju na jednog od najznačajnijih crnogorskih dječijih pisaca *Dragana Radulovića*, počeo je spektakularnim poetsko - muzičkim hepeningom legendarnog dječijeg zabavljača **Minje Subote**, koji je na sceni Nikšićkog pozorišta nastupio uz pratnju **Malog hora Muzičke škole „Dara Čokorilo“**. Sala je bila premala da primi zainteresovane učenike i njihove roditelje, koji su uživali u kompilaciji fragmenata Subotine emisije „Muzički tobogan“, čiji autor i voditelj traje na dječijoj sceni više od pet decenija. U okviru dječijeg programa i ove godine pjesnici su posjetili učenike osnovnih škola. Ovog puta književnici su se družili sa učenicima škola na: Grahovu, Vračenovcima, Petrovićima, Vilusima, Velimlju, Bogetićima i Lukovu. Pisci: **Dušan Govedarica, Gordana Sarić, Rajko Jolić, Žarko Vučinić i Goran Radojičić**, najmlađoj publici kazivali su svoje stihove. Ta druženja djece i pjesnika pokazala su se osobenim, jer su uz popularizaciju poetske riječi i književnosti, dali i šansu za afirmaciju mladih poeta, čije je zapaženo učešće u tom dijelu programa

13. decembra, osim svog kvalitetnog programa, simbolično su spuštali zavjesu na ovdašnjih pet festivalskih izdanja, kao i na druge brojne manifestacije u godini koja je na izmaku. Duga tradicija tog književnog hepeninga i činjenica da

još jednom potvrdio da je Nikšić pravi rasadnik poetskih talenata.

Pisci su posjetili i korisnike Dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom, te Dječije odjeljenje Opšte bolnice Nikšić i učenike specijalnog odjeljenja Osnovne škole „Olga Golović“, kojima su darivali svoje stihove i prigodne poklone.

Program za odrasle „Nikšićkih književnih susreta“ počeo je predstavljanjem književnog opusa **Ivane Dimić**, dobitnice 63. NIN-ove nagrade za roman enigmatičnog naziva „*Arzamas*“, u kojem je autorka „izdašno“ obradila odnos kćeri i majke. Druge večeri književne smotre brojnoj nikšićkoj publici svoje stvaralaštvo predstavio je bard crnogorske književnosti, akademik **Zuvdija Hodžić**, ovogodišnji laureat nagrade „Miroslavljevo jevanđelje“, za roman „Svi moji“. Taj Hodžićev roman pokušao je da spoji Istok i Zapad i to je ono što ga, uz uvođenje mistike u svojim djelima, čini drugačijim od ostalih crnogorskih pisaca.

Na završnici „Nikšićkih književnih susreta“, u prelijepom ambijentu koncertne sale Muzičke

Vujisić, Milka Nikolić, Marijana Blečić, Gordana Sarić, Ana Pejović, Jovan Drašković, Milica

„Nikšićki književni susreti“ utemeljeni su 1969. godine. U kontinuitetu su organizovani do 1994. godine, kada su nakon šesnaest izdanja ugašeni, uprkos prepoznatljivosti ne samo u crnogorskom, već i u južnoslovenskom prostoru. Poslije dvadesetogodišnje pauze, ta osobena književna smotra obnovljena je 2014. godine i u ovom gradu je nastavljena tradicija okupljanja „ljudi od pera“. Od svog osnivanja do danas, „Susreti“ su u Nikšiću okupljali eminentne književne stvaraocce: **Desanku Maksimović, Mihaila Lalića, Meše Selimovića, Čamila Sijarića, Dobrice Ćosića, Branka V. Radičevića, Stevana Raičkovića, Dušana Kostića, Vita Nikolića, Duška Trifunovića, Dragana Radulovića...**

Radojičić, Šćepan Popović i Marko Vilotijević.

Zavjesa na ovogodišnje Surete spuštena je uručivanjem Nagrade „**Mirko Banjević**“, koju istoimena Književna zajednica dodjeljuje nakon sedmogodišnje pauze. Za nagrade su konkurisala 23 crnogorska književnika, sa 26 knjiga (16 poezije i 10 knjiga proze). Osim umjetničkih i estetskih kriterijuma, žiri je cijenio i zastupljenost zavičajnih tema i motiva u stvaralaštvu autora, tako da je to prestižno priznanje pripalo: **Ani Pejović**, za zbirku pjesama „*Ne diraj moje krugove*“, **Radojici Radoviću**, za roman „*Sura gora*“ i **Brahu Adroviću**, za zbirku poezije „*Ljudi i neljudi*“.

U osvrtu na jubilarne XX „Nikšićke književne susrete“ i ocjena da je JU Narodna biblioteka „Njegoš“ kao organizator smotre, na najbolji način afirmisala stvaralaštvo pisaca sa ovog podneblja, ali i okruženja. Ta ustanova svojim redovnim aktivnostima bogati prepoznatljivost ovog grada kao značajnog kulturnog centra u Crnoj Gori.

XX „Nikšićki književni susreti“ u sali Pozorišta

škole, ljubiteljima lijepe riječi predstavili su se nikšićki i pjesnici iz drugih crnogorskih gradova: **Bogić Rakočević, Aleksandar Bečanović, Boris Jovanović – Kastel, Spasoje Bajović, Pavić**

Uz jubilarni 30. broj časopisa „Pozorište“

Afirmisanje pozorišta – koncept uređivačke politike

Za jubilarni – 30. broj časopisa „Pozorište“, tekstom i fotografijom objavljujemo bilješku u kojoj predstavljamo uređivačku koncepciju i naslovnice te jedinstvene publikacije u Crnoj Gori i jedne od rijetkih u regionu.

Nikšićko pozorište, uz CNP-e je jedina teatarska kuća u Crnoj Gori koja se pored produkcije bavi i izdavačkom djelatnošću. U okviru izdavaštva Nikšićko pozorište u kontinuitetu od 2006. godine objavljuje časopis „Pozorište“, koji se štampa kao periodika četiri broja u toku jedne pozorišne sezone, odnosno godišnje.

Njegova uređivačka koncepcija fokusirana je najvećim dijelom na teme iz crnogorske pozorišne produkcije, ali i zemalja regiona i bazirana je na informativnoj, afirmativnoj i edukativnoj ulozi.

Informativni segment sadržaja časopisa ogleda se u naslovima koji bilježe sve važne događaje iz teatarske, zatim filmske produkcije, baleta, teatrologije, svijeta klasične muzike i likovne umjetnosti. Informativnim umrežavanjem sa većim pozorišnim kućama i kulturnim centrima iz zemalja okruženja, „Pozorište“ u kontinuitetu prezentuje produkciju tih sredina, ali i druge sadržaje koji uključuju međuinstitucionalnu i međudržavnu kulturnu saradnju. Objavljivanjem dramskih tekstova afirmisanih i manje afirmisanih crnogorskih dramskih pisaca mlađe i srednje generacije prepoznaje se afirmativna strana časopisa. U dijelu sadržaja ove publikacije redovno se nalaze tekstovi, u žanru eseja, komentara, osvrti, ali i naučni radovi profesora akademija dramskih umjetnosti u zemlji i regionu, teatrologa, kulturologa i drugih humanističkih nauka. U tome je vidljiva edukativna strana „Pozorišta“, čime se, uz prethodna dva obilježja uređivačke koncepcije, postiže cilj brže međuinstitucionalne razmjene programa, stavova i mišljenja poslanika dramske umjetnosti, teoretičara i kritike, što ima zajednički imenitelj - afirmaciju

dramske umjetnosti i drugih vidova umjetničkog stvaralaštva koje pozorište sublimira.

Prvi broj časopisa „Pozorište“ iz štampe je izašao u avgustu, davne 1956. godine, u tadašnjem Narodnom pozorištu i objavljen je kao dvobroj (I,II). Sljedeći broj pred čitaocima se našao nekoliko mjeseci kasnije. U to vrijeme, nažalost već je krenula priča o administrativnom ukidanju Narodnog pozorišta u Nikšiću i njegovom prispajanju Titogradskom, današnjem Crnogorskom narodnom pozorištu. Urednik tri broja časopisa iz 1956. godine bio je **Roman Safundžić**, glumac iz Splita, a tekstove i kritike je u njemu objavljivao i **Hugo Klajn**, čuveni šekspirolog.

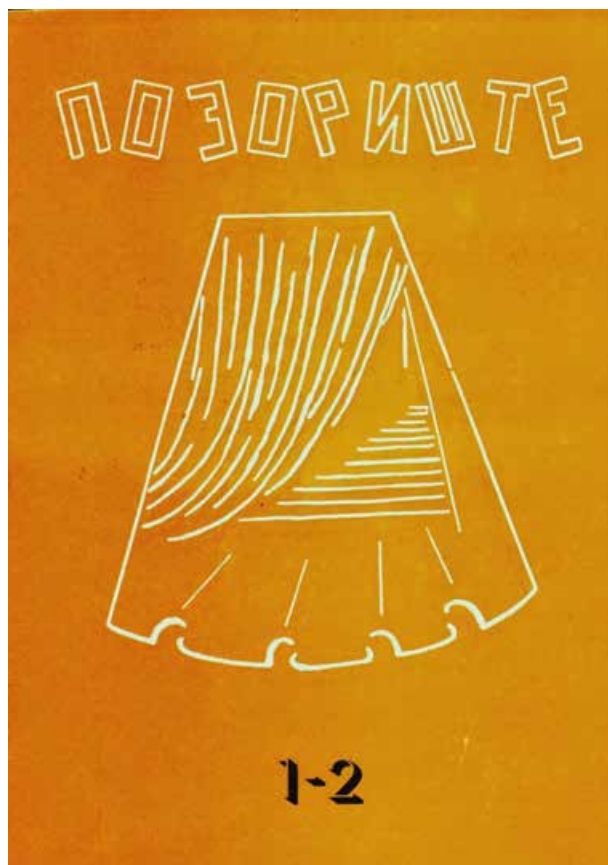
Pozorišni savjet Nikšićkog pozorišta 2006. godine, donio je Odluku o obnavljanju časopisa kao periodične informativne publikacije. Prvi, obnovljeni, broj 4. iz štampe je izašao 19. decembra, 2016. godine, kada je prigodnom svečanosti u Nikšićkom pozorištu obilježen značajan jubilej - 120 godina nikšićke premijere „Balkanske carice“, kralja Nikole I.

Tiraž časopisa je 300 primjeraka, ali je broj čitalaca daleko veći, jer se „Pozorište“ objavljuje i u elektronskoj formi (Rješenjem Agencije za radio difuziju Crne Gore), na web stranici Nikšićkog pozorišta, u meny Izdavačka djelatnost / časopis „Pozorište“.

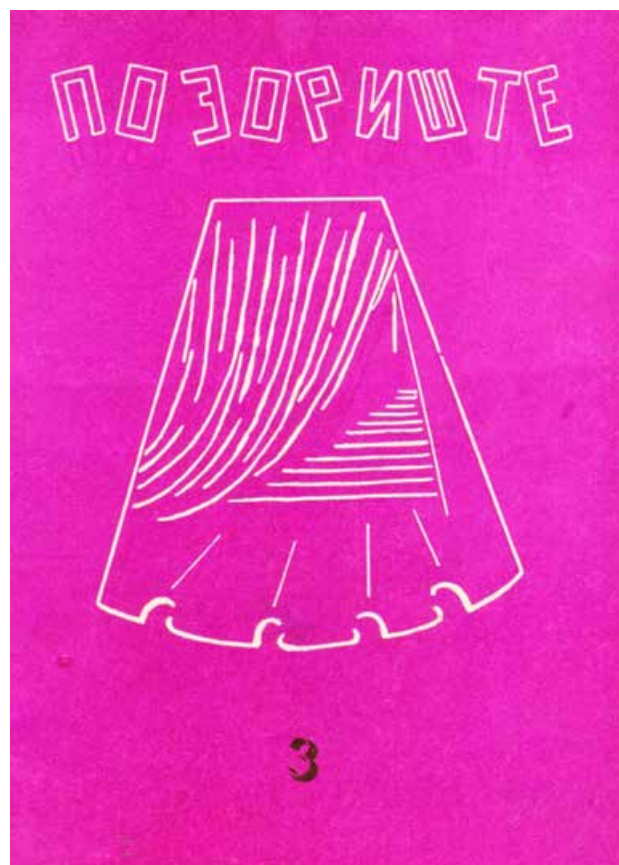
Redakcija časopisa otvorena je za saradnju sa svim djelatnicima dramske umjetnosti i drugim poslanicima kulture, naučnim pregaocima, prije svih teatrološkim, ali i zaljubljenicima i poštovaocima pozorišta i kulture u širem značenju te riječi.

S. Marojević

„Pozorište“, br. 1 - 2 / 1956.

„Pozorište“, br. 3 / 1956.

„Pozorište“, br. 4 / decembar, 2006.

„Pozorište“, br. 5 / februar, 2007.

Broj 6. Godina 51. 26. april 2007. godine

POZORIŠTE

NIKSČKO POZORIŠTE

međunarodni festival glumca

16 - 23. februar Nikšić 2007

BESPLATAN PRIMJERAK

NIKSČKO POZORIŠTE
Goran Mikić „Mrti mali brčić“ režija Goran Mikić

NARODNO POZORIŠTE U ŠTU
Srećko Tadić „Umoran i dobar“ režija Srećko Tadić

CRNOGORSKA FILMSKA PRODUKCIJA
Dobitnik nagrade "Veljko Mandić"
Valentin Krunogorac „Ajmo na sea“ režija Lidija Dudaš

NARODNO POZORIŠTE ZENICA
Elio Jurković „Ladla u dvorcu“ režija Tanja Stanić

TEATAR EKSPONTO - LJUBLJANA
Ilija Kostović „Si je Betin, svaki čas...“ režija Mario Kovač

CENTAR „Srećkos“ - RITJE TEATAR - JEO
Ferdinand Anahel „Caru de amor“ režija Tanja Stanić

TEATAR EKSPONTO - LJUBLJANA
Lara El Janković, Simona Senčević, Zijah A. Sokolović „Kot jao“ režija Zijah A. Sokolović

BARUŠET DRAMSKIH UMIJENOSNI
EU, Endrić „Noc“ režija Zijah A. Sokolović

PARUK Mladar „Blinkar“ (svečani koncert) režija Mladar, prof. Dora Stjepanović

KAZALIŠNA PRODUKCIJA „Misa“
Miroslav Babić „Misa“ režija Miroslav Babić

BORO STJEPANOVIĆ
Crna Gora – perspektiva glumaca

Produkcija: Vlada Republike Crne Gore - Ministarstvo kulture, sporta i mladosti, Opština Nikšić

promonte NIKSČKO POZORIŠTE

„Pozorište“, br. 6 / april, 2007.

Broj 7. Godina 51. Septembar 2007. godine

POZORIŠTE

NIKSČKO POZORIŠTE

NIKSČKO POZORIŠTE - Novi projekti
"Iz X u X"
"Srčana kap"

NIKSČKI GITAR FESTIVAL 2007

CRNOGORSKA FILMSKA PRODUKCIJA
Gledaj me - Manja Perović
"As pika i "Pajac" - Draško Đurović
"Maske" - Andro Martinović

REPERTOAR U FOKUSU

RAZGLEDNICA KULTURE

SJEĆANJA Vaso Vajo Karović
Svjedočanstvo požutjelog dnevnika

BESPLATAN PRIMJERAK

Produkcija: FIAT NIKSČKO POZORIŠTE

X-X

...jako i nikome.

Koncept, ređa i scenografija: Petar Pejterović
Scenarij: Katarina Krav
Režija: Miroslav Babić
Muzika: Orlendović
Dizajn: Marić
Svečanost: Fanić

„Pozorište“, br. 7 / septembar, 2007.

Broj 8. Godina 51. Decembar 2007. godine

POZORIŠTE

NOVI PROJEKTI
- Srčana kap
- Iz X u X

FESTIVAL CRNOGORSKOG TEATRA
Sjajne glumačke bravure

MUHAREM OSMIĆ
Crna Gora - misionar kulture

OLIVER FRLJIĆ
Nedostatak kritičke intonacije u teatru

SJEĆANJA: VASO VAJO KAROVIĆ
Svjedočanstvo požutjelog dnevnika

BESPLATAN PRIMJERAK

NIKSČKO POZORIŠTE

„Pozorište“, br. 8 / decembar, 2007.

Broj 9. Godina 52. Februar 2008. godine

POZORIŠTE

NIKSČKO POZORIŠTE

FESTIVAL GLUMCA

16-23. FEBRUAR NIKSČIĆ 2008

MEĐUNARODNI FESTIVAL GLUMCA - NIKSČIĆ 2008
Sedam predstava u konkurenciji za nagrade

FRANCO UNGARO
Crna Gora - izazov za ulaganja

SJEĆANJA (IV dio) Vaso - Vajo Karović
Svjedočanstvo požutjelog dnevnika

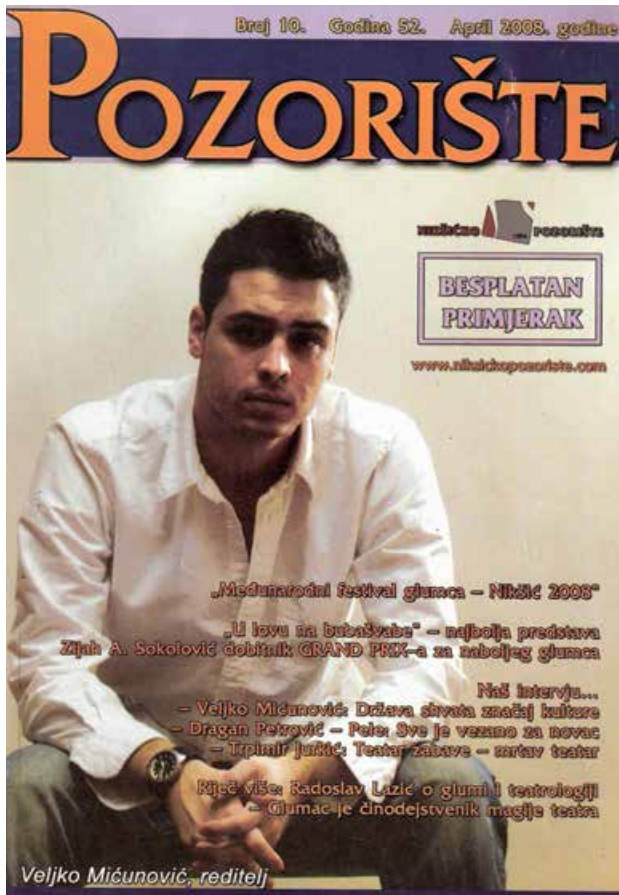
BESPLATAN PRIMJERAK

NIKSČKO POZORIŠTE

www.niksckopozoriste.com

promonte OPŠTINA NIKSČIĆ

„Pozorište“, br. 9 / februar, 2008.

„Pozorište“, br. 10 / april, 2008.

„Pozorište“, br. 11 / oktobar, 2008.

„Pozorište“, br. 12 / decembar, 2008.

„Pozorište“, br. 13 / februar, 2009.

„Pozorište“, br. 14 / mart, 2009.

„Pozorište“, br. 15 / oktobar, 2009.

„Pozorište“, br. 16 / februar, 2010.

„Pozorište“, br. 17 / decembar, 2011.

„Pozorište“, br. 18 / januar, 2012.

„Pozorište“, br. 19 / april, 2015.

„Pozorište“, br. 20 / jul, 2015.

„Pozorište“, br. 21 / oktobar, 2015.

„Pozorište“, br. 22 / decembar, 2015.

„Pozorište“, br. 23 / april, 2016.

„Pozorište“, br. 24 / avgust, 2016.

„Pozorište“, br. 25 / oktobar, 2016.

„Pozorište“, br. 26 / decembar, 2016.

„Pozorište“, br. 27 / mart, 2017.

„Pozorište“, br. 28 / jul, 2017.

„Pozorište“, br. 29 / novembar, 2017.

„Zahumlje“ u znaku predstojećeg jubileja – 120 godina rada Spoj tradicije i modernog

- Programima najrazličitijeg tipa, Zahumlje će tokom 2018. godine obilježiti 120 godina trajanja institucije. Taj datum je značajan za kulturu Nikšića i Crne Gore. Centralni događaj – Svečana akademija i Dani „Zahumlja“ biće upriličeni u oktobru.
- Projekti Dramske sekcije „Zahumlja“ ostavljaju vidan pečat na amatersku pozorišnu scenu u zemlji i regionu.

Piše: mr Goran Radojičić

Javna ustanova „Zahumlje“ iz godine u godinu, brojnim aktivnostima proširila je polje svoga djelovanja, tako da je i danas evidentna raznovrsnost njenih programskih sadržaja. Rad ove ustanove u svim njenim segmentima zasniva se na spoznaji da je kultura ključni element identiteta jednog naroda, vid patriotizma i očuvanja njegovih temeljnih vrijednosti.

„Zahumlje“ je 2017. godini publici priredilo oko 70 programa, kojima je predstavilo

i predstavljao vrhunac proslave 120 godina trajanja institucije koja baštini tradicionalne vrijednosti, ali istovremeno promovira i moderne aktivnosti i programe, u korak sa brojnim, istim ili sličnim institucijama u zemlji i inostranstvu.

Godina koja je na izmaku u „Zahumlju“ će biti pamćena ne samo po tradicionalno uspješnom radu i nastupima folkloriša, hora i orkestra, već i po aktivnostima Dramske sekcije, čiji projekti ostavljaju vidan pečat na amatersku pozorišnu scenu u zemlji i regionu. Dramska sekcija „Zahumlja“ godinama u kontinuitetu bilježi vrhunske umjetničke

domete. Vrijedi podsjetiti da su u toj Sekciji stasala neka od najznačajnijih glumačkih imena bivše Jugoslavije. Članovi Dramske sekcije i ove godine vrijedno su radili, pripremajući mlade glumce za nastupe na najznačajnijim scenama. Ovaj težak i odgovoran posao imaće sljedeće godine konkretan rezultat, odnosno premijere predstava Omladinskog i Dječijeg dramskog studija.

Od ove godine novine u radu ustanove su i dva festivala: **Festival uličnih svirača** i **Boem fest**. Obje manifestacije osvjebile su nikšićku i crnogorsku kulturnu scenu.

Festival uličnih svirača je realizovan 26. i 27. avgusta. Za

Festival uličnih svirača okupio veliki broj gledalaca

obje festivalske večeri održano je 36 programa, u ukupnom trajanju od 14 sati. Program je brižljivo biran, koncipiran i sinhronizovan kako bi zadovoljio potrebe najšireg auditorijuma, u tri programske cjeline. U zabavljačkim, muzičkim i umjetničkim segmentima ovog Festivala uživali su svi: sugrađani, turisti i gosti Nikšića i Crne Gore, od najmlađih do onih najprobirljivijih. Prevashodni cilj je bio

obje festivalske večeri održano je 36 programa, u ukupnom trajanju od 14 sati. Program je brižljivo biran, koncipiran i sinhronizovan kako bi zadovoljio potrebe najšireg auditorijuma, u tri programske cjeline. U zabavljačkim, muzičkim i umjetničkim segmentima ovog Festivala uživali su svi: sugrađani, turisti i gosti Nikšića i Crne Gore, od najmlađih do onih najprobirljivijih. Prevashodni cilj je bio

da se sa ovim projektom prevaziđu lokalni okviri zabave i da u programskom i kulturno turističkom smislu mapiramo Nikšić kao atraktivnu lokaciju, regionalno prepoznatu i zapaženu, što se, sudeći po reakcijama učesnika i gostiju uspjelo. Klovnovske bravure, žongleraj, hodanje na štulama, ples sa vatrom, edukativne radionice, instalacije u prostoru, performansi, ulični teatar, te razne vrste muziciranja iz raznih djelova svijeta i Evrope, ali i regiona i Crne

23. decembra. Tim koncertom će ova Javna ustanova najaviti planove za narednu godinu, među kojima će najznačajnija biti proslavlja jubilej – 120 godina trajanja.

Hor „Zahumlja“ je jedan od najkvalitetnijih i najaktivnijih mješovitih horova u zemlji. Taj hor, pod rukovodstvom profesora Predraga Martinovića je uspio da kvalitetom svoje nastupe podigne na zaista respektabilan nivo. Uz redovni repertoar koji se sastoji od tradicionalnih, izvornih i narodnih, kao i evergreen pjesama, hor je formirao i zanimljiv repertoar iz NOB-a. Pjesme sa tog repertoara, zbog velikog interesovanja publike izvođene su više puta, a posljednji nastup bio je povodom simboličnog obilježavanja 29. novembra, Dana bivše SFRJ. Važno je pomenuti i njihovu uspješnu saradnju sa horom bjelopoljskog Centra za kulturu.

Bitan segment rada „Zahumlja“ su i orkestri – narodni i zabavni, koji prate folklorne ansamble i hornasvimm nastupima. Ove godine, kao i prethodnih, orkestri su bili sačinjeni od eminentnih muzičara iz Nikšića, a radilo se i na podmlađivanju,

čemu se prilazi s punom odgovornošću i elanom ne samo u ovoj sekciji „Zahumlja“.

KK „Poenta poetika“ je u toku 2017. godine upriličio dvadesetak književnih programa najrazličitijeg tipa zahvaljujući saradnji sa Opštinom Nikšić i Ministarstvom kulture. Upriličena su gostovanja na Nikšićkim književnim susretima, Ratkovićevim večerima poezije, Međunarodnom podgoričkom sajmu knjiga i obrazovanja, Barskom ljetopisu, NBCG „Đurđe Crnojević“, Narodnoj biblioteci Budve. Mladi autori, zahvaljujući KK „Poenta poetika“ imaju priliku, da budu objavljeni u zborniku „Mozaik“, čiji je drugi broj u pripremi, kao i u najznačajnijim časopisima za kulturu i književnost u Crnoj Gori, „Script“, „Quest“ i „Ars“. Afirmacijom poezije promovise se cjelokupna crnogorska kultura. Nakon prethodnih decenija u kojima su najznačajniji nikšićki autori gradili sliku o dobrom duhu Nikšića i književnoj sceni, u Nikšiću se pojavljuje mlada generacija autora, okupljena oko Književnog kluba „Poenta poetika“ koja mijenja perspektivu i doživljava pozicije poezije u kulturnom životu grada.

(Autor teksta je urednik u JU „Zahumlja“)

Gore, učinili su da Nikšić dobije značajno mjesto i ugled kada je u pitanju zabava na otvorenom.

Najnoviji festival u Nikšiću je Boem fest. „Zahumlje“ je suorganizator tog sofisticiranog festivalskog ugođaja, koji na jedan efektan i moderan način pokušava oživjeti boemski duh Nikšića, nikšićkih kafana i urbanih javnih prostora po kojima je taj grad bio prepoznat decenijama unazad.

Za rad „Zahumlja“ posebno su značajne aktivnosti njegovih folklornih ansambala (prva postava, omladinski i dječji ansambli). Oni su i ove godine uspješno predstavili svoj rad kako na domaćim scenama – u Nikšiću i širom Crne Gore, tako i na međunarodnim festivalima folkloru. Najzapaženija gostovanja bila su: učešće Prvog ansambla na Međunarodnom festivalu folkloru u Plovdivu, u Bugarskoj i nastup Omladinskog ansambla na Festivalu folkloru, u Istibanji, u Makedoniji. Članovi folklornih ansambala su sa ponosom predstavljali ne samo rad „Zahumlja“, već i temeljne kulturne vrijednosti Nikšića i Crne Gore. Na zavidnom nivou je i saradnja koja je uspostavljena sa kulturno-umjetničkim društvima iz Crne Gore i regiona, ali i evropskim društvima, o čemu svjedoče i brojna vanfestivalna gostovanja. Folklorni ansambl, ovogodišnje aktivnosti će završiti zajedničkim Novogodišnjim koncertom sa horom „Zahumlja“,

JU Nikšićko pozorište

Pozorišni savjet: prof. dr Bojka Đukanović, predsjednica
članovi: Boris Božović, Ana Patrić i Radmila Mijušković

Direktor:
Zoran Bulajić

Urednica:
Slavojka Marojević

Novinari saradnici:
Milena Radonjić
Đorđije Drinčić

Lektorka:
Bojana Perišić

saradnice u tehničkoj pripremi:
Vesna Vukićević i Anka Tomić

Tehnički prelom i dizajn časopisa:
Milinko Žižić

Trg Save Kovačevića 5, Nikšić, Crna Gora

Telefon: 040/213-566

Fax: 040/214-353

E-mail redakcije: slavam@t-com.me

Internet: www.niksickopozoriste.com

**PROGRAM PODRŠKE
RAZVOJU KULTURE
U NIKŠIĆU**